

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

DARINKA ROSC LESKOVEC

**Naloge objektivnega tipa pri zunanjem preverjanju znanja
iz slovenskega jezika ob zaključku osnovne šole**

Magistrsko delo

Mentorica:
red. prof. dr. Simona Kranjc
Somentor:
red. prof. dr. Boris Kožuh

Ljubljana, 2013

Pomagal ti bom.

Hvala spoštovani mentorici red. prof. dr. Simoni Kranjc.

Hvala spoštovanemu somentorju red. prof. dr. Borisu Kožuhu.

Hvala sodelavcema in prijateljema mag. Vidi Gomivnik Thuma in Vladu Milekšiču.

Hvala Tebi.

POVZETEK

Zunanje preverjanje znanja iz slovenščine v osnovni šoli poteka že 20 let. Namen in način preverjanja sta se skozi čas spreminjala in dopolnjevala, od vsega začetka pa je bil eden od pomembnih vsebinskih in izvedbenih vidikov njegov vpliv na pouk – zavedanje njegove formativne vloge, ki je z zdajšnjim namenom – kot dodatna informacija učencem in učiteljem o njihovem doseganju ciljev/standardov iz učnega načrta – postavljena še bolj v ospredje. Zaradi objektivnega in zanesljivega merjenja znanja celotne populacije in možnosti primerjav med leti so podatki tudi pomembna informacija pri sprejemanju odločitev na različnih ravneh šolskega sistema.

Magistrsko delo na osnovi podatkov vsakoletnega preverjanja znanja povzema ugotovitve NPZ iz slovenščine po 3. obdobju v šolskih letih od 2006/2007 do 2011/2012 in v povezavi z raziskavo o povezanosti dosežkov NPZ z učinkovitostjo pouka, opravljeno na vzorcu 41 osnovnih šol oz. 1451 učencev in 66 učiteljev, izpostavlja nekatere dejavnike, ki vplivajo na doseganje posameznih ciljev in standardov znanja po področjih, ki jih določa učni načrt za slovenščino in podrobneje za obravnavo neumetnostnih besedil (jezikovni pouk).

Koliko nacionalno preverjanje znanja vpliva na pouk slovenščine in na katere dejavnike, magistrsko delo ugotavlja predvsem z vidika razvijanja sporazumevalne zmožnosti učencev. Izpostavljena so področja, na katerih se na NPZ iz leta v leto kažejo enake ugotovitve in zato o njih že lahko govorimo kot o trendih.

Magistrsko delo je nastalo v okviru individualnega študijskega programa na Oddelku za slovenistiko v povezavi z Oddelkom za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Njegov poudarek je zlasti na metodološkem delu – z vidika metodologije pedagoškega raziskovanja vključuje vse faze zunanjega preverjanja znanja, od oblikovanja nalog in sestave preizkusov znanja, vključno z oblikovanjem kriterijev za vrednotenje in načinov točkovanja, postopka pisanja preizkusov in vrednotenja nalog, do obdelave in predstavitve podatkov ter interpretacije dosežkov.

Zasnovano je tako, da vzporeja dosežke na preizkusu znanja iz slovenščine na NPZ 2007/2008 z ugotovitvami spremljave z vprašalnikom za učence in učitelje o tem preizkusu ter povzema temeljne ugotovitve o dosežkih na istih področjih na naslednjih NPZ do vključno 2011/2012. Izpostavljeni so zlasti nekateri vidiki sporazumevalne zmožnosti učencev ob

zaključku osnovne šole, ki se kažejo kot trend ne glede na različnost izhodiščnih besedil, didaktično oblikovanost nalog in njihovo taksonomsko zahtevnost ter zahtevnost ciljev/standardov znanja v učnem načrtu in tudi ne glede na zahtevnost preizkusa znanja kot celote. V vseh fazah prikazuje tudi metodologijo pridobivanja podatkov in interpretacijo dosežkov.

Statistični podatki izhajajo iz vsakoletnih podrobnih analiz dosežkov nacionalnega preverjanja znanja iz slovenščine. Avtorica dela je bila od začetka zunanjega preverjanja znanja v OŠ vodja skupine za skupinsko preverjanje znanja iz slovenščine (projekt je v celoti potekal na Zavodu RS za šolstvo, hkrati se je razvijal, dopolnjeval in nadgrajeval vsebinski in metodološki del), od uvedbe nacionalnega preverjanja znanja, ki poteka v sodelovanju Državnega izpitnega centra in ZRSS, pa je članica Predmetne komisije za preverjanje znanja iz slovenščine. Je avtorica (za obravnavo neumetnostnih besedil/jezikovni del v celoti) ali soavtorica večine gradiv (opisov dosežkov, poročil), iz katerih povzema podatke. Podatki so javno dostopni, vsakoletna poročila o NPZ pred objavo obravnava in potrjuje Strokovni Svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. V delu magistrskega dela, ki obravnava besedila in bralno zmožnost učencev, so podatki in ugotovitve primerjani tudi z mednarodnimi raziskavami bralne pismenosti (PISA).

V magistrskem delu je uporabljena terminologija po Učnem načrtu Slovenščina v OŠ, 1998 (jezikoslovni in didaktični strokovni pojmi), za metodološki in statistični del pa terminologija, ki jo za Nacionalno preverjanje znanja v osnovni šoli uporablja Državni izpitni center.

Ključne besede: nacionalno preverjanje znanja, metodologija, podatki, sporazumevalna zmožnost

OBJECTIVE TEST METHODS IN EXTERNAL ASSESSMENT OF KNOWLEDGE OF SLOVENE LANGUAGE AT THE END OF PRIMARY EDUCATION

ABSTRACT

In primary education, external assessment of knowledge of Slovene language has been present for 20 years. The aim and the form of the assessment have changed and developed over the course of time, but since the very beginning one of the main aspects of external assessment has been its washback effect, highlighting the formative role of the assessment, together with its current aim, which is to provide pupils and teachers with additional information on attaining knowledge standards from the curriculum. Due to objective and reliable assessment of knowledge of the whole population and a possibility to make inter-years comparisons, the data are important when taking decisions on different levels of the school system.

The thesis is based on data gained at annual assessments of knowledge and summarizes the findings of the National Assessment of the Slovene language at the end of the third cycle in the school years from 2006/2007 to 2011/2012, links them to the research on connection between achievements at the National Assessment and school lesson efficiency, made on the sample of 41 primary schools (i.e. 1,451 pupils, 66 teachers), and highlights certain factors which affect the attainment of individual goals and standards in the areas, prescribed by the National Curriculum for Slovene language, in particular for non-literary texts (language lessons).

In this paper, we find out to what extent the National Assessment has effect on Slovene lessons and which aspects it affects, especially from the perspective of developing communicative skills. We highlight the areas where similar conclusions based on National Assessment data are made from year to year, so they can already be referred to as trends.

The thesis was written in the course of individual study programme at the Department of Slovenian studies and the Department of Educational Sciences at the Faculty of Arts (University of Ljubljana). Its focus lies especially in methodological work; viewed from methodology of pedagogical research, it includes all phases of external assessment: item writing, test development, devising marking criteria, test administration, marking the tests, analysing and presenting the data and interpreting achievements.

The thesis is conceived to compare the achievements at the National Assessment test in Slovene language in 2007/2008 with the results of accompanying questionnaire about that test, completed by pupils and teachers, and we summarize basic conclusions on achievements in the same areas at the following National Assessment tests, including 2011/2012. Certain aspects of pupils' communicative

skills at the end of primary education are especially highlighted, as they appear as trends regardless of differences in source texts, item formats, taxonomy, difficulty of goals/knowledge standards from the curriculum or difficulty of the test as a whole. Methodology of data acquisition and achievement interpretation is presented for all phases.

Statistical data are derived from annual exhaustive analyses of achievements at the National Assessment. Since the beginning of external assessment in primary education, the author has been a part of the team responsible for examinations of Slovene language. First, she was the head of the team who prepared "Group Assessment of Knowledge" for Slovene language (the project was carried out at the National Education Institute, at the same time the methodology and the content of the examination were developed and upgraded) and later, after the National Assessment was introduced and administered by the National Examinations Centre and the National Education Institute, she became member of the testing committee for Slovene language exams. She is the author and co-author of most materials that she resumes the data from. The data are publicly available and the annual reports on the National Assessment are revised and approved by the Council of Experts of the Republic of Slovenia for General Education. In the part of the thesis which deals with texts and pupils' reading skills, the data and findings are compared to international studies in reading literacy (PISA).

The linguistic and didactic terms used in this thesis correspond to terminology used in the National Curriculum for Slovene language in Primary Schools (1998), while the terms referring to methodology and statistics correspond to terminology used by the National Examinations Centre.

Key words: national assessment, methodology, data, communicative skills

VSEBINA

UVOD.....	1
1. PODATKI O RAZISKAVI	5
1.1 Namen.....	5
1.2 Vzorec in način pridobivanja podatkov.....	5
1.2.1 Vprašalnik za učence.....	6
1.2.2 Vprašalnik za učitelje	7
1.3 Način predstavitve podatkov in ugotovitev	7
2. VZOREC – STATISTIČNI PODATKI O ŠOLAH IN UČENCIH	9
2.1 Vprašalnik za učence.....	9
2.1.1 Učenci po spolu.....	9
2.1.2 Ocena pri slovenščini – 8. razred	9
2.1.3 Ocena pri slovenščini – 9. razred	10
2.1.4 Razvrstitev dosežkov na NPZ, šole v vzorcu	11
2.1.5 Razvrstitev dosežkov, celotna populacija.....	12
2.1.6 Ocena pri slovenščini po spolu v 8. in 9. razredu ter število točk na NPZ.....	13
2.1.7 Razvrstitev dosežkov na NPZ po šolah v vzorcu.....	14
2.1.8 Razvrstitev ocen pri slovenščini v 8. in 9. razredu po šolah v vzorcu	15
2.2 Vprašalnik za učitelje	15
2.2.1 Učitelji po spolu	15
2.2.2 Delovna doba	16
2.2.3 Učitelji po nivojskih skupinah, 8. razred.....	17
2.2.4 Učitelji po nivojskih skupinah, 9. razred.....	17
3. POVEZANOST DOSEŽKOV NA NACIONALNEM PREVERJANJU ZNANJA IN OBLIK POUKA	18
3.1 Vprašalnik za učence.....	18
3.1.1 Oblika pouka, 8. razred	18
3.1.2 Oblika pouka, 9. razred	20
3.2 Vprašalnik za učitelje	22
3.2.1 Oblika pouka, 8. razred	22
3.2.2 Oblika pouka, 9. razred	23
3.3 Povzetek ugotovitev o oblikah pouka.....	23

3.3.1	Povezanost dosežkov na NPZ in oblik pouka.....	23
3.3.2	Sestava nivojskih skupin	26
4.	NAČINI IN OBLIKE DELA PRI POUKU SLOVENŠČINE.....	27
4.1	Vprašalnik za učence	27
4.1.1	Najpogostejši načini in oblike dela pri pouku slovenščine.....	27
4.1.2	Povezanost načinov dela pri pouku slovenščine in oblik pouka.....	30
4.1.3	Povezanost načinov dela pri pouku slovenščine in nivojskih skupin.....	31
4.1.4	Govorjenje in pisanje o prebranem izhodiščnem besedilu	33
4.2	Vprašalnik za učitelje	34
4.2.1	Individualizacija pri pouku	34
4.2.2	Kaj je za učence zahtevno pri obravnavi umetnostnih besedil	36
4.2.3	Kaj je za učence zahtevno pri obravnavi umetnostnih besedil – utemeljitev	36
4.2.4	Kaj je za učence zahtevno pri obravnavi neumetnostnih besedil.....	37
4.2.5	Kaj je za učence zahtevno obravnavi neumetnostnih besedil – utemeljitev.....	37
4.2.6	Kaj ima večina učencev rada pri pouku slovenščine.....	37
4.2.7	Kaj ima večina učencev rada pri pouku slovenščine – utemeljitev	38
4.3	Povzetek ugotovitev o načinih in oblikah pouka	38
5.	DOMAČE NALOGE, UČENJE	39
5.1	Vprašalnik za učence	39
5.1.1	Najpogostejše domače naloge.....	39
5.1.2	Čas za domače naloge	42
5.1.3	Učenje doma	43
5.2	Vprašalnik za učitelje	45
5.2.1	Najpogostejše domače naloge.....	45
5.3	Povzetek ugotovitev o domačih nalogah in učenju doma	47
6.	OCENJEVANJE ZNANJA PRI POUKU, KRITERIJI	48
6.1	Vprašalnik za učence	48
6.1.1	Oblike in načini ocenjevanja pri pouku.....	48
6.1.2	Seznanjenost s kriteriji ocenjevanja	49
6.2	Vprašalnik za učitelje	51
6.2.1	Oblike in načini ocenjevanja pri pouku.....	51
6.3	Povzetek ugotovitev o ocenjevanju pri pouku	53
7.	POUK IN NACIONALNO PREVERJANJE ZNANJA IZ SLOVENŠČINE.....	54

7.1	Odnos do NPZ, stališča učenci	54
7.1.1	Ali je NPZ ustrezna oblika preverjanja znanja	54
7.1.2	Ali je NPZ ustrezna oblika preverjanja znanja – utemeljitev	55
7.2	Odnos do NPZ, stališča učitelji.....	56
7.2.1	Zaradi česa je zunanje preverjanje znanja dobro	56
7.2.2	Kaj je pri sedanjem načinu NPZ dobro	57
7.2.3	Kaj bi bilo pri sedanjem načinu NPZ treba spremeniti	57
7.3	Povzetek ugotovitev o odnosu učencev in učiteljev do NPZ.....	58
8.	PRIPRAVA NA NPZ PRI POUKU SLOVENŠČINE.....	60
8.1	Vprašalnik za učence	60
8.1.1	Ali se pri pouku na NPZ posebej pripravljate.....	60
8.1.2	Načini priprave na NPZ pri pouku	60
8.1.3	Priprava na NPZ iz slovenščine doma.....	62
8.2	Vprašalnik za učitelje	63
8.2.1	Pouk in priprava na NPZ	63
8.2.2	Način priprave na NPZ pri pouku	63
8.2.3	Priprava na pisanje tvorbnih nalog ob umetnostnem besedilu	64
8.2.4	Priprava na pisanje tvorbnih nalog ob neumetnostnem besedilu	65
8.3	Povzetek ugotovitev o pripravah na NPZ iz slovenščine pri pouku	65
9.	VPLIV NPZ NA POUK.....	67
9.1	Vpliv NPZ na pouk, učitelji	67
9.2	Razlike med NPZ in poukom, učenci.....	69
9.2.1	Razlogi za razlike med NPZ in poukom, učenci.....	70
9.3	Povzetek ugotovitev o vplivu NPZ na pouk	71
10.	MNENJE UČENCEV IN UČITELJEV O NALOGAH V PREIZKUSU ZNANJA, REDNI ROK 2007/2008	72
10.1	Vprašalnik za učence	72
10.1.1	Težke naloge, književni del preizkusa znanja.....	72
10.1.2	Utemeljitev, zakaj so bile naloge težke	73
10.1.3	Težke naloge, jezikovni del preizkusa znanja.....	75
10.1.4	Utemeljitev, zakaj so bile naloge težke	76
10.2	Vprašalnik za učitelje	78
10.2.1	Najboljše naloge v književnem delu preizkusa (umetnostno besedilo)	78

10.2.2 Najboljše naloge v književnem delu, utemeljitev	80
10.2.3 Najboljše naloge v jezikovnem delu preizkusa (neumetnostno besedilo)	80
10.2.4 Najboljše naloge v jezikovnem delu, utemeljitev	82
10.3 Povzetek ugotovitev o nalogah v preizkusu znanja	82
11. NPZ KOT POVRATNA INFORMACIJA	84
11.1.1 Način posredovanja povratne informacije učencem o njihovem dosežku na NPZ	84
11.1.2 Uporabnost podatkov NPZ za pouk	84
11.1.3 NPZ in izobraževanje učiteljev	85
11.2 Povzetek ugotovitev o NPZ kot povratni informaciji	85
12. NPZ IZ SLOVENŠČINE 2006–2012	87
12.1 Metodologija in statistični podatki	87
12.1.1 Število učencev	87
12.1.2 Preizkusi znanja in dosežki	87
12.2 Besedila, branje, pisanje	88
12.2.1 Umetnostna besedila in dosežki na NPZ, redni rok 2007–2012	88
12.2.2 Neumetnostna besedila in dosežki na NPZ, redni rok 2007–2012	90
12.3 Naloge	93
13. PODATKI IN UGOTOVITVE NPZ O NEKATERIH SESTAVINAH SPORAZUMEVALNE/JEZIKOVNE ZMOŽNOSTI UČENCEV	98
13.1 O besedilih, branju in razumevanju prebranega	99
13.2 O nekaterih sestavinah jezikovne zmožnosti – poimenovalni, upovedovalni/skladenjski in pravopisni zmožnosti	102
13.3 O metajezikovni zmožnosti (slovničnem znanju, poznavanju in uporabi jezikoslovnih pojmov)	105
14. SKLEP	107
VIRI IN LITERATURA	110
SEZNAM PRILOG	114

KAZALO SLIKOVNIH PRILOG

1. Slike

<i>Slika 1: Ocena pri slovenščini – 8. razred, grafični prikaz .....</i>	<i>9</i>
<i>Slika 2: Ocena pri slovenščini – 9. razred, grafični prikaz .....</i>	<i>10</i>
<i>Slika 3: Razvrstitev točk na NPZ.....</i>	<i>11</i>
<i>Slika 4: Aritmetične sredine točk na NPZ po šolah.....</i>	<i>14</i>
<i>Slika 5: Aritmetične sredine ocen v 8. in 9. razredu po šolah .....</i>	<i>15</i>
<i>Slika 6: Čas za domače naloge na teden, grafični prikaz.....</i>	<i>43</i>
<i>Slika 7: Čas za učenje doma na teden, grafični prikaz .....</i>	<i>44</i>
<i>Slika 8: Čas priprave na NPZ iz slovenščine doma .....</i>	<i>62</i>

2. Tabele

<i>Tabela 1: Učenci po spolu .....</i>	<i>9</i>
<i>Tabela 2: Ocena pri slovenščini po spolu in število doseženih točk na NPZ .....</i>	<i>13</i>
<i>Tabela 3: Učitelji v vzorcu po spolu.....</i>	<i>15</i>
<i>Tabela 4: Učitelji po številu let delovne dobe.....</i>	<i>16</i>
<i>Tabela 5: Učitelji po nivojskih skupinah, 8. razred .....</i>	<i>17</i>
<i>Tabela 6: Učitelji po nivojskih skupinah, 9. razred .....</i>	<i>17</i>
<i>Tabela 7: Oblika pouka, 8. razred, odgovori učencev .....</i>	<i>18</i>
<i>Tabela 8: Oblika pouka, 9. razred, odgovori učencev .....</i>	<i>20</i>
<i>Tabela 9: Oblika pouka v 8. razredu, odgovori učiteljev .....</i>	<i>22</i>
<i>Tabela 10: Oblika pouka v 9. razredu, odgovori učiteljev .....</i>	<i>23</i>
<i>Tabela 11: Sestava nivojskih skupin.....</i>	<i>26</i>
<i>Tabela 12: Najpogostejši načini in oblike dela pri pouku slovenščine .....</i>	<i>28</i>
<i>Tabela 13: Povezanost načinov dela pri pouku slovenščine in oblik pouka .....</i>	<i>31</i>
<i>Tabela 14: Povezanost načinov dela pri pouku slovenščine in nivojskih skupin.....</i>	<i>32</i>
<i>Tabela 15: Razmerje med govorjenjem in pisanjem o prebranem izhodiščnem besedilu .....</i>	<i>33</i>
<i>Tabela 16: Individualizacija pri pouku .....</i>	<i>35</i>
<i>Tabela 17: Najpogostejše domače naloge, učenci .....</i>	<i>40</i>
<i>Tabela 18: Čas za domače naloge na teden .....</i>	<i>42</i>
<i>Tabela 19: Čas za učenje doma na teden .....</i>	<i>44</i>

<i>Tabela 20: Najpogostejše domače naloge, učitelji .....</i>	<i>45</i>
<i>Tabela 21: Oblike in načini ocenjevanja pri pouku, učenci .....</i>	<i>49</i>
<i>Tabela 22: Seznanjenost s kriteriji ocenjevanja, učenci .....</i>	<i>50</i>
<i>Tabela 23: Oblike in načini ocenjevanja pri pouku, učitelji .....</i>	<i>52</i>
<i>Tabela 24: Ali je NPZ ustrezna oblika preverjanja znanja .....</i>	<i>54</i>
<i>Tabela 25: Zaradi česa je zunanje preverjanje dobro .....</i>	<i>57</i>
<i>Tabela 26: Priprava na NPZ pri pouku.....</i>	<i>60</i>
<i>Tabela 27: Načini priprave na NPZ pri pouku .....</i>	<i>61</i>
<i>Tabela 28: Priprava na NPZ iz slovenščine doma.....</i>	<i>62</i>
<i>Tabela 29: Priprava na NPZ pri pouku.....</i>	<i>63</i>
<i>Tabela 30: Način priprave na NPZ pri pouku .....</i>	<i>64</i>
<i>Tabela 31: Na kaj pri pouku vpliva NPZ.....</i>	<i>68</i>
<i>Tabela 32: Kaj je bilo težko, književni del preizkusa .....</i>	<i>72</i>
<i>Tabela 33: Kaj je bilo težko, jezikovni del preizkusa .....</i>	<i>75</i>
<i>Tabela 34: Najboljše naloge, umetnostno besedilo.....</i>	<i>79</i>
<i>Tabela 35: Najboljše naloge, neumetnostno besedilo.....</i>	<i>81</i>
<i>Tabela 36: Umetnostna besedila in dosežki na NPZ, redni rok 2007–2012 .....</i>	<i>89</i>
<i>Tabela 37: Neumetnostna besedila in dosežki na NPZ, redni rok 2007–2012.....</i>	<i>91</i>

UVOD

Zunanje preverjanje znanja iz slovenščine v osnovni šoli poteka že več kot 20 let.

Uvedeno je bilo kot del vpisnega postopka na srednjih šolah, na katere se je želelo vpisati več učencev, ki so zaključili osnovno šolo, kot so jih srednje šole zaradi svojih prostorskih in kadrovskih omejitev lahko sprejele. Zaradi velikih razlik v znanju osnovnošolcev, ki so se vpisovali na srednje šole z določeno oceno, so te poleg ocen kot merilo za vpis uvedle sprejemne izpite. Sprejemni izpit je pripravila in izvedla vsaka srednja šola z omejitvijo vpisa sama in učence razvrstila po svojih kriterijih (večinoma so sprejemni izpit opravljali iz slovenščine in matematike). Učenci, ki na izbrano srednjo šolo niso bili sprejeti, so morali svoj problem reševati sami, imeli so velike težave, saj je bilo omejitev vpisa zelo veliko v vseh programih, tudi v poklicnih in tehniških, dosežki na sprejemnem izpitu na eni šoli pa niso bili prenosljivi na drugo šolo. Učenci niso poznali ne vsebine in ne zahtevnosti izpita, naloge so pripravljali srednješolski profesorji sami, večinoma v skladu s svojimi pričakovanji, kaj naj bi učenci znali, ne pa na osnovi poznavanja učnega načrta za predmet v osnovni šoli. Sistem je bilo zato treba poenotiti in zagotoviti primerljivost dosežkov, kar je bilo mogoče le z zunanjim preverjanjem znanja. Poenotenje je potekalo v več fazah, in sicer:

- V prvi fazi, v letih 1989–1991, je Zavod RS za šolstvo pripravil več različnih preizkusov znanja (testov) iz slovenščine in matematike za srednje šole z istovrstnimi programi različnih stopenj, sprejemni izpit so učenci opravili na izbrani srednji šoli in ga lahko prenesli na drugo srednjo šolo z enakim programom, ni pa bil prenosljiv med programi. Vsebinsko so preizkusi znanja temeljili na učnem načrtu za predmet v OŠ, razlikovali so se po vsebini in zahtevnosti – za slovenščino so bila to večinoma vprašanja in naloge iz slovnice/poznavanja pravil in poznavanja književnih obdobj, avtorjev in del.
- Zaradi velikih izvedbenih težav in neusklajenosti med srednjimi šolami je bil v naslednji fazi, v šolskem letu 1991/1992, z okrožnico Ministrstva za šolstvo in šport, datirano z 19. 11. 1991, uveden enotni vpisni postopek za vse srednješolske programe z omejitvijo vpisa, kot del vpisnega postopka pa zunanje preverjanje znanja učencev 8. razreda OŠ iz slovenščine in matematike – **skupinsko preverjanje znanja**. Poleg osnovne (seleksijske) vloge – razvrščanja učencev v srednješolskih programih z omejitvijo vpisa (dosežek iz slovenščine in matematike je predstavljal polovico vpisnih točk), je bil njegov namen širši – ugotoviti znanje celotne populacije učencev

pri teh dveh predmetih, zato je bilo preverjanje za vse osmošolce obvezno. V naslednjih letih se je omejitev vpisa na srednjih šolah zelo zmanjševala, preizkusi znanja so se za namen razvrščanja ob omejitvah vpisa ohranili samo še v gimnazijskih programih, prevladovati je začela druga vloga zunanjega preverjanja znanja, ugotavljanje doseženega znanja učencev ob zaključku osnovne šole. Skupinsko preverjanje znanja se je zaključilo z zaključkom 8-letne osnovne šole v šolskem letu 2005/2006. Skupinsko preverjanje znanja je potekalo kot projekt na Zavodu RS za šolstvo, naloge sta pripravljali Predmetni komisiji za slovenščino in matematiko, ki sta bili sestavljeni iz svetovalcev ZRSŠ, učiteljev praktikov, univerzitetnih strokovnjakov za oba predmeta in univerzitetnega strokovnjaka za metodologijo. Preizkuse znanja (na začetku več kot 26.000 preizkusov znanja) so v skladu z navodili vrednotili učitelji, za to delo so bili posebej plačani. Projekt se je organizacijsko, vsebinsko in metodološko nenehno dograjeval in izpopolnjeval in je bil tudi zaradi zavedanja njegovega vpliva na pouk temeljito spremljan in sproti evalviran. Vsakoletno poročilo z nalogami, dosežki, ugotovitvami in predlogi za odpravljanje ugotovljenih primanjkljajev je obravnaval in sprejel Strokovni svet RS za splošno izobraževanje. Sestavni del projekta je bilo tudi strokovno spopolnjevanje učiteljev. Skupinsko preverjanje znanja iz slovenščine je potekalo samo pisno, kot preizkus znanja z nalogami objektivnega tipa, največji premik (in pozitiven vpliv na pouk) pa je bil (v soglasju z učitelji na študijskih skupinah) dosežen, ko sta bili kot izhodišče uvedeni besedili, umetnostno in neumetnostno, zaradi preverjanja zmožnosti od vsega začetka neznani (neobravnavani, ne iz učbeniških gradiv), in naloge, ki so izhajale iz besedil oz. bile z njima povezane.

- S postopnim uvajanjem devetletne osnovne šole je bilo poleg zunanjega preverjanja znanja ob zaključku osnovne šole uvedeno zunanje preverjanje tudi po 1. in 2. triletju, deloma je bila spremenjena tudi njegova vloga (poleg vpisnega postopka še kot spremljanje doseganja ciljev/standardov znanja po novem učnem načrtu in kot del ocene ob zaključku OŠ), poleg pisnega preizkusa znanja pa so bili pri slovenščini uvedeni še govorni nastopi, ki so jih po zunanjih kriterijih izvedle šole same. **Nacionalni preizkusi znanja** so potekali od šolskega leta 2001/2002 do 2004/2005 na OŠ s postopnim uvajanjem 9-letne OŠ, štirikrat so bili izvedeni po 1. (3. razred) in po 3. triletju (9. razred) in enkrat po 2. triletju (6. razred). Preizkuse znanja je izvajal Državni izpitni center, naloge je pripravljala Predmetna komisija za slovenščino,

katere člani so bili poleg univerzitetnih strokovnjakov za jezik in književnost ter učiteljev praktikov v skladu s pravilnikom tudi svetovalci Zavoda RS za šolstvo.

- Od leta 2005/2006 poteka zunanje preverjanje znanja v OŠ v sedanji obliki, kot **nacionalno preverjanje znanja**. Za učence 9. razreda (NPZ po 3. obdobju) je obvezno, učenci 6. razreda (NPZ po 2. obdobju) pa so ga opravljali prostovoljno, udeležba je bila ok. 85 %; s šolskim letom 2013/2014 je NPZ tudi zanje obvezno. NPZ vodi Državna komisija za NPZ, izvajata ga Državni izpitni center in Zavod RS za šolstvo, naloge pripravlja Predmetna komisija za slovenščino, katere člani so v skladu s pravilnikom univerzitetni strokovnjaki, svetovalci Zavoda RS za šolstvo in učitelji praktiki.
- NPZ iz slovenščine (in matematike) opravljajo učenci po obeh obdobjih in poteka vsako leto, kar je še posebej pomembno za primerljivost dosežkov in spremljanje trendov. Formalnopravno NPZ opredeljujeta Zakon o osnovni šoli¹ in Pravilnik o nacionalnem preverjanju znanja v osnovni šoli², poleg še vedno delno ohranjene vloge v vpisnem postopku v srednjih šolah pa je za vpliv na pouk in za razvoj predmetov pomemben predvsem njegov temeljni namen – z metodološko in vsebinsko premišljenim postopkom objektivnega zunanjega preverjanja znanja preveriti doseganje ciljev in standardov znanja, ki jih predvidevajo učni načrti, in tako pridobljene dodatne informacije o znanju učencev sproti vgrajevati v mehanizme za izboljševanje pouka in za razvoj predmetov in strok. Za slovenščino to v skladu z učnim načrtom³ pomeni predvsem ugotavljanje sporazumevalne zmožnosti učencev na osnovi obravnave neumetnostnih in umetnostnih besedil, na način, ki ga omogoča določeni način zunanjega preverjanja – s pisnimi preizkusi znanja objektivnega tipa.

Nacionalno preverjanje znanja iz slovenščine je v primerjavi z NPZ pri drugih predmetih v OŠ (t. i. tretji predmeti se ne preverjajo vsako leto) zahtevnejše in kompleksnejše – zaradi

---

¹ Zakon o osnovni šoli /ZOs/, Uradni list RS, št. 12/1996, spremembe 33/1997, 54/2000, 59/2001, 71/2004, 23/2005, 53/2005, 70/2005, 60/2006, 63/2006, 81/2006, 102/2007, 107/2010, 87/2011, 40/2012.

² Pravilnik o nacionalnem preverjanju znanja v osnovni šoli, Uradni list RS, št. 67/2005, spremembe 64/2006, 2/2010, 30/2013.

³ Učni načrt, Slovenščina, sprejet na seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 29. 10. 1998, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 2002.

obsežnosti snovi, ustreznemu številu ur v predmetniku⁴, zaradi NPZ po 2. in po 3. obdobju (procesnost, nadgradnja), zaradi preverjanja doseganja ciljev/standardov pri obravnavi dveh vrst besedil (umetnostnih in neumetnostnih) ter dejavnosti sprejemanja (branja), razčlenjevanja in tvorjenja (pisanja) besedil, zaradi zahtevnosti vrednotenja (in že prej sestave) nalog, ki preverjajo predvsem zmožnosti in manj vsebinska znanja, ter tudi zaradi velikih razlik med učitelji slovenščine v zvezi z NPZ – od začetnikov, ki poznajo NPZ samo v zdajšnjem namenu in obliki, do tistih, ki so s svojimi izkušnjami, predlogi, znanjem ... pri oblikovanju zunanjega preverjanja znanja v OŠ sodelovali od začetka.

Nacionalno preverjanje znanja v vlogi zunanje, objektivne povratne informacije o znanju/zmožnostih učencev oz. doseganju ciljev/standardov učnega načrta za slovenščino je v šolskem letu 2007/2008, ko smo izvedli raziskavo, potekalo tretjič. Raziskava je potekala samo v 9. razredu (NPZ po 3. obdobju; NPZ po 2. obdobju je bilo za celotno populacijo učencev 6. razreda prvič izvedeno v šolskem letu 2008/2009), tudi ugotovitve o dosežkih na NPZ v letih od 2006 do 2012 zajemajo podatke za 9. razred.

---

⁴ Prav tam, str. 5, 6: v 1. triletju 700 ur pouka (v 1. razredu 210 ur oz. po 6 ur na teden, v 2. in 3. razredu po 245 ur na leto oz. po 7 ur na teden), v 2. triletju 525 ur (po 175 ur na leto oz. po 5 ur na teden v 4., 5. in 6. razredu) in v 3. triletju 420 ur (140 ur ali 4 ure na teden v 7. razredu, 125,5 ure ali 3,5 ure na teden v 8. razredu ter 157,5 ure ali 4,5 ure na teden v 9. razredu).

1. PODATKI O RAZISKAVI

Raziskava je potekala v okviru Centra za razvoj na Zavodu RS za šolstvo vzporedno z raziskavo Nacionalno preverjanje znanja v povezavi s socialno-ekonomskim statusom učencev in je bila na istem vzorcu šol izvedena po končanem rednem roku NPZ 2007/2008.⁵

1.1 Namen

Namen raziskave je bil na osnovi primerjave dosežkov na NPZ in odgovorov v vprašalnikih za učence in učitelje ugotoviti vlogo NPZ pri pouku slovenščine kot povratne informacije in dejavnike, ki vplivajo na učinkovitost pouka, predvsem z vidika:

- ugotavljanja doseganja ciljev/standardov znanja, ki jih določa učni načrt, s poudarkom na razvijanju sporazumevalne zmožnosti pri jezikovnem in, ker je preizkus znanja celota, deloma tudi pri književnem pouku,
- ugotavljanja morebitnih primanjkljajev, kritičnih mest oz. nevralgičnih točk za pouk in posameznega učenca,
- ugotavljanja vzrokov zanje in možnosti za njihovo odpravljanje ter predlogov za izboljšanje pouka (metode, oblike dela, individualizacija, spremljanje in vrednotenje dosežkov) in
- primerjave bralne zmožnosti učencev na NPZ z ugotovitvami mednarodnih raziskav o bralni pismenosti (PISA).

1.2 Vzorec in način pridobivanja podatkov

V raziskavi je sodelovalo **41 osnovnih šol iz vseh statističnih regij Slovenije**. Prvotno pripravljeni vzorec je vključeval 48 šol, naključno izbranih izmed vseh šol v posamezni regiji na način, da so bile šole v regiji razvrščene po velikosti glede na število učencev. Iz vsake četrtine je bila v vzorec vključena po ena šola, tako da so bile iz vsake regije izbrane 4 različno velike šole (od najmanjše s 3 učenci 9. razreda do največje s 76). Od prvotno izbranih 48 šol jih je v raziskavi sodelovalo 41 (od skupaj 450 OŠ v Republiki Sloveniji), kar pomeni, da je izbrani vzorec reprezentativen (šole so različne po velikosti, mestne, podeželske ...).

Podatki o sodelujočih šolah in številu učencev so v Prilogi 1.

---

⁵ Pred raziskavo so bili opravljeni tudi vsi formalnopravni postopki – pridobljeno pisno soglasje šol za sodelovanje v raziskavi in pisno soglasje staršev vsakega učenca za izvedbo anketiranja. Pri pripravi vprašalnika za učitelje in učence je poleg avtorice naloge sodelovala mag. Vida Gomivnik Thuma, članica PK za NPZ iz slovenščine, pri statistični obdelavi podatkov pa Vladimir Milekšič, metodolog na ZRSŠ.

Podatki so pridobljeni z vprašalnikoma za učence in učitelje:

- **vprašalnik za učence je izpolnilo 1451 iz vseh izbranih šol** – vzorec je velik, zajema 7,7 % učencev, ki so v šolskem letu 2007/2008 opravljali NPZ iz slovenščine v rednem roku (skupaj je NPZ iz slovenščine po 3. obdobju opravljalo 18.814 učencev); v vprašalniku je 17 vprašanj, obsega 4 strani; anketiranje učencev na šolah je bilo izvedeno junija 2008, izvajalci so bili svetovalci Zavoda RS za šolstvo;⁶
- **vprašalnik za učitelje je izpolnilo 66 učiteljev, ki so v šolskem letu 2007/2008 učili v 9. razredu, iz 34 osnovnih šol** od 41, vključenih v raziskavo (82,9 %); v vprašalniku je 20 vprašanj, obsega 5 strani; vprašalnik je bil za učitelje (ne za šole) anonimen; vprašalnike smo šolam poslali po pošti, učitelji so jih individualno izpolnili, šole so jih po pošti vrnile.⁷

1.2.1 Vprašalnik za učence

Z vprašalnikom za učence smo želeli ugotoviti:

- povezanost učnega uspeha in dosežkov na NPZ iz slovenščine glede na spol (učenke, učenci);
- povezanost učnega uspeha v 8. in 9. razredu in dosežkov na NPZ;
- ali obstajajo razlike v dosežkih na NPZ in pri učnem uspehu glede na obliko pouka;
- ali obstajajo razlike glede načinov in oblik dela v posameznih nivojskih skupinah;
- ali obstaja povezava med načini in oblikami dela pri pouku ter dosežki učencev (NPZ, učni uspeh);
- ali obstaja povezava med tipom domačih nalog, načini in oblikami pouka ter uspešnostjo učencev (NPZ, učni uspeh);
- ali obstaja povezava med časom za domače naloge in učenje ter uspešnostjo učencev (NPZ, učni uspeh);
- ali obstaja povezava med pripravo na NPZ ter uspešnostjo učencev (NPZ, učni uspeh);

---

⁶ Raziskava je potekala vzporedno z raziskavo Nacionalno preverjanje znanja v povezavi s socialno-ekonomskim statusom učencev v okviru Centra za razvoj na ZRSŠ; ugotovitve te raziskave so bile objavljene na spletni strani ZRSŠ; besedilo, ki se nanaša na predmet slovenščina, vključno z interpretacijo dosežkov in s skupnimi ugotovitvami, je delo avtorice magistrskega dela.

⁷ Vprašalnika sta bila oblikovana na osnovi ugotovitev o pouku pri delu z učitelji v študijskih skupinah in podatkov o doseganju ciljev/standardov znanja na NPZ, s poudarkom na področjih, na katerih so se kazali primanjkljaji v doseganju določenega z UN.

- ali obstaja povezava med načini in oblikami ocenjevanja ter uspešnostjo učencev (NPZ, učni uspeh);
- ali obstaja povezava med seznanjenostjo s kriteriji ocenjevanja in uspešnostjo učencev (NPZ, učni uspeh);
- ali mnenje o NPZ in način priprave vplivata na uspešnost na NPZ;
- ali obstaja povezava med mnenjem o težavnosti/zahtevnosti posameznih delov preizkusa znanja oz. nalog in dejanskimi dosežki na NPZ ter
- kaj je po mnenju učencev na NPZ iz slovenščine v primerjavi s poukom drugače in zakaj.

1.2.2 Vprašalnik za učitelje

V vprašalnik za učitelje smo zaradi primerjave vključili ista področja pouka in NPZ kot v vprašalnik za učence, so pa vprašanja deloma drugače oblikovana (strokovni jezik, terminologija), dodana so še tri področja – o vplivu NPZ na pouk, o individualizaciji pouka in o uporabnosti podatkov NPZ za pouk:

- ali so učitelji zaradi nacionalnega preverjanja znanja kaj spremenili pri svojem pouku;
- kako individualizirajo pouk;
- kako posredujejo svojim učencem dodatno informacijo o njihovem dosežku na NPZ;
- kateri podatki iz opisa dosežkov po območjih, ki jih šola dobi od Državnega izpitnega centra, jim pridejo prav pri pouku slovenščine, in
- kaj bi bilo po njihovem mnenju za delo v razredu najbolj koristno vključiti v programe strokovnega izpopolnjevanja, povezanega z NPZ.

1.3 Način predstavitve podatkov in ugotovitev

Podatki so predstavljeni po področjih raziskovanja in oštevilčeni enako kot vprašanja v vprašalnikih, predstavljeni so v številu in v odstotkih. Razvrščeni so po pogostosti izbir od najvišjih navzdol v naslednjem zaporedju:

Podatki o vzorcu:

- šole (število šol, število vprašalnikov za učence, število vprašalnikov za učitelje, povprečni dosežek na NPZ iz slovenščine, povprečna ocena v 8. in 9. razredu);
- učenci (spol, ocena iz slovenščine v 8. razredu, ocena iz slovenščine v 9. razredu, število točk na NPZ iz slovenščine, oblika pouka /in nivojska skupina/);
- učitelji (spol, delovna doba, oblika pouka /in nivojska skupina/).

Podatki o pouku slovenščine (podatki so v vseh sklopih predstavljeni na enak način – podatki iz vprašalnika za učence, podatki iz vprašalnika za učitelje, primerjava, ugotovitve):

- načini in oblike pouka;
- domače naloge in delo doma;
- ocenjevanje in kriteriji.

Podatki o pouku slovenščine in nacionalnem preverjanju znanja (tudi v tem delu so podatki predstavljeni na enak način – podatki iz vprašalnika za učence, podatki iz vprašalnika za učitelje, primerjava, ugotovitve):

- stališče učencev in učiteljev do NPZ iz slovenščine;
- priprava na NPZ – učenci: v šoli in pri pouku; učitelji: pri pouku;
- mnenje učencev in učiteljev o nalogah v preizkusu znanja (NPZ, redni rok 2008) – umetnostno, neumetnostno besedilo;
- mnenje učiteljev o vplivu NPZ na pouk, NPZ kot povratna informacija, uporabnost podatkov.

Povzetek ugotovitev – temeljne ugotovitve po posameznih področjih so povzete na koncu vsakega sklopa in v sklepnih ugotovitvah. Podatki so predstavljeni na način, da omogočajo še veliko več primerjav in korelacij; vsako vsebinsko področje in vsak podatek oziroma odgovor je mogoče spremljati in primerjati skozi več različnih sklopov.

Vprašalnika sta v Prilogi 2 (vprašalnik za učence) in Prilogi 3 (vprašalnik za učitelje). Podatki vključujejo kvantitativno in kvalitativno analizo. Vsi podatki, vključno s samostojnimi zapisi odgovorov na vprašanja, so vneseni v računalniški program SPSS in statistično obdelani. Odgovori izbirnega tipa so statistično prikazani v odstotnih točkah, odgovori pod *Drugo*, ki so jih učenci in učitelji napisali sami, pa so združeni po posameznih kategorijah in prav tako prikazani v odstotnih točkah.

2. VZOREC – STATISTIČNI PODATKI O ŠOLAH IN UČENCIH

2.1 Vprašalnik za učence

Šole v vzorcu: **41 šol** iz vse Slovenije (šole iz vseh statističnih regij, mestne, podeželske, različne po številu učencev, različne po povprečnih dosežkih na NPZ iz slovenščine po 3. obdobju); **1451 vprašalnikov učencev 9. razreda**

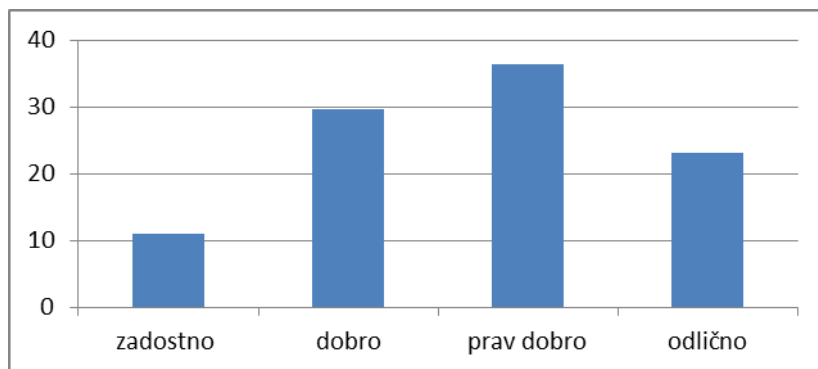
2.1.1 Učenci po spolu

<i>Spol učenci</i>	<i>Število</i>	<i>Odstotek</i>	<i>Veljavni odstotek</i>
Učenka	753	51,9	52,2
Učenec	689	47,5	47,8
Skupaj	1442	99,4	100,0
Ni podatka	9	0,6	

Tabela 1: Učenci po spolu

Vzorec je po spolu uravnotežen, v spremljavo je bilo vključenih 753 (52,2 %) učenk in 689 (47,8 %) učencev.

2.1.2 Ocena pri slovenščini – 8. razred

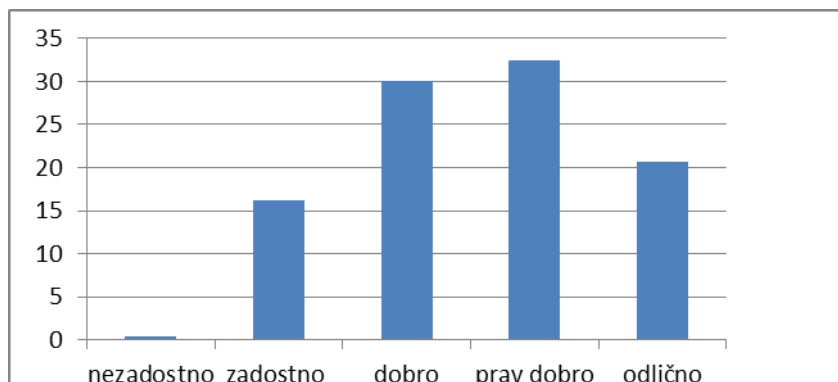

Slika 1: Ocena pri slovenščini – 8. razred, grafični prikaz

Podatki kažejo rahlo desno asimetrično razvrstitev.⁸

⁸ Oblike frekvenčnih porazdelitev, dr. Janez Sagadin, Statistične metode za pedagoge, 2003, str. 24–26, 97–105.

2.1.3 Ocena pri slovenščini – 9. razred

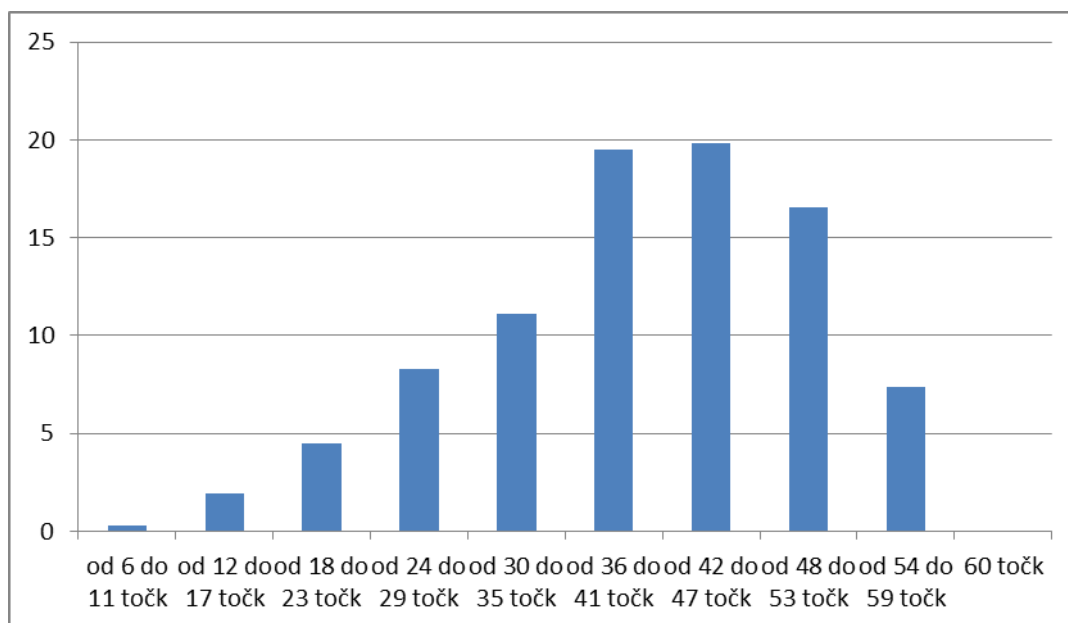
Slika 2: Ocena pri slovenščini – 9. razred, grafični prikaz

Tudi v 9. razredu je razvrstitev podobna, nekoliko manj pomaknjena v desno. V primerjavi z 8. razredom se povečuje število zadostnih ocen (večje za 5 % – 10,9 % : 16,2 %) in zmanjšuje število prav dobrih (manjše za 4 % – 36,4 % : 32,4 %) in odličnih (manjše za 2 % – 23,0 % : 20,7 %). Primerljivo z 8. razredom je število dobrih ocen – v 8. razredu 29,6 % in v 9. razredu 30,1 %.

O vzrokih za nižje ocene v 9. razredu je mogoče samo sklepati – morda so zahtevnejši kriteriji in težnja k realnejšemu notranjemu ocenjevanju tudi posledica zunanjega preverjanja znanja z nacionalnimi preizkusi (zaradi prehoda v srednjo šolo bi bilo sicer pričakovati nasprotno, da bi si učenci /in učitelji/ prizadevali za višje ocene).

2.1.4 Razvrstitev dosežkov na NPZ, šole v vzorcu

Slika 3: Razvrstitev točk na NPZ

Razvrstitev dosežkov učencev v vzorcu na nacionalnem preverjanju znanja iz slovenščine se v precejšnji meri pokriva z ocenami učencev pri pouku; tudi ta krivulja je rahlo asimetrična, nekoliko pomaknjena v desno.

Razvrstitev dosežkov na osnovi končnega števila točk na NPZ iz slovenščine se na vzorcu šol tako kot razvrstitev po spolu pokriva z razvrstitvijo dosežkov za celotno populacijo učencev na NPZ po 3. obdobju.

2.1.5 Razvrstitev dosežkov, celotna populacija

NPZ ob koncu tretjega obdobja - redni rok 2008 - rezultati po posameznih preizkusih

1

Podatki po poizvedbah

101 Slovenščina

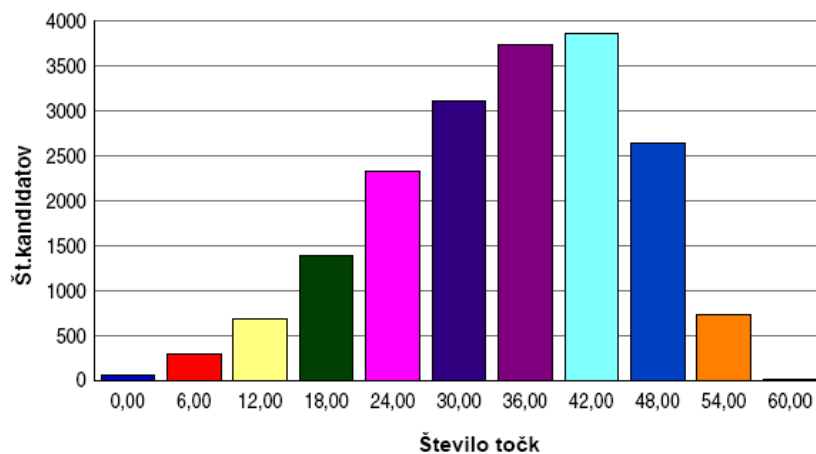
Datum izpita: 6.5.2008

Preizkus znanja

Štev.točk (od - do)	Število kandid.
0 - 5	59
6 - 11	287
12 - 17	681
18 - 23	1.386
24 - 29	2.329
30 - 35	3.103
36 - 41	3.734
42 - 47	3.854
48 - 53	2.645
54 - 59	727
60 - 60	9

Število kandidatov:	18.814	Min.število točk:	0,00
Povprečno štev. točk:	36,91	Maks.število točk:	60,00
Standardni odklon:	11,00	Maks.možno točk	60,00

Razporeditev po doseženih točkah

Vir: Državni izpitni center, 31.5.2008

\\SI\DEVELOP\reports.11\osnsoleldk_mejelpole.rpt

Podatki NPZ iz slovenščine vsa leta kažejo precejšnje razlike v dosežkih glede na spol učencev⁹ tako glede povprečnih dosežkov kot glede razvrstitve dosežkov, statistično pomembne razlike se kažejo tudi v podatkih iz vprašalnika za učence. Podatki so prikazani v naslednjih dveh tabelah – iz prve je razvidno, da imajo učenke v povprečju višje dosežke tako pri učnem uspehu kot na NPZ, iz druge pa, da je ta razlika statistično pomembna.

2.1.6 Ocena pri slovenščini po spolu v 8. in 9. razredu ter število točk na NPZ

	<i>Število</i>	<i>Aritmetična sredina¹⁰</i>	<i>Standardni odklon¹¹</i>	<i>Najnižji dosežek</i>	<i>Najvišji dosežek</i>
Število točk na NPZ					
Učenke	678	42,03	9,19	14,00	59,00
Učenci	612	36,7778	10,78838	8,00	59,00
Skupaj	1290	39,5395	10,31853	8,00	59,00
Ocena pri slovenščini – 8. razred					
Učenke	751	3,9581	0,85863	2,00	5,00
Učenci	684	3,4547	0,94937	2,00	5,00
Skupaj	1435	3,7181	0,93708	2,00	5,00
Ocena pri slovenščini – 9. razred					
Učenke	748	3,8697	0,93249	2,00	5,00
Učenci	686	3,2420	0,97810	1,00	5,00
Skupaj	1434	3,5694	1,00447	1,00	5,00

Tabela 2: Ocena pri slovenščini po spolu in število doseženih točk na NPZ

⁹ Razlike v dosežkih med spoloma se kažejo tudi v mednarodnih raziskavah bralne pismenosti – v vseh državah, tudi v Sloveniji, so v branju uspešnejše učenke. (OECD, PISA 2010, Prvi rezultati, Pedagoški inštitut, Ljubljana, str. 21–24.)

¹⁰ »Aritmetična sredina je po definiciji količnik ali kvocient med vsoto vrednosti vseh enot v populaciji in številom enot populacije.« (Dr. Janez Sagadin, Statistične metode za pedagoge, 2003, str. 57.) Raba aritmetične sredine in standardnega odklona za ocene ni povsem ustrezna, narejena je samo zaradi primerjave z dosežki na NPZ.

¹¹ Standardna deviacija ali standardni odklon je prikaz vrednosti odklonov od aritmetične sredine, varianca pa aritmetična sredina (povprečje) odklonov vseh rezultatov. (Dr. Janez Sagadin, Statistične metode za pedagoge, 2003, str. 79–96.) V statistični analizi preizkusov znanja je aritmetična sredina povprečno število točk, standardni odklon pa kaže razpršenost točk okrog aritmetične sredine.

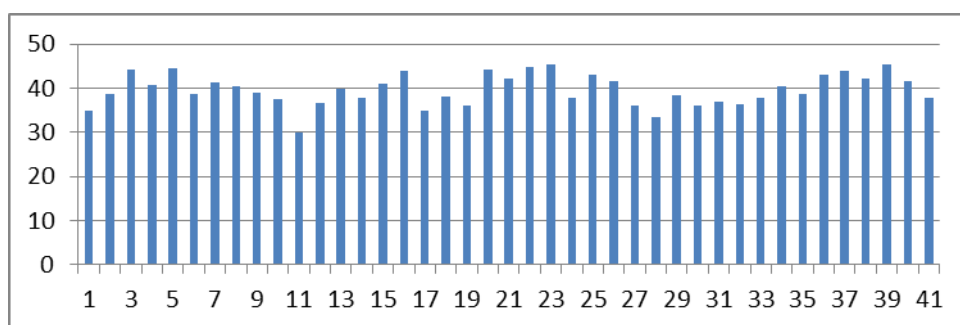
Učenci šol v vzorcu so na NPZ od možnih 60 točk povprečno dosegli 36,8 točke, učenke pa povprečno 42,0 točke. Podobne razlike med učenci in učenkami se kažejo tudi pri učnem uspehu – v 8. razredu je povprečna ocena učencev 3,45, povprečna ocena učenk pa 3,96. V 9. razredu razmerje ostaja, povprečna ocena pa se nekoliko zniža, učenci imajo povprečno oceno 3,24, učenke pa 3,87.

Razlike v dosežkih po spolu tako glede povprečnega števila doseženih točk kot glede različne razvrstitve dosežkov učencev in učenk se na vzorcu šol pokrivajo z razlikami v dosežkih po spolu za celotno populacijo učencev na NPZ iz slovenščine po 3. obdobju v šolskem letu 2007/2008; podobne razlike se kažejo na vseh NPZ po 3. obdobju in tudi na NPZ po 2. obdobju (čeprav je bilo NPZ po 2. obdobju do zadnje spremembe pravilnika v šolskem letu 2013/2014 neobvezno, ga je opravljala velika večina učencev, vsako leto ok. 85 %; podatki med obdobjema niso neposredno primerljivi, ugotovitve o doseganju ciljev/standardov znanj pa so podobne).

Analiza variance pokaže, da so razlike med spoloma pomembne tako na doseženih točkah pri NPZ ($F = 89,118$, $p = 0,000$) kot pri učnem uspehu v 8. razredu ($F = 111,235$, $p = 0,000$) in 9. razredu ($F = 154,709$, $p = 0,000$).

2.1.7 Razvrstitev dosežkov na NPZ po šolah v vzorcu

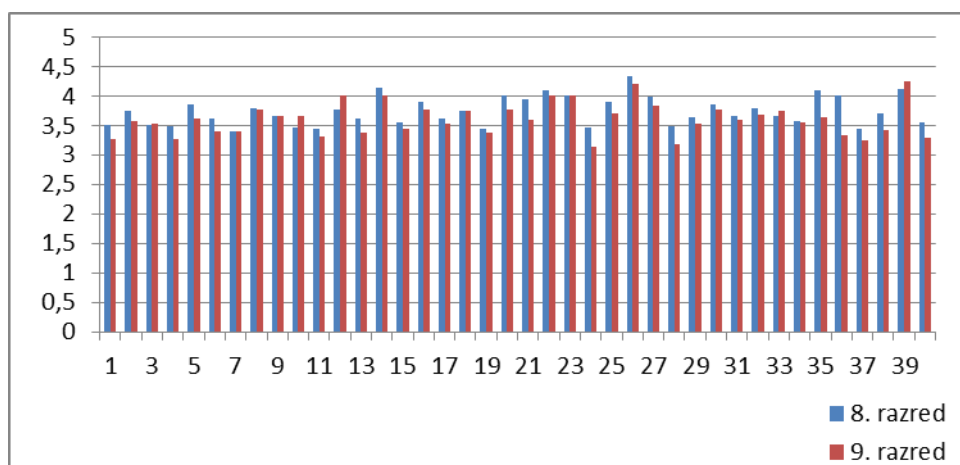
Grafična predstavitev aritmetičnih sredin točk na NPZ

Slika 4: Aritmetične sredine točk na NPZ po šolah

2.1.8 Razvrstitev ocen pri slovenščini v 8. in 9. razredu po šolah v vzorcu

Grafična predstavitev aritmetičnih sredin ocen v 8. in 9. razredu

Slika 5: Aritmetične sredine ocen v 8. in 9. razredu po šolah

Obe razvrstitvi kažeta razlike med šolami v vzorcu tako pri dosežkih na NPZ kot pri ocenah v 8. in 9. razredu.

Razlike med šolami so statistično pomembne tako pri dosežkih na NPZ ($F = 3,634$, $p = 0,000$) kot pri učnem uspehu v 8. razredu ($F = 1,988$, $p = 0,000$) kot pri učnem uspehu v 9. razredu ($F = 1,945$, $p = 0,000$).

2.2 Vprašalnik za učitelje

Vzorec: **34 osnovnih šol od 41, vključenih v raziskavo (82,9 %), 66 vprašalnikov učiteljev, ki so v šolskem letu 2007/2008 učili v 9. razredu**

2.2.1 Učitelji po spolu

Spol – učitelji	Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Moški	4	6,1	6,2
Ženske	61	92,4	93,8
Ni podatka	1	1,5	
Skupaj	66	100,0	100,0

Tabela 3: Učitelji v vzorcu po spolu

Od 66 vrnjenih vprašalnikov je spol označilo 65 učiteljev – podatki kažejo, da slovenščino v veliki večini poučujejo učiteljice – 61 oz. 93,8 %; učitelji slovenščine so redki, na šolah, vključenih v vzorec, le 4 oz. 6,2 %.

Podatek je zanimiv v primerjavi z razlikami o dosežkih učencev pri slovenščini po spolu – tako pri dosežkih na NPZ kot pri učnem uspehu v 8. in 9. razredu so učenke v prednosti pred učenci (eden od možnih razlogov bi lahko bili učni stili, ki so morda bližji učenkam).

2.2.2 Delovna doba

<i>Delovna doba</i>	<i>Število</i>	<i>Odstotek</i>	<i>Veljavni odstotek</i>
Do 10 let	28	42,4	43,8
Od 11 do 20 let	10	15,2	15,6
Od 21 do 30 let	15	22,7	23,4
Več kot 31 let	11	16,7	17,2
Skupaj	64	97,0	100,0
Ni podatka	2	3,0	
Skupaj	66	100,0	

Tabela 4: Učitelji po številu let delovne dobe

Podatek o delovni dobi je napisalo 64 učiteljev od 66. Največ učiteljev, vključenih v vzorec, je mlajših, imajo do 10 let delovnih izkušenj – 28 oz. 43,8 %; ostalih razvrstitev je glede na delovne izkušnje po polovico manj – od 21 do 30 let delovnih izkušenj ima 15 učiteljev oz. 23,4 %, od 11 do 20 let 10 učiteljev oz. 15,6 %, 11 učiteljev oz. 17,2 % pa ima več kot 31 let delovnih izkušenj (učitelji v teh treh skupinah imajo poleg NPZ izkušnje tudi s prejšnjima sistemoma zunanjega preverjanja znanja iz slovenščine, s skupinskim preverjanjem znanja ob zaključku 8-letne OŠ in z nacionalnimi preizkusi znanja v postopnem uvajanju 9-letne OŠ, oboje povezano tudi s strokovnim usposabljanjem).

2.2.3 Učitelji po nivojskih skupinah, 8. razred

Skupina	Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Prva/nížja	7	10,6	22,6
Druga/srednja	10	15,2	32,3
Tretja/višja	9	13,6	29,0
Prva in druga	5	7,6	16,1
Skupaj	31	47,0	100,0
Ni podatka	35	53,0	
Skupaj	66	100,0	

Tabela 5: Učitelji po nivojskih skupinah, 8. razred

2.2.4 Učitelji po nivojskih skupinah, 9. razred

Skupina	Število	Odstotek	Veljavni odstotek
Prva/nížja	9	13,6	22,0
Druga/srednja	10	15,2	24,4
Tretja/višja	17	25,8	41,5
Prva in druga	4	6,1	9,8
Prva in tretja	1	1,5	2,4
Skupaj	41	62,1	100,0
Ni podatka	25	37,9	
Skupaj	66	100,0	

Tabela 6: Učitelji po nivojskih skupinah, 9. razred

Podatki za 8. in 9. razred se deloma razlikujejo – za 8. razred je število učiteljev, ki so sodelovali v vzorcu, približno enako za vse tri skupine, prevladujejo učitelji, ki učijo srednjo raven (glede na razporeditev učencev v skupine /večje število učencev oz. skupin na šoli običajno pomeni dve skupini na srednji ravni/ je to pričakovano) – 32,3 %. V 9. razredu je največ učiteljev, ki so sodelovali v vzorcu, učilo višjo raven¹² – 41,5 %. Podatki kažejo, da učitelji v različnih razredih učijo različne nivojske skupine (se menjajo).

¹² Prvo nivojsko skupino pogosteje kot ostali dve učijo učitelji, ki niso učitelji predmeta, ampak je to le del njihove učne obveznosti, npr. knjižničarji.

3. POVEZANOST DOSEŽKOV NA NACIONALNEM PREVERJANJU ZNANJA IN OBLIK POUKA

O oblikah pouka smo spraševali učence (4. vprašanje v vprašalniku) in učitelje (3. vprašanje v vprašalniku).

3.1 Vprašalnik za učence

3.1.1 Oblika pouka, 8. razred

OBLIKA POUKA	ŠTEVILO/ ODSTOTEK UČENCEV
Učenci smo razdeljeni v učne skupine ne glede na učni uspeh (v heterogene skupine).	130 9,2 %
Imamo nivojski pouk, razdeljeni smo v tri skupine glede na učni uspeh (nižja, srednja, višja raven).	1097 77,9 %
Imamo timski pouk, v razredu sta pri slovenščini pri nekaterih urah hkrati dva učitelja.	12 0,9 %
Drugače:	62
Kombinacija 1. in 2. oblike	12,0 %
Kombinacija 1. in 3. oblike ...	3,9
	4,9
	1,5
	0,3
	0,6
	0,1

Tabela 7: Oblika pouka, 8. razred, odgovori učencev

Drugače – kako (samostojni odgovori učencev), 8. razred: 62

A (heterogene skupine – v razredu smo vsi skupaj; nismo razdeljeni v skupine ...): 45

B (imamo tri nivoje): 2

A + B (nekaj ur imamo nivojskih): 5

Kombinirani pouk: 5

Drugo (način, delo ..., npr. rešujemo naloge): 5

Kako poteka pouk pri slovenščini v 8. razredu

Oblika pouka	Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
Učenci smo razdeljeni v učne skupine ne glede na učni uspeh	130	9,0	9,2	9,2
Imamo nivojski pouk, razdeljeni smo v tri skupine glede na učni uspeh	1097	75,6	77,9	87,1
Imamo timski pouk, v razredu sta pri slovenščini dva učitelja	12	0,8	0,9	88,0
Drugače	55	3,8	3,9	91,9
12,00	69	4,8	4,9	96,8
13,00	21	1,4	1,5	98,3
14,00	4	0,3	0,3	98,6
23,00	9	0,6	0,6	99,2
24,00	1	0,1	0,1	99,3
123,00	10	0,7	0,7	100,0
Skupaj	1408	97,0	100,0	
Ni 99,00				
poda	43	3,0		
tka				
Skupaj	1451	100,0		

12 pomeni kombinacijo 1. in 2. oblike, 13. kombinacijo 1. in 3. oblike ...

3.1.2 Oblika pouka, 9. razred

OBLIKA POUKA	ŠTEVILO/ ODSTOTEK UČENCEV
Učenci smo razdeljeni v učne skupine ne glede na učni uspeh (v heterogene skupine).	190 13,5 %
Imamo nivojski pouk, razdeljeni smo v tri skupine glede na učni uspeh (nižja, srednja, višja raven).	1027 72,9 %
Imamo timski pouk, v razredu sta pri slovenščini pri nekaterih urah hkrati dva učitelja.	28 2,0 %
Drugače:	65
Kombinacija 1. in 2. oblike	11,6 %
Kombinacija 1. in 3. oblike ...	3,8
	3,7
	1,3
	0,1
	1,5
	0,2
	0,1
	0,7
	0,1

Tabela 8: Oblika pouka, 9. razred, odgovori učencev

Drugače – kako (samostojni odgovori učencev), 9. razred: 65

A (heterogene skupine – v razredu smo vsi skupaj; nismo razdeljeni v skupine; razdeljeni smo v enake skupine ...): 50

B (imamo tri nivoje; razdeljeni smo v dve skupini ...): 4

A + B (nekaj ur imamo nivojskih; včasih imamo nivojski pouk): 2

Kombinirani pouk: 3

Drugo (način, delo ..., npr. rešujemo naloge): 6

Kako poteka pouk pri slovenščini v 9. razredu

Oblika pouka	Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
Učenci smo razdeljeni v učne skupine ne glede na učni uspeh	190	13,1	13,5	13,5
Imamo nivojski pouk, razdeljeni smo v tri skupine glede na učni uspeh	1027	70,8	72,9	86,4
Imamo timski pouk, v razredu sta pri slovenščini dva učitelja	28	1,9	2,0	88,4
Drugače	54	3,7	3,8	92,2
12,00	52	3,6	3,7	95,9
13,00	19	1,3	1,3	97,2
14,00	1	0,1	0,1	97,3
23,00	21	1,4	1,5	98,8
24,00	3	0,2	0,2	99,0
34,00	2	0,1	0,1	99,1
123,00	10	0,7	0,7	99,9
134,00	1	0,1	0,1	99,9
234,00	1	0,1	0,1	100,0
Skupaj	1409	97,1	100,0	
Ni podatka	99,00	42	2,9	
Skupaj	1451	100,0		

12 pomeni kombinacijo 1. in 2. oblike, 13. kombinacijo 1. in 3. oblike ...

Po podatkih iz vprašalnikov za učence pouk v 8. in 9. razredu glede na obliko poteka enako – večina učencev (77,9 % oz. 72,9 %) ima nivojski pouk na treh ravneh zahtevnosti, druga pogostejša oblika je pouk v heterogenih skupinah (9,2 % oz. 13,5 %). Ostale oblike so redke in najpogosteje predstavljajo kombinacijo temeljnega in nivojskega pouka. V nadaljnjih primerjavah podatkov sta zato upoštevani samo prvi dve obliki – heterogene skupine in nivojski pouk.

3.2 Vprašalnik za učitelje

3.2.1 Oblika pouka, 8. razred

Oblika pouka		Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
	Heterogene skupine	25	37,9	39,1	39,1
	Nivojski pouk	31	47,0	48,4	87,5
	Timski pouk	1	1,5	1,6	89,1
	Drugače	6	9,1	9,4	98,4
	14,00	1	1,5	1,6	100,0
	Skupaj	64	97,0	100,0	
Ni podatka	99,00	2	3,0		
Skupaj		66	100,0		

Tabela 9: Oblika pouka v 8. razredu, odgovori učiteljev

Kako poteka pouk pri slovenščini v 8. razredu – Drugače

Skupaj 7 odgovorov, in sicer:

- timski pouk (v razredu sta hkrati dva učitelja): 1
- notranja diferenciacija: 3
- kombinirani oddelek: 2
- heterogene skupine: 1

3.2.2 Oblika pouka, 9. razred

Oblika pouka	Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
Heterogene skupine	19	28,8	28,8	28,8
Nivojski pouk	40	60,6	60,6	89,4
Drugače	6	9,1	9,1	98,5
24,00	1	1,5	1,5	100,0
Skupaj	66	100,0	100,0	

Tabela 10: Oblika pouka v 9. razredu, odgovori učiteljev

Kako poteka pouk pri slovenščini v 9. razredu – Drugače

Skupaj 7 odgovorov, in sicer:

- timski pouk (hkrati v razredu dva učitelja): 1
- notranja diferenciacija: 2
- kombinirani oddelek: 2
- heterogene skupine: 2

3.3 Povzetek ugotovitev o oblikah pouka

Podatki/odstotki za posamezne oblike pouka se v vprašalniku za učence in učitelje deloma razlikujejo, razmerje pa je tako v 8. kot v 9. razredu v obeh vprašalnikih enako – prevladuje nivojski pouk na treh ravneh zahtevnosti, približno tretjina pouka po podatkih učiteljev poteka v obliki heterogenih skupin (po podatkih učencev manj, ok. 9 % oz. 13 %, upoštevati pa je treba, da je ta odstotek višji, ker vključuje še odgovore učencev pod Drugo, ostale oblike in kombinacije oblik so redke. Razlike v odstotkih so posledica tega, da vprašalnikov za učitelje niso vrnile vse šole.

3.3.1 Povezanost dosežkov na NPZ in oblik pouka

Koliko oblika pouka vpliva na dosežke učencev na NPZ, je prikazano v spodnjih tabelah. Upoštevani sta samo dve najpogostejši obliki – nivojski pouk in heterogene skupine. Ker je iz zgornjih podatkov razvidno, da sta pomembna dejavnika uspešnosti na NPZ spol učencev in šola, sta tudi ta dva vključena v primerjavo.

Multivariantna analiza variance¹³

Dependent Variable: **Število doseženih točk na nacionalnem preverjanju znanja – pretvorba v točke**

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	6891,396 (a)	3	2297,132	24,222	0,000
Intercept	170037,174	1	170037,174	1792,983	0,000
v1_spol	6605,710	1	6605,710	69,655	0,000
Šola	142,381	1	142,381	1,501	0,221
v4.1_oblika_pouka_8	14,041	1	14,041	0,148	0,700
Error	103654,425	1093	94,835		
Total	1864626,000	1097			
Corrected Total	110545,821	1096			

a R Squared = 0,062 (Adjusted R Squared = 0,060)

¹³ Del računalniškega programa SPSS za izračun statistične pomembnosti posameznih spremenljivk. Kot navaja dr. Janez Sagadin (Statistične metode za pedagog, 2003, str. 346–351.), metoda analiza variance omogoča visoko veljavnost ugotovitev zlasti pri posplošitvah.

Multivariantna analiza variance

Dependent Variable: **Ocena pri slovenščini – 8. razred**

Source	Type III Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	74,619(a)	3	24,873	31,398	0,000
Intercept	1686,488	1	1686,488	2128,948	0,000
v1_spol	71,511	1	71,511	90,272	0,000
Šola	1,110	1	1,110	1,401	0,237
v4.1_oblika_pouka_8	2,493	1	2,493	3,147	0,076
Error	961,694	1214	0,792		
Total	18311,000	1218			
Corrected Total	1036,313	1217			

a R Squared = 0,072 (Adjusted R Squared = 0,07

Multivariantna analiza variance

Dependent Variable: **Ocena pri slovenščini – 9. razred**

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	120,440(a)	3	40,147	45,573	0,000
Intercept	1720,419	1	1720,419	1952,980	0,000
v1_spol	120,393	1	120,393	136,668	0,000
Šola	0,130	1	0,130	0,147	0,701
v4.1_oblika_pouka_8	0,150	1	0,150	0,170	0,680
Error	1066,794	1211	0,881		
Total	17146,750	1215			
Corrected Total	1187,234	1214			

a R Squared = 0,101 (Adjusted R Squared = ,099)

Multivariantna analiza variance pokaže, da oblika pouka (heterogene skupine, nivojski pouk) ne vpliva na dosežke učencev na NPZ. Upoštevati je treba, da so pri slovenščini izhodišče pouka v vseh treh nivojskih skupinah temeljni cilji/standardi znanja (ne minimalni) in da poteka ocenjevanje pri slovenščini pri nivojskem pouku v vseh treh nivojskih skupinah enako (učenci na šoli v vseh nivojskih skupinah pišejo enake preizkuse znanja in enake pisne naloge z enakimi kriteriji, po enakih kriterijih so ocenjeni tudi pri govornih nastopih) ter da imajo učenci v vseh nivojskih skupinah možnost dosegati vse ocene. Z vidika ocenjevanja pri slovenščini zato za učence ni pomembno, v katero nivojsko skupino so vključeni.

Podatki učiteljev v študijskih skupinah kažejo, da se v zadnjih letih povečuje število heterogenih učnih skupin.¹⁴

3.3.2 Sestava nivojskih skupin

Skupina		Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
Ni podatka	V prvi/nizji	168	11,6	13,4	13,4
	V drugi/srednji	639	44,0	50,8	64,1
	V tretji/višji	450	31,0	35,8	99,9
	23,00	1	0,1	0,1	100,0
	Skupaj	1258	86,7	100,0	
	99,00	193	13,3		
	Skupaj	1451	100,0		

Tabela 11: Sestava nivojskih skupin

Sestava nivojskih skupin pri slovenščini je deloma povezana s spolom učencev – v prvi nivojski skupini (učenci z nižjimi učnimi zmožnostmi pri slovenščini) prevladujejo učenci, v tretji nivojski skupini (učno uspešnejši učenci) pa je več učenk.

¹⁴ Razlogi za to so različni, najpogostejše organizacijski (urnik, število skupin ...), sprememba pa omogoča tudi manj strokovnega sodelovanja med učitelji (načrtovanje pouka, usklajevanje zahtevnosti ...).

4. NAČINI IN OBLIKE DELA PRI POUKU SLOVENŠČINE

O načinih in oblikah pouka smo učence neposredno spraševali v 5. vprašanju v vprašalniku (kaj najpogosteje delajo pri pouku); posredno so na to odgovarjali še v 16. vprašanju (ali o prebranem izhodiščnem besedilu raje govorijo ali pišejo) in v drugih vprašanjih (domače naloge, ocenjevanje, kaj in zakaj je težko v književnem in kaj in zakaj v jezikovnem delu preizkusa znanja).

Učitelje smo o tem neposredno spraševali v 7. vprašanju (individualizacija), v 8. in 9. vprašanju (kaj in zakaj je za učence najtežje pri obravnavi umetnostnih in neumetnostnih besedil) in v 10. vprašanju (kaj in zakaj ima večina učencev pri pouku slovenščine najraje); posredno je podatke o tem mogoče razbrati tudi iz drugih odgovorov v vprašalniku (kaj so zaradi NPZ spremenili pri pouku, domače naloge, ocenjevanje).

4.1 Vprašalnik za učence

4.1.1 Najpogostejši načini in oblike dela pri pouku slovenščine

Učenci so izbirali med 8 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali 3 najpogostejše, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

NAJPOGOSTEJŠI NAČINI IN OBLIKE DELA PRI POUKU SLOVENŠČINE	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
5.4 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Poslušamo učiteljevo razlago in se pogovarjamo o prebranih književnih besedilih.	1178 81,2 %
5.1 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Učenci samostojno rešujemo naloge v delovnem zvezku.	1102 76 %
5.3 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Sami beremo književna besedila in pisno odgovarjamo na vprašanja.	570 39,3 %
5.2 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Sami beremo neumetnostna besedila in pisno odgovarjamo na vprašanja.	391 26,9 %

5.5 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Delamo v skupinah in na koncu poročamo.	291 20,1 %
5.6 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Delamo v dvojicah in na koncu drug drugemu pregledamo rešitve.	206 14,2 %
5.8 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Pišemo spise o prebranih književnih besedilih, npr. (napiši, kaj):	166 11,4 %
5.7 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Pišemo različna neumetnostna besedila, npr. (napiši, kaj):	152 10,5 %
5.9 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Drugo	130 9,0 %

Tabela 12: Najpogostejši načini in oblike dela pri pouku slovenščine

Za povezavo z dosežki na NPZ, ki temelji na samostojnem tihem branju in razumevanju neznanega umetnostnega in neumetnostnega besedila in na nalogah, ki izhajajo iz besedila, zlasti izstopata dva podatka – da pouk (še posebej književnosti) v največji meri (81,2 %) poteka transmijsko (z učiteljevo razlago /kot je razvidno iz vprašalnika za učitelje, tudi s pretežno učiteljevim branjem besedil/ in z zelo vodenim razgovorom), in da učenci zelo malo samostojno pišejo besedila – spise le 11,4 % (kot kažejo odgovori na druga vprašanja v vprašalniku, so to pretežno domišljjski in doživljajski spisi, ki niso povezani z obravnavo književnih besedil), neumetnostna besedila pa le 10,5 %, in kot kažejo odgovori na druga vprašanja v vprašalniku, oboje večinoma ne pri pouku, ampak za domačo nalogo. Po učnem načrtu naj bi bila pisnemu tvorjenju besedil namenjena četrtina obravnave umetnostnih in neumetnostnih besedil. Večji od pričakovanega/ustreznega glede na učni načrt je tudi delež reševanja nalog v delovnem zvezku, še posebej, ker je iz drugih odgovorov učencev razvidno, da je tudi pri tem pri pouku malo samostojnega dela in razmišljanja učencev ('učitelji nam pomagajo', 'z učitelji rešujemo vaje') in imajo zato na NPZ težave zlasti pri nalogah, pri katerih je treba kaj pisno razložiti, samostojno oblikovati odgovor, ga utemeljiti.

5.7.1 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Pišemo različna neumetnostna besedila – kaj

Od 152 izbranih odgovorov je 106 (69,7 %) dopolnjenih z navedbo neumetnostnih besedil, ki jih učenci pišejo, in sicer:

- neumetnostna besedila nekaterih v učnem načrtu predvidenih besedilnih vrst

(najpogostejše navedena besedila: opisi /kraja, osebe, poti;/ neuradna/uradna besedila /pismo, prošnja, vabilo, poročilo – tega po UN učenci ne tvorijo/): 63 (59,4 %),

- umetnostna besedila – ustvarjalna, poustvarjalna (spisi, zgodbe, pesmi): 38 (35,8 %),
- vaje, slovnica, snov: 4 (3,8 %),
- neumetnostna besedila, ki se po UN samo sprejemajo (učenci jih ne tvorijo – reklama): 1 (0,9 %).

5.8.1 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Pišemo spise o prebranih književnih besedilih – kaj

Od 166 izbranih odgovorov je 108 (65,1 %) dopolnjenih z navedbo besedil, ki jih učenci pišejo pri obravnavi umetnostnih besedil, in sicer:

- poustvarjalna/(ustvarjalna) besedila nekaterih v učnem načrtu predvidenih vrst besedil (najpogostejše navedena besedila: obnova, spis /domišljjski, doživljajski/, razmišljanje, nadaljevanje zgodbe ...): 75 (69,4 %),
- besedila, ki jih UN ne predvideva (esej ...): 12 (11,1 %),
- domače branje: 9 (8,3 %),
- neumetnostna besedila (opis poti, potopis, življenjepis avtorja): 5 (4,6 %),
- test, snov: 1 (0,9 %),
- nejasno (Povodni mož, Mali princ, kar reče učiteljica ...): 6 (5,5 %).

5.9.1 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Drugo – kaj

Od 130 izbranih odgovorov je 126 (96,9 %) dopolnjenih z navedbami dejavnosti pri pouku slovenščine, in sicer:

- rešujemo naloge v DZ, učne liste, odgovarjamo na vprašanja (sami, skupaj z učiteljem): 36 (28,6 %),
- beremo (umetnostna/neumetnostna besedila; sami/skupaj z učiteljem): 25 (19,8 %),
- se pogovarjamo: 12 (9,5 %),
- odgovori o oblikah dela (v dvojicah, skupaj z učiteljem): 10 (7,9 %),
- pišemo (obnove, spise ...): 7 (5,5 %),
- zapisujemo v zvezek (s prosojnic, razlago, po nareku): 7 (5,5 %),
- poslušamo učitelja/razlago: 2 (1,6 %),
- delamo z računalnikom: 1 (0,8 %),
- ne delamo nič, klepetamo: 26 (20,6 %).

4.1.2 Povezanost načinov dela pri pouku slovenščine in oblik pouka

Glede na namen nivojskega pouka pri slovenščini (cilji/standardi so v veliki meri za vse učence enaki, razlikovale pa naj bi se poti za njihovo doseganje, izhajajoč iz razvitosti sporazumevalne zmožnosti posameznega učenca) bi bilo pričakovati razlike glede na načine dela med homogenimi skupinami (nivojski pouk, učenci z bolj podobnimi zmožnostmi, interesi ...) in heterogenimi skupinami (kot v običajnem oddelku različni učenci, le da je skupina številčno manjša).

Najpogostejši načini dela pri pouku slovenščine	Heterogene skupine 130 100,0 %	Homogene skupine (nivojski pouk) 1097 100,0 %
5.1 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Učenci samostojno rešujemo naloge v delovnem zvezku.	93 71,5 %	864 77,1 %
5.2 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Sami beremo neumetnostna besedila in pisno odgovarjamo na vprašanja.	34 26,2 %	302 27,5 %
5.3 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Sami beremo književna besedila in pisno odgovarjamo na vprašanja.	51 39,2 %	435 39,7 %
5.4 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Poslušamo učiteljevo razlago in se pogovarjamo o prebranih književnih besedilih.	110 84,6 %	898 81,9 %
5.5 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Delamo v skupinah in na koncu poročamo.	27 20,8 %	209 19,1 %
5.6 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Delamo v dvojicah in na koncu drug drugemu pregledamo rešitve.	15 11,5 %	154 14,0 %
5.7 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Pišemo različna neumetnostna besedila.	6 4,6 %	127 11,6 %
5.8 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši –	14	129

Pišemo spise o prebranih književnih besedilih.	10,8 %	11,8 %
5.9 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Drugo	19 14,6 %	91 11,8 %

Tabela 13: Povezanost načinov dela pri pouku slovenščine in oblik pouka

Podatki kažejo, da med načini dela pri pouku v heterogenih in homogenih skupinah ni velikih razlik. Večja razlika, ki se kaže, pa je pomembna za povezanost z dosežki na NPZ in še bolj za pouk – učenci v heterogenih skupinah (po številu jih je bistveno manj, 130, v primerjavi s homogenimi, 1097) manj pišejo (tvorijo) besedila (neumetnostna le 4,6 %, v homogenih 11,6 %; spise 10,8 %, v homogenih 11,8 %) in v večjem deležu pouka poslušajo učiteljevo razlago (84,6 %, v homogenih 81,9%). Oba podatka kažeta, da so učenci pri pouku v heterogenih skupinah manj aktivni (glede na velike razlike med njimi je to pričakovano, učitelj pa didaktično težko hkrati dela na več zahtevnostnih ravneh). Manjše razlike v prid večji aktivnosti učencev v homogenih (homogenejših) skupinah se kažejo tudi v ostalih odgovorih.

4.1.3 Povezanost načinov dela pri pouku slovenščine in nivojskih skupin

Glede na ravni zahtevnosti znotraj nivojskega pouka bi bilo pričakovati precejšnje razlike v izbiri najpogostejših načinov dela.

Najpogostejši načini dela pri pouku slovenščine	Prva/nížja 118 (100,0%)	Druga/srednja 519 (100,0%)	Tretja/višja 384 (100,0%)
5.1 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Učenci samostojno rešujemo naloge v delovnem zvezku.	90 76,2 %	398 76,6 %	293 76,3 %
5.2 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Sami beremo neumetnostna besedila in pisno odgovarjamo na vprašanja.	29 24,6 %	152 29,3 %	109 28,4 %
5.3 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Sami beremo književna besedila in pisno odgovarjamo na vprašanja.	43 36,4 %	188 36,2 %	175 45,6 %

5.4 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Poslušamo učiteljevo razlago in se pogovarjamo o prebranih književnih besedilih.	100 84,7 %	422 81,3 %	323 84,1 %
5.5 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Delamo v skupinah in na koncu poročamo.	25 21,1 %	100 19,3 %	75 19,5 %
5.6 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Delamo v dvojicah in na koncu drug drugemu pregledamo rešitve.	18 15,2 %	90 17,3 %	32 8,3 %
5.7 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Pišemo različna neumetnostna besedila.	7 5,9 %	55 10,6 %	58 15,1 %
5.8 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Pišemo spise o prebranih književnih besedilih.	11 9,3 %	52 10,1 %	50 13,0 %
5.9 Kateri načini in oblike dela so pri slovenščini najpogostejši – Drugo	7 5,9 %	38 7,3 %	36 9,4 %

Tabela 14: Povezanost načinov dela pri pouku slovenščine in nivojskih skupin

Na vseh ravneh zahtevnosti prevladuje učiteljeva razlaga – nekaj manj na srednji ravni (81,3 %), največ na nižji (84,7 %, /pričakovano/) in skoraj enako na višji (84,1 %, /veliko preveč/). Razlika se kaže še v točki 5.3 – učenci na tretji ravni več sami berejo književna besedila (45,6 %, na prvi in drugi le 36,4 % oz. 36,2 %), in v točki 5.7 – učenci na tretji ravni več pišejo različna neumetnostna besedila (15,1 %); delež pisanja se nato znižuje – na srednji ravni je 10,6 %, na nižji pa le 5,9 %; več pišejo tudi o prebranih književnih besedilih (točka 5.8) – 13,0 %; tudi pri tem se delež nato znižuje, na srednji ravni 10,1 % in na nižji 9,3 %.

Učenci na tretji ravni v primerjavi z ostalima dvema manj delajo v dvojicah (8,3 %, v ostalih dveh 17,3 % in 15,2 %). Delež reševanja nalog v delovnem zvezku je v vseh skupinah enak, 76 %, podoben je tudi delež skupinskega dela, 19 % oz. 21 %.

Podatki kažejo, da se načini dela v nivojskih skupinah razlikujejo, od prve do tretje ravni se (pričakovano) zmanjšuje vodeno učiteljevo delo in povečuje samostojno delo učencev.

4.1.4 Govorjenje in pisanje o prebranem izhodiščnem besedilu

Učenci so izbirali med 9 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali 3 najpogostejše. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

RAZMERJE MED GOVORJENJEM IN PISANJEM O PREBRANEM IZHODIŠČNEM BESEDILU	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
16.1 Ali o prebranem izhodiščnem besedilu raje govoriš ali pišeš – Raje govorim, ker se bolje in lažje izražam ustno.	843 58,1 %
16.2 Ali o prebranem izhodiščnem besedilu raje govoriš ali pišeš – Raje govorim, ker pri tem ni treba paziti na slovnično pravilnost.	467 32,2 %
16.3 Ali o prebranem izhodiščnem besedilu raje govoriš ali pišeš – Raje govorim, ker imam težave s pravopisom.	184 12,7 %
16.4 Ali o prebranem izhodiščnem besedilu raje govoriš ali pišeš – Raje govorim, ker mi učitelj pomaga odgovoriti na vprašanja.	390 26,9 %
16.5 Ali o prebranem izhodiščnem besedilu raje govoriš ali pišeš – Raje govorim, ker pri pouku večinoma odgovarjamo ustno.	428 29,5 %
16.6 Ali o prebranem izhodiščnem besedilu raje govoriš ali pišeš – Raje pišem, ker se bolje in lažje izražam pisno.	274 18,9 %
16.7 Ali o prebranem izhodiščnem besedilu raje govoriš ali pišeš – Raje pišem, ker tako dokažem samostojno znanje.	196 13,5 %
16.8 Ali o prebranem izhodiščnem besedilu raje govoriš ali pišeš – Raje pišem, ker imam tako čas premisliti in oblikovati odgovor.	453 31,2 %
16.9 Ali o prebranem izhodiščnem besedilu raje govoriš ali pišeš – Raje pišem, ker to pogosto delamo pri pouku.	104 7,2 %

Tabela 15: Razmerje med govorjenjem in pisanjem o prebranem izhodiščnem besedilu

Velika večina učencev o prebranem izhodiščnem besedilu raje govori kot piše – najpogosteje izbrani odgovor z velikim odstotkom prednosti pred vsemi drugimi je, da raje govorijo, ker se bolje in lažje izražajo ustno (58,1 %); tudi naslednja izbira po pogostosti daje prednost govorjenju – raje govorim, ker pri tem ni treba paziti na slovnično pravilnost (32,2 %); tudi ostale izbire dajejo prednost govorjenju – raje govorim, ker pri pouku večinoma odgovarjam ustno (29,5 %); raje govorim, ker mi učitelj pomaga odgovoriti na vprašanja (26,9 %). Pisanje

o izhodiščnem besedilu je izbrano v nižjih odstotkih – najpogostejša sta odgovora, da učenci raje pišejo, ker imajo čas premisliti in oblikovati odgovor (31,2 %), in da raje pišejo, ker se bolje izražajo pisno (18,9 %). Tako kot odgovori na več vprašanj v vprašalniku tudi podatki o tem vprašanju kažejo, da učenci pri pouku malo pišejo (le 7,2 %) in da razlog za malo pisanja za večino učencev ni v tem, ker bi imeli težave s pravopisom (12,7 %). V povezavi z NPZ je poleg tega podatka, ki vpliva na uspešnost pisanja tvorbnih nalog na NPZ, pomemben še podatek o govorjenju – kljub temu, da v obstoječem sistemu/obliki NPZ ni več govornih nastopov, ima ta zmožnost pri pouku visok delež odgovorov.

4.2 Vprašalnik za učitelje

4.2.1 Individualizacija pri pouku

Učitelji so izbirali med 11 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali največ 3, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

KAKO INDIVIDUALIZIRATE POUK	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
Učno zmožnejšim učencem dajem dodatne zadolžitve.	42 63,6%
Metode in oblike dela prilagajam posameznim učencem oziroma skupinam.	31 47,0 %
Učno šibkejšim učencem dajem podrobnejša navodila za delo in reševanje nalog.	30 45,5 %
Cilje pri posameznih dejavnostih prilagajam učno šibkejšim učencem.	28 42,4 %
Učno manj zmožnim učencem nekaterih nalog v delovnem zvezku ni treba rešiti.	21 31,8 %
Učno manj zmožnim učencem nekaterih nalog v berilu ni treba rešiti.	18 27,3 %
Cilje pri posameznih dejavnostih prilagajam učno zmožnejšim učencem.	18 27,3 %

Učenci sami izberejo temo govornega nastopa pri obravnavi neumetnostnih besedil.	17 25,8 %
Učenci sami izberejo temo govornega nastopa pri obravnavi umetnostnih besedil.	15 22,7 %
Učno šibkejšim učencem pomagam doseči le minimalne standarde.	14 21,2 %
Učencem pripravim različno dolga in različno zahtevna besedila.	14 21,2 %
Ne dajem vsem učencem enakih domačih nalog.	9 13,6 %
Znanje učencev, ki imajo težave s pisanjem, pogosteje preverim z ustnim spraševanjem.	9 13,6 %
Pri pouku najpogosteje glasno berejo besedila učenci, ki pri branju nimajo težav.	5 7,6 %
Drugo (Napišite, kaj.):	3
- izvajam več od ponujenih možnosti	1
- dogovorimo se za datum spraševanja	1
- poskušam jih različno motivirati za branje in pisanje	1
	4,5 %

Tabela 16: Individualizacija pri pouku

Najpogostejši način individualizacije so dodatne zadolžitve za učno zmožnejše učence – 63,6 %; smiselne so predvsem tiste, ki se razlikujejo po globini in zahtevnosti, manj pa tiste, ki predstavljajo samo večji obseg istovrstnih zadolžitev. Pozitivno je, da je na drugem mestu prilagajanje metod in oblik dela posameznim učencem in skupinam – 47,0 %, ujema se s podatkom v vprašalniku za učence, da se način dela pri pouku razlikuje glede na nivojske skupine predvsem v tem, da so učenci v homogenih skupinah aktivnejši. Prilagajanje načinov dela je tudi prilagajanje učnega jezika (nujno, smiselno, učinkovito) – podrobnejša navodila za delo in reševanje nalog učno šibkejšim učencem – na tretjem mestu po izbiri, 45,5 %. Individualizacija je nekoliko manjša pri obravnavi umetnostnih besedil (za 4,5 % pri reševanju nalog, za 3,0 % pri govornih nastopih).

7.7 Kako najpogosteje individualizirate pouk – Učno zmožnejšim učencem dajem dodatne zadolžitve – Kaj

Od 42 izbranih odgovorov je 18 (42,9 %) učiteljev navedlo, kaj učencem dajejo učencem kot dodatne zadolžitve, in sicer:

- dodatne naloge, več nalog, zahtevnejše naloge: 8 (44,4 %),
- drugačne, zahtevnejše tvorbnе naloge, poustvarjalna besedila: 5 (27,8 %),
- tvorjenje besedilnih vrst, ki jih ni v učnem načrtu (referati, seminarske naloge): 3 (16,7 %),
- samostojno razmišljanje, iskanje gradiva: 2 (11,1 %).

7.15 Kako najpogosteje individualizirate pouk – Drugo – kaj

Izbrani so 3 odgovori, in sicer po 1: izvajam več od ponujenih možnosti, dogovorimo se za datum spraševanja in poskušam jih različno motivirati za branje in pisanje.

4.2.2 Kaj je za učence zahtevno pri obravnavi umetnostnih besedil

Učitelji so sami napisali odgovor, kaj je po njihovem mnenju za učence najtežje pri književnosti. Od 66 učiteljev jih je odgovorilo 63 (95,5 %), in sicer:

- literarnovedno znanje, razumevanje prenesenega pomena: 14 (22,2 %),
- sporočilo, razumevanje: 13 (20,6 %),
- tvorjenje besedil, izražanje svojega mnenja o besedilu: 10 (15,9 %),
- pesništvo, lirika: 10 (15,9 %),
- analiza/razčlenjevanje besedil: 9 (14,3 %),
- branje besedil, dolžina: 4 (6,3 %),
- dramatika: 2 (3,2 %),
- obseg snovi: 1 (1,6 %).

4.2.3 Kaj je za učence zahtevno pri obravnavi umetnostnih besedil – utemeljitev

Utemeljitev zakaj je od 63 napisalo 59 učiteljev (93,7 %), in sicer:

- slabo razumejo sporočilo, ne razumejo prenesenih pomenov besed, nimajo abstraktnega mišljenja: 27 (45,8 %),
- slabo berejo, ne razumejo besedil: 14 (23,7 %),
- specifika besedil, hermetičnost, težave pri nadgradnji: 5 (8,5 %),
- nimajo literarnovednega znanja, pojmov, ki se jih je treba naučiti: 4 (6,8 %),
- zdi se jim nezanimivo, nepotrebno, se jim ne da: 9 (15,3 %).

4.2.4 Kaj je za učence zahtevno pri obravnavi neumetnostnih besedil

Učitelji so sami napisali odgovor, kaj je po njihovem mnenju za učence najtežje pri jezikovnem pouku. Od 66 učiteljev jih je odgovorilo 61 (92,4 %), in sicer:

- slovnično znanje/slovnična analiza besedila, besedne vrste, nanašalnice, skladnja, stavčni členi, razmerja; uporaba: 30 (49,2 %),
- tvorjenje besedil, tvorjenje povedi: 21 (34,4 %),
- besedilne vrste: 6 (9,8 %),
- pravopis: 2 (3,3 %),
- znanje zadnjega triletja: 2 (3,3 %).

4.2.5 Kaj je za učence zahtevno obravnavi neumetnostnih besedil – utemeljitev

Utemeljitev zakaj je od 61 napisalo 50 (82,0 %) učiteljev, in sicer:

- preveč učenja na pamet; znanja ne znajo uporabiti; v DZ ni preglednosti: 12 (24,0 %),
- abstraktno znanje, logično mišljenje; ne ločijo stavčnih členov in besednih vrst: 11 (22,0 %),
- se neradi pisno izražajo, vse manj pišejo, v UN je manj sporočanja, imajo težave s pisanjem: 10 (20,0 %),
- ne razlikujejo besedilnih vrst, preveč besedilnih vrst, nikjer niso jasno zapisane njihove značilnosti, jih ne uporabljajo: 7 (14 %),
- zaradi slabe pismenosti: 2 (4,0 %),
- zaradi subjektivnega ocenjevanja: 1 (2,0 %),
- premalo se učijo, premalo vadijo in utrjujejo: 7 (14,0 %).

4.2.6 Kaj ima večina učencev rada pri pouku slovenščine

Učitelji so sami napisali odgovor, kaj ima po njihovem mnenju večina učencev pri pouku slovenščine najraje. Od 66 učiteljev jih je odgovorilo 64 (96,7 %), in sicer (odgovori so podrobneje obdelani v posebni tabeli):

- branje (učiteljevo), poslušanje umetnostnih besedil: 27 (42,2 %),
- branje neumetnostnih besedil, reševanje nalog v delovnem zvezku: 12 (18,8 %),
- obravnavo umetnostnih besedil: 5 (7,8 %),
- življenjske teme, jasna navodila, komunikacijski pouk: 5 (7,8 %),
- govorne nastope: 4 (6,3 %),

- pisanje neumetnostnih besedil, spisov: 4 (6,3 %),
- delo z računalnikom, ogled filmov: 4 (6,3 %),
- frontalno razlago snovi: 2 (3,1 %),
- nič: 1 (1,6 %).

4.2.7 Kaj ima večina učencev rada pri pouku slovenščine – utemeljitev

Utemeljitev, zakaj imajo učenci to najraje, je od 64 napisalo 56 (87,5 %) učiteljev, in sicer:

- se sprostijo, identificirajo s književnimi osebami/vživijo v različne vloge: 18 (32,1 %),
- se lahko pripravijo, izrazijo svoje mnenje, ga izmenjajo s sošolci: 13 (23,2 %),
- jim ni treba razmišljati: 11 (19,6 %),
- aktivnost, razgibanost, uporabnost znanja: 5 (8,9 %),
- zaradi različnih metod in oblik dela: 5 (8,9 %),
- ker jim je blizu: 2 (3,6 %),
- nejasno: 2 (3,6 %).

4.3 Povzetek ugotovitev o načinih in oblikah pouka

Podatki iz vprašalnika za učence in vprašalnika za učitelje o tem, kako poteka pouk, se ujemajo – najpogostejša načina dela tako pri obravnavi umetnostnih kot pri obravnavi neumetnostnih besedil sta učiteljeva razlaga in reševanje nalog v delovnem zvezku (neumetnostna besedila). Po mnenju učiteljev imajo učenci to oboje pri pouku najraje (književna besedila, ker se sprostijo, identificirajo; veliko previsok je odstotek odgovorov 'ker jim ni treba razmišljati' – ta je zelo pogost tudi v odgovorih učencev o NPZ – naloge niso bile v redu, ker je bilo treba razumeti sporočilo in veliko/samostojno razmišljati).

Premalo je samostojnega branja besedil (večinoma bere učitelj) in njihovega razumevanja, hkrati pa učitelji menijo, da učenci ne razumejo besedil in njihovega sporočila (tudi učenci to ocenjujejo kot težko/zahtevno), da se preveč učijo na pamet in znanja (literarnovednega, slovničnega – oboje tako učenci kot učitelji ocenjujejo kot težko/zahtevno) ne znajo uporabiti. Izboru ustreznih izhodiščnih besedil za NPZ je v Predmetni komisiji za NPZ iz slovenščine namenjeno veliko pozornosti (ustreznost razvojni stopnji učencev, ustrezna dolžina, zahtevnost, vsebina, vrsta besedila, zanimivost/enakovrednost za učence in učenke ...; besedilo je vedno neznano).

Premalo je pri pouku tvorjenja besedil; pri neumetnostnih besedilih (teh pišejo nekaj več, prepogosto pa se pri učiteljih pojavlja odgovor, da učenci ne poznajo značilnosti besedilnih vrst /to je metajezikovna zmožnost, znanje na prvi taksonomski ravni/, ne pa, da jih ne znajo tvoriti).

Na kratko je podatke mogoče strniti v ugotovitev, da pri pouku prevladuje transmisijski način – učiteljevo posredovanje znanja/podatkov (slovničnih, literarnovednih), premalo pa je razvijanja zmožnosti (transakcijski način, aktivnost učencev).

V povezavi z NPZ je pomemben podatek, da pri pouku v skladu z deležem v učnem načrtu potekajo tudi dejavnosti, ki jih obstoječi način NPZ (pisni preizkus znanja z obema izhodiščnima besediloma) ne vključuje oz. ne preverja (poslušanje, govorjenje); mogoč negativni vpliv zunanjega preverjanja znanja bi lahko bil, da bi učitelji pri pouku te dejavnosti zanemarjali/puščali ob strani, kar se je pogosto pojavljalo v kritikah zlasti na začetku izvajanja zunanjega preverjanja znanja.

5. DOMAČE NALOGE, UČENJE

O domačih nalogah smo spraševali učence in učitelje. Učence smo spraševali o tem, kaj pri slovenščini najpogosteje dobijo za domačo nalogo (6. vprašanje), o tem, koliko časa na teden (brez učenja) porabijo za domače naloge iz slovenščine (7. vprašanje), in o tem, koliko časa ne teden (brez domačih nalog) porabijo za učenje slovenščine (8. vprašanje).

Učitelje smo spraševali o tem, kaj najpogosteje dajejo učencem za domačo nalogo (11. vprašanje).

5.1 Vprašalnik za učence

5.1.1 Najpogostejše domače naloge

Učenci so izbirali med 8 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali 3 najpogostejše, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

VRSTA DOMAČE NALOGE	ŠTEVILO/ ODSTOTEK UČENCEV
Rešujemo naloge v delovnem zvezku.	1261 86,9 %
Odgovarjamo na vprašanja v berilu.	1026 70,7 %
Ponavljamo to, kar smo obravnavali pri pouku.	466 32,1 %
Zbiramo podatke za to, kar bomo obravnavali pri pouku.	239 16,5 %
Pišemo različna neumetnostna besedila, npr. (napiši, kaj):	227 15,6 %
Pišemo spise o prebranih književnih besedilih, npr.: (napiši):	217 15,0 %
Iščemo različne vrste neumetnostnih besedil.	176 12,1 %
Beremo (napišite, kaj):	152 10,5 %
Drugo (napišite, kaj):	120 8,3 %

Tabela 17: Najpogostejše domače naloge, učenci

Vrste domačih nalog se po vrstnem redu in pogostosti izbir ujemajo z odgovori učencev na vprašanje o najpogostejših načinih in oblikah dela pri pouku slovenščine – zelo prevladuje reševanje nalog v delovnem zvezku (86,9 %), visok, čeprav za 16,0 % nižji, je tudi odstotek odgovarjanja na vprašanja v berilu (70,7 %); sledi ponavljanje (32,1 %); vse ostale izbire so veliko redkejšje.

Za približno 5,0 % več kot pri pouku je pri domačih nalogah pisanja (tvorjenja) obeh vrst besedil (neumetnostnih 15,6 %, spisov 15,0 %).

6.5.1 Kaj pri slovenščini najpogosteje dobite za domačo nalogo – Pišemo različna neumetnostna besedila – kaj

Od 227 izbranih odgovorov je 139 (61,2 %) dopolnjenih z navedbo besedil, ki jih učenci

pišejo za domače naloge pri obravnavi neumetnostnih besedil, in sicer:

- neumetnostna besedila nekaterih v učnem načrtu predvidenih besedilnih vrst (opis /kraja, osebe, poti;/ oznako osebe; ob opisu, obnovi ... tudi potopis, poročilo /po UN obe besedilni vrsti učenci samo sprejemajo, ne tvorijo;/ uradna/neuradna besedila /pismo, vabilo, opravičilo, prošnja;/ življenjepis ...): 74 (53,2 %),
- obnove književnih besedil, poustvarjalna besedila, spise: 54 (38,8 %),
- neumetnostna besedila, ki jih po UN učenci samo sprejemajo, ne tvorijo (reklama): 4 (2,9 %),
- vaje, naloge: 1 (0,7 %),
- besedila, ki jih ni v UN (esej): 1 (0,7 %),
- nejasno (nadaljujemo, kar smo prebrali, razmišljanje ...): 5 (3,4 %).

6.6.1 Kaj pri slovenščini najpogosteje dobite za domačo nalogo – Pišemo spise o prebranih književnih besedilih – kaj

Od 217 izbranih odgovorov je 106 (48,8 %) dopolnjenih z navedbo besedil, ki jih učenci pišejo za domače naloge pri obravnavi umetnostnih besedil, in sicer:

- tvorba besedila v skladu z UN (obnove, spisi, poustvarjalna besedila ...): 79 (74,5 %),
- besedila, ki jih ni v UN za OŠ (esej): 7 (6,6 %),
- domače branje: 4 (3,8 %),
- neumetnostna besedila: 3 (2,8 %),
- nejasno (dokončamo spise, začete v šoli, življenjepise pisateljev, Moja prihodnost, naslov, ki ga da učiteljica ...): 13 (12,3 %).

6.9 Kaj pri slovenščini najpogosteje dobite za domačo nalogo – Beremo – kaj

Od 152 izbranih odgovorov je 121 (79,6 %) dopolnjenih z navedbo besedil, ki jih učenci berejo za domače naloge, in sicer:

- besedila v berilu, odlomke, pesmi, zgodbe iz berila: 87 (71,9 %),
- domače branje, bralna značka: 26 (21,5 %),
- nejasno (mesečne naloge, kar ne preberemo v šoli ...): 5 (4,1 %),
- nič: 3 (2,5 %).

6.10.1 Kaj pri slovenščini najpogosteje dobite za domačo nalogo – Drugo – kaj

Od 120 izbranih odgovorov je 118 (98,3 %) dopolnjenih z navedbo drugih vrst nalog in

dejavnosti, ki jih učenci dobijo za domače naloge (64 učencev pa je odgovorilo, da domačih nalog nimajo, jih ne dobijo ali jih ne delajo), in sicer:

- rešujemo delovne liste (ki jih da/narekuje ... učitelj): 20 (16,9 %),
- pišemo/tvorimo različna besedila (spise, obnove, pesmi ...): 17 (14,4 %),
- rešujemo naloge v delovnem zvezku: 7 (5,9 %),
- drugo (se učimo, poiščemo kaj o avtorjih ...): 4 (3,4 %),
- pripravljamo govorne nastope, se pogovarjamo: 3 (2,5 %),
- pripravljamo referate (besedilna vrste ni v UN za OŠ), dobimo kazenske naloge: 3 (2,5 %),
- nimamo naloge/je ne dobimo/je ne delamo: 64 (54,2 % – od vseh 1451 učencev, kolikor jih je izpolnilo vprašalnik, je to 4,4 %).

5.1.2 Čas za domače naloge

Učenci so na črto napisali število ur, ki jih na teden porabijo za domače naloge iz slovenščine.

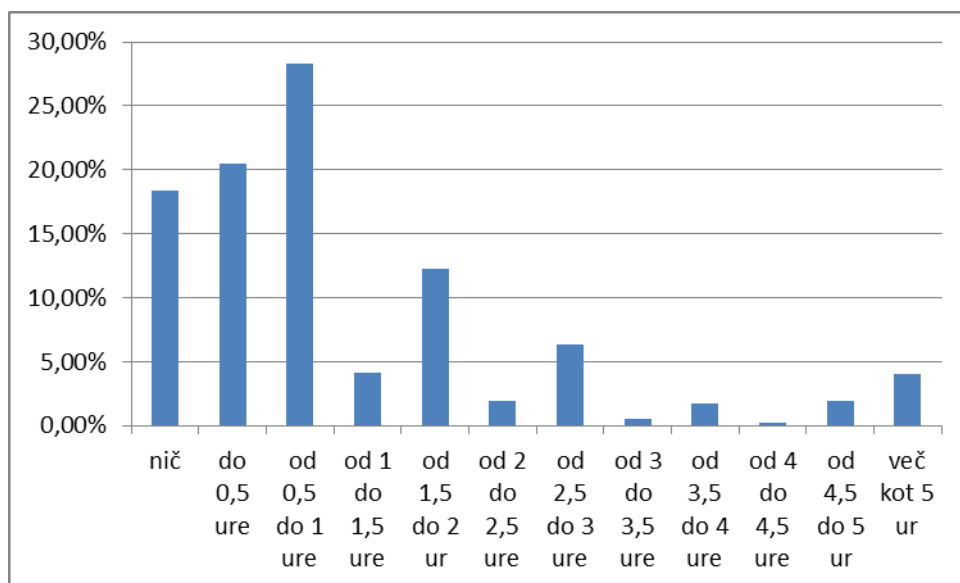
Koliko časa na teden porabiš za domače naloge pri slovenščini

Čas za domače naloge na teden	Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
nič	267	18,4	18,4	18,4
do 0,5 ure	297	20,5	20,5	38,9
od 0,5 do 1 ure	410	28,3	28,3	67,1
od 1 do 1,5 ure	59	4,1	4,1	71,2
od 1,5 do 2 ur	178	12,3	12,3	83,5
od 2 do 2,5 ure	27	1,9	1,9	85,3
od 2,5 do 3 ure	92	6,3	6,3	91,7
od 3 do 3,5 ure	7	0,5	0,5	92,1
od 3,5 do 4 ure	25	1,7	1,7	93,9
od 4 do 4,5 ure	3	0,2	0,2	94,1
od 4,5 do 5 ur	28	1,9	1,9	96,0
več kot 5 ur	58	4,0	4,0	100,0
Skupaj	1451	100,0	100,0	

Tabela 18: Čas za domače naloge na teden

Koliko časa na teden porabiš za domače naloge pri slovenščini – grafični prikaz

Slika 6: Čas za domače naloge na teden, grafični prikaz

Največ učencev (28,3 %) porabi za domače naloge iz slovenščine od 0,5 do 1 ure na teden (ob 4 urah slovenščine na teden to pomeni povprečno od 8 do 15 minut domače naloge za vsako šolsko uro). 20,5 % učencev porabi za domačo nalogo do 0,5 ure na teden; 12,3 % učencev potrebuje za domače naloge enkrat več časa, od 1,5 do 2 ur na teden.

Skupaj 5,9 % učencev potrebuje za vsako šolsko uro slovenščine še po 1 uro ali več časa za domačo nalogo.

18,4 % učencev domačih nalog pri slovenščini nima ali jih ne dela.

Razlike med učenci so pri domačih nalogah zelo velike.

5.1.3 Učenje doma

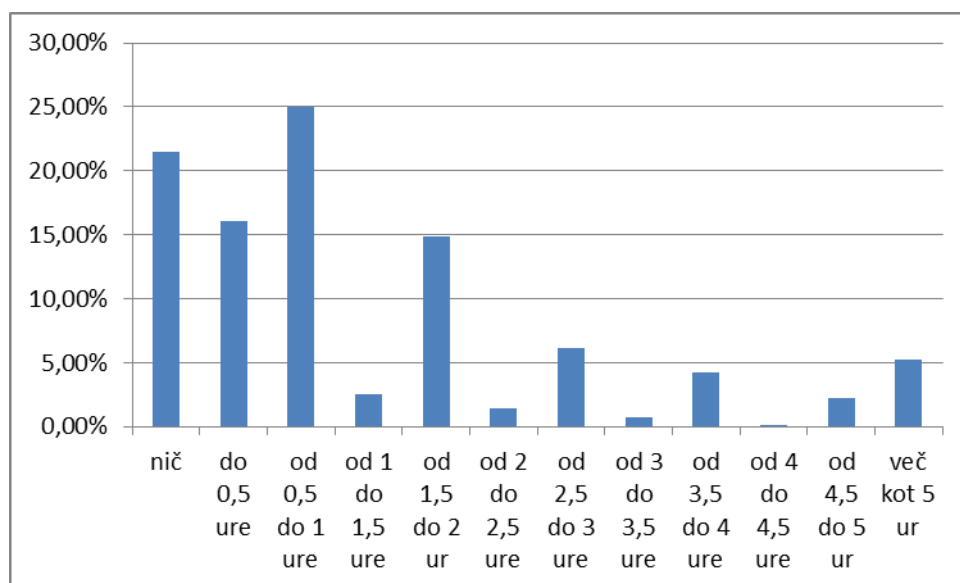
Učenci so na črto napisali število ur, ki jih na teden porabijo za učenje slovenščine.

Koliko časa na teden porabiš za učenje pri slovenščini (brez domačih nalog)

Učenje slovenščine doma na teden	Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
nič	312	21,5	21,5	21,5
do 0,5 ure	233	16,1	16,1	37,6
od 0,5 do 1 ure	363	25,0	25,0	62,6
od 1 do 1,5 ure	37	2,5	2,5	65,1
od 1,5 do 2 ur	216	14,9	14,9	80,0
od 2 do 2,5 ure	21	1,4	1,4	81,5
od 2,5 do 3 ure	88	6,1	6,1	87,5
od 3 do 3,5 ure	10	0,7	0,7	88,2
od 3,5 do 4 ure	61	4,2	4,2	92,4
od 4 do 4,5 ure	2	0,1	0,1	92,6
od 4,5 do 5 ur	32	2,2	2,2	94,8
več kot 5 ur	76	5,2	5,2	100,0
Skupaj	1451	100,0	100,0	

Tabela 19: Čas za učenje doma na teden

Koliko časa na teden porabiš za učenje pri slovenščini (brez domačih nalog) – grafični prikaz

Slika 7: Čas za učenje doma na teden, grafični prikaz

Razvrstitev podatkov o času za učenje slovenščine je podobna kot pri domačih nalogah – največ učencev (25,0 %) se slovenščino uči od 0,5 do 1 ure na teden, nekaj manj učencev kot za domače naloge (16,1 %) porabi za učenje do 0,5 ure na teden; 14,9 % učencev potrebuje za učenje slovenščine od 1,5 do 2 ur na teden. Skupaj 7,4 % učencev potrebuje za vsako šolsko uro slovenščine še po 1 uro ali več časa za učenje (podobno kot za domačo nalogo, 5,9 %). Od 1 do 1,5 ure časa na teden porabi tako za domače naloge kot za učenje slovenščine manjši delež učencev (4,1 % oz. 2,5%). 21,5 % učencev se slovenščine ne uči.

Razlike med učenci so tako kot pri domačih nalogah tudi pri času za učenje slovenščine zelo velike.

5.2 Vprašalnik za učitelje

5.2.1 Najpogostejše domače naloge

Učitelji so izbirali med 6 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali največ 3, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbiri.

VRSTE DOMAČIH NALOG	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
Rešujejo naloge v delovnem zvezku.	52 78,8 %
Pišejo različna neumetnostna besedila, npr. (Napišite, kaj.):	34 51,5 %
Odgovarjajo na vprašanja v berilu.	29 43,9 %
Pišejo spise, npr. (Napišite, o čem.):	27 40,9 %
Iščejo podatke (tudi po internetu), npr. (Napišite, kaj.):	24 36,4 %
Iščejo različna besedila.	11 16,7 %
Drugo (Napišite, kaj.):	8 12,1 %

Tabela 20: Najpogostejše domače naloge, učitelji

Najpogostejša oblika domačih nalog pri obravnavi neumetnostnih in umetnostnih besedil je reševanje nalog v delovnem zvezku oz. berilu (78,7 % in 43,9 %), sledijo tvorbe naloge pri obeh vrstah besedil (neumetnostna 51,5 %, spisi 40,9 % – kot je razvidno iz drugih odgovorov v vprašalniku, večinoma niso povezani z obravnavo književnih besedil).

11.4 Kaj najpogosteje dajete učencem za DN – Pišejo različna neumetnostna besedila – Kaj Vrste besedil, ki jih učenci pišejo za domačo nalogo pri obravnavi neumetnostnih besedil, je od 34 učiteljev, ki so izbrali ta odgovor, napisalo le 20 (58,8 %) učiteljev, in sicer:

- neumetnostna besedila, ki jih učenci pišejo po učnem načrtu (opis, vabilo, pismo, opravičilo, prošnja, življenjepis): 14 (70 %),
- neumetnostna besedila, ki jih po učnem načrtu samo sprejemajo, jih pa ne tvorijo (reklama, potopis): 3 (15 %),
- glede na pouk/program: 3 (15 %).

11.6 Kaj najpogosteje dajete učencem za DN – Pišejo spise – Kaj

Vrste besedil, ki jih učenci pišejo za domačo nalogo pri obravnavi književnih besedil, je od 27 učiteljev, ki so izbrali ta odgovor, napisalo 20 učiteljev (74 %), in sicer:

- besedila, povezana s književnimi besedili, obravnavanimi pri pouku: 9 (45 %),
- poustvarjalna besedila: 8 (40 %),
- aktualne teme, domišljajske, doživljajske spise: 3 (15 %).

11.9 Kaj najpogosteje dajete učencem za DN – Iščejo podatke (tudi po internetu) – Kaj

Dopolnitev, kaj učenci iščejo po internetu, je od 24 učiteljev, ki so izbrali ta odgovor, napisalo 14 (58,3 %) učiteljev, in sicer:

- podatke, povezane z obravnavo umetnostnih besedil – podatke o avtorjih in njihovih delih: 9 (64,3 %),
- za govorne nastope: 2 (14,3 %),
- povezano z vsebino, gradiva: 2 (14,3 %),
- besedila, povezana z obravnavo neumetnostnih besedil – opis življenja osebe, opis kraja/države: 1 (7,1 %).

11.10 Kaj najpogosteje dajete učencem za DN – Drugo

Odgovor Drugo je izbralo 8 učiteljev, navedli so naslednje vrste domačih nalog:

- naloge, povezane z obravnavo neumetnostnih besedil – učne liste, pravopis (prepis v

zvezek): 3,

- naloge, povezane z obravnavo neumetnostnih besedil – mnenja/ocene književnih del, lastna literarna mapa, razčlenitev literarnega dela po svoji izbiri: 3,
- povezava vsebin pouka z vsakdanjo rabo: 1,
- različno, vse: 1.

5.3 Povzetek ugotovitev o domačih nalogah in učenju doma

Tudi podatki o najpogostejših domačih nalogah se v vprašalniku za učence in učitelje v veliki meri ujemajo – najpogostejša oblika je reševanje nalog v delovnem zvezku (učenci 86,9 %, učitelji 78,8 %) in odgovarjanje na vprašanja v berilu (učenci 70,7 %, učitelji 43,9 %); sledi ponavljanje snovi (o tem smo spraševali samo učence – 32,1 %). Ujemajo se tudi podatki o iskanju različnih vrst neumetnostnih besedil (učenci 12,1 %, učitelji 16,7 %), o vrstah besedil, ki jih učenci pišejo za domače naloge (opisi, obnove, spisi), ter o učnih listih.

Ostali podatki se razlikujejo – po mnenju učiteljev učenci precej več uporabljajo internet, precej pa se razlikujejo tudi podatki o tvorjenju (pisanju) besedil (neumetnostna – učenci 15,6 %, učitelji 51,5 %; spisi /o književnih besedilih/ – učenci 15,0 %, učitelji 40,9 %). V primerjavi z ostalimi odgovori v obeh vprašalnikih se podatki bolj ujemajo z odgovori učencev, tudi s podatki o času, ki ga učenci porabijo za domače naloge. Učiteljev o tem nismo spraševali in tudi ne o branju, učitelji tega tudi niso napisali pod Drugo.

O času za domače naloge in učenje doma smo spraševali samo učence – podatki pri obojem kažejo med učenci zelo velike razlike, največ (25,0 %) se jih slovenščino uči od 0,5 do 1 ure na teden, enako je s časom za domače naloge.

6. OCENJEVANJE ZNANJA PRI POUKU, KRITERIJI

O ocenjevanju znanja pri pouku slovenščine (notranje ocenjevanje) smo spraševali učence in učitelje. Učence smo spraševali o tem, na kakšen način najpogosteje dobijo oceno pri slovenščini (10. vprašanje) in o tem, kako vedo, kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno (11. vprašanje). Posredno so učenci na to odgovorili še v drugih vprašanjih (stališča do NPZ, kaj je bilo na NPZ v primerjavi s poukom najbolj drugače).

Učitelje smo spraševali, kako najpogosteje ocenijo znanje/zmožnosti učencev (12. vprašanje). Posredno so učitelji na to odgovorili še v drugih vprašanjih (priprava na NPZ, vpliv NPZ na pouk, priprava učencev na pisanje tvorbnih nalog).

6.1 Vprašalnik za učence

6.1.1 Oblike in načini ocenjevanja pri pouku

Učenci so izbirali med 7 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali 3 najpogostejše načine ocenjevanja, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

NAČIN OCENJEVANJA	ŠTEVILO/ ODSTOTEK UČENCEV
Z ustnim spraševanjem.	1310 90,3 %
Pišemo teste z besedilom na začetku in nalogami, povezanimi s tem besedilom.	833 57,4 %
Pišemo spise.	734 50,6 %
Pripravimo govorni nastop.	654 45,1 %
Pišemo teste z vprašanji in nalogami iz slovnice in pravopisa brez izhodiščnega besedila.	404 27,8 %
Pišemo teste z vprašanji in nalogami iz književnosti brez izhodiščnega	291

besedila.	20,1 %
Pišemo različne vrste neumetnostnih besedil (vabilo, opis ...).	89 6,1 %
Drugače (napiši, kako):	43 3 %

Tabela 21: Oblike in načini ocenjevanja pri pouku, učenci

Najpogostejši način ocenjevanja pri slovenščini po podatkih učencev je ustno spraševanje (90,3 %), sledijo preizkusi znanja (testi) z izhodiščnim besedilom na začetku in z nalogami, povezanimi s tem besedilom (57,4 %) in pisanje spisov (50,6 %) – pri slovenščini naj bi učenci vsako redovalno obdobje pisali po eno pisno nalogo (tvorjenje besedila). Nekoliko nižji od pisnega je odstotek govornega tvorjenja besedil, tj. govornih nastopov (45,1 %). Ti so bili v sistemu nacionalnih preizkusov sestavni del zunanega preverjanja znanja, zanje so bili izdelani primeri ocenjevanja in kriteriji, ki jih učitelji (po podatkih iz ŠS) uporabljajo tudi za notranje ocenjevanje. Preizkusi znanja (testi) brez izhodiščnega besedila (jezik 27,8 %, književnost 20,1 %) niso ustrezen način ocenjevanja znanja, nižji od pričakovanega je tudi odstotek pisanja (tvorjenja) neumetnostnih besedil – sklepati je mogoče, da so tovrstna krajša besedila tako kot pri NPZ vključena v preizkuse znanja (teste) z izhodiščnim besedilom na začetku.

10.9 Na kakšen način najpogosteje dobite oceno pri slovenščini – Drugače – kako

Od 43 izbranih odgovorov je 41 (95,3 %) dopolnjenih z navedbo drugih načinov ocenjevanja oz. dejavnosti, za katere učenci dobijo oceno, in sicer:

- testi, kontrolne naloge: 18 (43,9 %),
- učenje pesmi na pamet: 3 (7,3 %),
- domače branje, spisi: 2 (4,9 %),
- seminarske naloge, krožki, referati (teh načinov ocenjevanja ni v UN): 6 (14,6 %),
- sodelovanje pri pouku: 3 (7,3 %),
- za kazen: 9 (21,9 %).

6.1.2 Seznanjenost s kriteriji ocenjevanja

Učenci so izbirali med 8 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali 3 najpogostejše, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

SEZNANJENOST UČENCEV S KRITERIJI OCENJEVANJA	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
11.1 Kako veš, kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno – Pred ocenjevanjem pišemo enako ali podobno preverjanje.	939 64,7%
11.2 Kako veš, kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno – Seznajeni smo s kriteriji za govorni nastop.	790 54,4%
11.3 Kako veš, kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno – Imamo napovedano spraševanje.	764 52,7
11.4 Kako veš, kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno – Vemo, kaj bomo pisali za pisno (tvorbno) nalogo (katero besedilno vrsto oz. kaj za spis iz književnosti).	603 41,6%
11.5 Kako veš, kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno – Seznajeni smo s kriteriji za pisne naloge.	470 32,4%
11.6 Kako veš, kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno – Vnaprej smo seznanjeni s številom točk in odstotki za ocene.	116 8%
11.7 Kako veš, kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno – Dobimo vprašanja za ustno spraševanje.	136 9,4%
11.8 Kako veš, kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno – Drugače (napiši, kako):	74 5,1%

Tabela 22: Seznanjenost s kriteriji ocenjevanja, učenci

Razvrstitev pogostosti odgovorov se ujema s pogostostjo (pisnih) načinov ocenjevanja v prejšnjem vprašanju – preizkusi znanja (testi) so druga najpogostejša izbira (57,4 %, 27,8 % in 20,1 %), 64,7 % učencev pred njimi piše enako ali podobno preverjanje znanja; najpogostejše je ustno spraševanje (90,3 %), 52,7 % napovedano; učenci so seznanjeni s kriteriji za govorne nastope (54,4%; vpliv nacionalnih preizkusov; oblikovani so bili podrobni kriteriji za govorne nastope, povezane s književnimi besedili, in za različne besedilne vrste za neumetnostna besedila) in s pisnimi (tvorbni) nalogami – s tem, kaj bodo pisali (iz drugih odgovorov je razvidno, da so to najpogostejše različni spisi), 41,6 %, in s kriteriji za ocenjevanje, 32,4 %. Kaj pomeni nizek odstotek (8,0 %) izbire vnaprej določenega števila točk in odstotkov za ocene (pri ocenjevanju s preizkusi znanja, testi), iz podatkov ni razvidno;

po podatkih iz ŠS veliko učiteljev za preizkuse znanja še vedno vnaprej določa število točk in odstotkov za določeno oceno ter 50-odstotni prag za pozitivno oceno za vse preizkuse, ne glede na njihovo zahtevnost in zahtevnost ciljev/standardov znanj, ki jih preverjajo, veliko jih to enači s kriteriji.¹⁵

11.9 Kako veš kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno – Drugače – kako

Od 74 izbranih odgovorov imajo vsi utemeljitve; 35 (47,3 %) je dopolnjenih z navedbami drugačnih načinov seznanjanja učencev z ocenjevanjem, 39 učencev (52,7 %) pa je odgovorilo, da s tem, kaj in koliko je potrebno znati za določeno oceno, niso seznanjeni oz. ne vedo, kaj se ocenjuje:

- seznanjeni smo s kriteriji, rešujemo podobne naloge, dobimo vprašanja za ustno ocenjevanje, vemo, kaj bomo vprašani/kaj se je treba naučiti: 33 (44,6 %),
- pišemo podobne spise, govorni nastop: 2 (2,7 %),
- ne vemo, kaj se ocenjuje, po občutku, kakršne volje je učitelj ...: 39 (52,7 %).

6.2 Vprašalnik za učitelje

6.2.1 Oblike in načini ocenjevanja pri pouku

Učitelji so izbirali med 7 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali največ 3, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

---

¹⁵ Način zunanjega preverjanja znanja z nacionalnimi preizkusi znanja v 9. razredu v obdobju postopnega uvajanja devetletne OŠ, ki je potekal hkrati s skupinskim preverjanjem znanja v 8. razredu in je bil tudi del vpisnega postopka v šolah z omejitvijo, je zaradi primerljivosti dosežkov vključeval tako dosežke v odstotkih, ki niso bili objavljeni ne za preizkus kot celoto in ne za vse naloge, kot določanje mej med ocenami, ki so se na osnovi statističnih podatkov določale za vsak preizkus znanja posebej (dosežek je lahko bil tudi del zaključene ocene pri pouku). Odkar poteka nacionalno preverjanje znanja in so javno dostopni vsi podatki, se kljub opisom dosežkov po območjih in utemeljitvam o različni zahtevnosti preizkusov znanja in zato pričakovano različnim povprečnim dosežkom tudi v strokovni javnosti še vedno pogosto pojavlja primerljivost 50,0 % z mejo za pozitivno oceno in zato nepravilna interpretacija, da so preizkusi znanja s povprečjem ok. 50,0 % prezahtevni.

NAČINI OCENJEVANJA ZNANJA/ZMOŽNOSTI	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
Pišemo teste z izhodiščnim besedilom in z nalogami iz besedila.	59 89,4 %
Z ustnim spraševanjem.	52 78,8 %
Z govornim nastopom.	43 65,2 %
Pišemo spise, povezane s književnimi besedili.	14 21,2 %
Pišemo različne vrste neumetnostnih besedil (vabilo, opis ...).	12 18,2 %
Pišemo teste z vprašanji in nalogami iz slovnice in pravopisa brez izhodiščnega besedila.	1 1,5 %
Pišemo teste z vprašanji in nalogami iz književnosti brez izhodiščnega besedila.	1 1,5 %
Drugače (Napišite, kako.):	4 6,0 %

Tabela 23: Oblike in načini ocenjevanja pri pouku, učitelji

Najpogostejši način ocenjevanja znanja pri pouku slovenščine so tudi po odgovorih učiteljev preizkusi znanja (testi) z izhodiščnim umetnostnim oz. neumetnostnim besedilom in z nalogami iz besedila – 89,4 %, sledi ustno spraševanje – 78,8 % in govorni nastopi – 65,2 %. Tvorjenja besedil je manj – 21,2 % (književnost) in 18,2 % (neumetnostna besedila).

12.8 Kako najpogosteje ocenite znanje/zmožnosti učencev – Drugače – 4 odgovori, in sicer:

- individualni dosežki: 1,
- tvorjenje besedil: 1,
- vse naštet: 2.

6.3 Povzetek ugotovitev o ocenjevanju pri pouku

Podatki iz vprašalnika za učence in vprašalnika za učitelje o ocenjevanju se ujemajo v izbiri dveh najpogostejših načinov ocenjevanja – ustno spraševanje je na prvem mestu po odgovorih učencev (90,3 %) in na drugem po odgovorih učiteljev (78,8 %), preizkusi znanja (testi) z izhodiščnim besedilom pa so najpogostejši način ocenjevanja po odgovorih učiteljev (89,4 %) in na drugem mestu po odgovorih učencev (57,4 %). Odgovori so podobni še pri pisanju spisov (pri učencih tretja najpogostejša izbira – 50,6 %, pri učiteljih četrta, s precej nižjim deležem – 21,2 %) in pri govornih nastopih (pri učencih na četrtem mestu po pogostosti – 45,1 %, pri učiteljih na tretjem – 65,2 %).

Ostali podatki se razlikujejo – po odgovorih učencev je veliko pogostejše pisanje preizkusov znanja iz slovnice in književnosti brez izhodiščnih besedil (učenci: 27,8 % in 20,1 %, učitelji: oboje le 1,5 %), veliko manj kot po odgovorih učiteljev (18,2 %) pa je pisanja neumetnostnih besedil (6,1 %).

Odgovori učencev in učiteljev na druga vprašanja v vprašalniku (in podatki o dosežkih pri teh nalogah) kažejo, da bi moral biti tako pri obravnavi oz. razvijanju zmožnosti kot pri ocenjevanju večji delež namenjen pisnemu tvorjenju besedil, še posebej pisnemu tvorjenju besedil/spisov o prebranih književnih besedilih, ter da ima pri tem pomemben pozitiven vpliv NPZ (način oblikovanja nalog, navodila, kriteriji).

Odgovori učencev kažejo, da so večinoma seznanjeni s kriteriji ocenjevanja; učiteljev o tem, ali učence seznanijo s kriteriji ocenjevanja, nismo spraševali.

7. POUK IN NACIONALNO PREVERJANJE ZNANJA IZ SLOVENŠČINE

O pouku in nacionalnem preverjanju znanja smo spraševali učence in učitelje – o stališčih do NPZ, o povezanosti pouka in NPZ, o pripravah na NPZ in o nalogah v preizkusu znanja v rednem roku.

Učence smo spraševali, ali se jim zdi preverjanje znanja z nacionalnimi preizkusi znanja ustrezna oblika preverjanja (12. vprašanje), ali se na NPZ pri pouku posebej pripravljajo (13. vprašanje), koliko so se doma posebej pripravljali na NPZ (9. vprašanje) ter kaj in zakaj se jim je na NPZ iz slovenščine v primerjavi s poukom zdelo najbolj drugače (17. vprašanje).

O vsem (razen priprav na NPZ doma) smo spraševali tudi učitelje – zaradi česa je po njihovem mnenju dobro, da se znanje učencev zunanje preverja (4. vprašanje), kaj je po njihovem mnenju pri sedanjem načinu nacionalnega preverjanja iz slovenščine dobro in kaj bi bilo treba spremeniti (5. vprašanje), ali so zaradi NPZ kaj spremenili pri svojem pouku (6. vprašanje) ter ali se pri pouku na NPZ posebej pripravljajo in če se, kako (13. vprašanje).

7.1 Odnos do NPZ, stališča učenci

7.1.1 Ali je NPZ ustrezna oblika preverjanja znanja

Učenci so izbrali trditev DA ali NE in na črto napisali utemeljitev.

	Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
Da	925	63,7	63,7	63,7
Ne	500	34,5	34,5	98,2
Ni podatka	26	1,8	1,8	100,0
Skupaj	1451	100,0	100,0	

Tabela 24: Ali je NPZ ustrezna oblika preverjanja znanja

Po mnenju dveh tretjin učencev 9. razreda, ki so sodelovali v raziskavi, je NPZ ustrezna in koristna oblika preverjanja znanja, ena tretjina pa meni, da ne.

7.1.2 Ali je NPZ ustrezna oblika preverjanja znanja – utemeljitev

Od 925 izbranih odgovorov DA (63,7 %) in 500 odgovorov NE (34,5 %) je 1075 odgovorov (75,4 %) dopolnjenih z utemeljitvami, zakaj se učencem zdi NPZ ustrezna oblika preverjanja znanja, oziroma, zakaj menijo, da ni ustrezna, in sicer:

- DA – **zaradi namena** – da preverimo/pokažemo/dokažemo svoje znanje; da vemo, koliko smo se naučili/koliko smo odnesli iz OŠ; da preverimo znanje iz 7., 8. in 9. razreda/iz zadnjih treh let; da vidimo, koliko znamo na splošno; ker vidimo, koliko smo se naučili vseh osem let ...: 453 (42,1 %).
- DA – **zaradi vpliva na učenje/znanje** – da se še nekaj naučiš; da se še več naučimo in to tudi utrdimo; zaradi ponovitve znanja/da ponovimo snov iz prejšnjih let/da ponoviš snov čez vsa leta; da vidimo, kakšne so naloge; ker se poglobiš v naloge; ker vsebuje prave naloge in snovi; ker ponoviš vso snov za srednjo šolo/imaš dobro osnovo za srednjo šolo ...: 102 (9,5 %).
- DA – **zaradi sistema** – ker je pravično; ker je za vse enako; ker pišemo iste teste po vsej Sloveniji; ker nekateri točke potrebujejo za vpis; ker imamo dovolj časa; ker odpade pouk ...: 85 (7,9 %).
- DA – **zaradi vsebine** (kaj se preverja – bilo je veliko slovnice; bilo je podobno, kot delamo pri pouku; ker je zajeto bistveno; ker je v testih celotna snov ...) in zunanjega vrednotenja (primerljivost znanja; pravičnost in primerljivost ocenjevanja ...): 24 (2,2 %).
- NE – **ker zadostuje notranje ocenjevanje; ker je to dodatna obremenitev** – ker naše znanje ocenijo učitelji, zakaj bi ga morali preverjati še drugi; ker naše znanje preverjajo in ocenjujejo pri pouku; ker že po ocenah vidimo, koliko znamo; ker se znanje ne more preveriti z enim testom; ker ni ustrezna oblika; ker se preverja na pamet naučena snov; imamo že dovolj dela s šolo; ker je to stresno; ker lahko imaš slab dan ...: 156 (14,5 %).
- NE – **zaradi vsebine (in točkovanja)** – če nisi razumel izhodiščnega besedila, nisi mogel rešiti nalog; ker so bila čudna vprašanja; ker veliko besed ni razumljivih; ker dajo na NPZ težke naloge; ker vprašanja niso povezana s šolsko snovjo; ker zajema

samo naloge višjega nivoja; lahko ti besedilo ne odgovarja; ker je zelo malo nalog iz slovnice; naloge so take, da jih nismo obravnavali v šoli; naloge so dvoumne; neprimerno točkovanje, učiteljica bi vedela, kaj si mislil, in ti dala točke; odgovori so bili zelo povezani z besedili; gre za dodatna znanja; je pretežno; je preveč nalog .... 117 (10,9 %).

- NE – **zaradi sistema** – ker nikamor ne šteje; ker se ne upošteva za vpis; ker je odveč/nesmiselno/nepotrebno; ker se nanj nihče ne pripravlja/ker se zanj nihče ne uči; ker se jih veliko ne potrudi; ker gre po nepotrebnem denar za papir ...: 75 (7,0 %).
- NE – **drugi razlogi** – je dolgočasno; mi ne ustreza ...: 63 (5,9 %).

7.2 Odnos do NPZ, stališča učitelji

7.2.1 Zaradi česa je zunanje preverjanje znanja dobro

Učitelji so izbirali med 8 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali največ 3, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

ZARADI ČESA JE ZUNANJE PREVERJANJE ZNANJA DOBRO	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
Ker dosežki na NPZ pokažejo učencem in meni primerljivost njihovega znanja z znanjem celotne populacije.	55 83,3 %
Ker naloge na NPZ zahtevajo različne miselne procese, ki naj bi jih vzpodbujali pri pouku (informacija o tem, ali pri pouku to dovolj vzpodbujam).	33 50,0 %
Ker se z NPZ preverja doseganje ciljev in standardov iz UN (informacija o tem, ali jih moji učenci večinoma dosegajo).	29 43,9 %
Ker z nalogami na NPZ dobim ideje za sestavljanje nalog in njihovo vrednotenje pri notranjem pisnem ocenjevanju znanja.	22 33,3 %
Ker nacionalno preverjanje znanja zagotavlja večjo primerljivost znanja in bolj poenotene kriterije tudi pri notranjem ocenjevanju.	19 28,8 %
Ker se z nacionalnim preverjanjem znanja zmanjšujejo pritiski na	4

učiteljevo notranje ocenjevanje.	6,1 %
Drugo (Napišite.):	1 1,5 %

Tabela 25: Zaradi česa je zunanje preverjanje dobro

4.7 NPZ – Dobro – Drugo – Kaj

- ker dosežki nikamor ne štejejo, NPZ ni potrebno: 1.

7.2.2 Kaj je pri sedanjem načinu NPZ dobro

Učitelji so sami napisali odgovore na to vprašanje.

Od 66 učiteljev jih je odgovorilo 55 (83,3 %), in sicer:

- naloge – preverjanje različnih ciljev/standardov, različni tipi, različna težavnost in taksonomska zahtevnost, različni miselni procesi, uporabno znanje: 22 (40 %),
- besedilo kot izhodišče, UB, NB, pestrost/raznolikost besedil, naloge iz besedila: 12 (21,8 %),
- primerljivost znanja, doseganje ciljev/standardov, povratna informacija učencem, staršem: 12 (21,8 %),
- način, izvedba NPZ: 6 (10,9 %),
- tvorbnne naloge: 3 (5,5 %).

7.2.3 Kaj bi bilo pri sedanjem načinu NPZ treba spremeniti

Učitelji so sami napisali odgovore na to vprašanje.

Od 66 učiteljev jih je odgovorilo 58 (87,9 %), in sicer:

- način vrednotenja nalog – ne vrednotiti po smislu, ampak naj bo samo en pravilen odgovor; pri vseh odgovorih vrednotiti tudi pravopis: 14 (24,1 %),
- besedila – predolga, prezahtevna/pretežka, zavajajoča, težko preverljiva, naj ne bi bila lirska: 14 (24,1 %),
- namen pisanja (dosežke pretvoriti v ocene, upoštevati pri vpisu v srednje šole), izvedbo NPZ (daljši čas, prilagojene preizkuse za učence s posebnimi potrebami in tujce), motivirati učitelje: 12 (20,7 %),
- manj tvorbnih nalog in nalog s samostojnimi zapisi odgovorov, manj vrednotenja po smislu, enopomenske odgovore: 9 (15,5 %),
- naloge – morale bi biti nedvoumne, so prezahtevne, jih je preveč: 6 (10,3 %),

- nič, je vse v redu: 3 (5,2 %).

7.3 Povzetek ugotovitev o odnosu učencev in učiteljev do NPZ

Iz podatkov je razvidno, da ima večina učencev in učiteljev do NPZ pozitiven odnos. Posebej pozitivno je, da eni in drugi z veliko prednostjo pred drugimi odgovori na prvo mesto postavljajo zdajšnji namen zunanjega preverjanja znanja v OŠ – NPZ kot povratna informacija učencem in učiteljem o doseganju ciljev/standardov pri slovenščini in primerljivost njihovega znanja z dosežki celotne populacije. Oboji pozitivno ocenjujejo tudi način izvajanja NPZ – zaradi pravičnosti, primerljivosti znanja in enakih kriterijev ocenjevanja. Tako učitelji kot učenci v veliki meri kot dobre ocenjujejo tudi preizkuse znanja, njihovo vsebino in naloge – učenci predvsem to, da z nalogami lahko pokažejo svoje znanje (kot pomembno tudi, da ponovijo/utrdijo znanje 9. razreda /in celega triletja/), učitelji pa, da z nalogami dobijo ideje tudi za notranje ocenjevanje ter za kriterije vrednotenja. To je kot pozitivno izpostavljeno tudi v drugih odgovorih.

Kot negativno oz. to, kar bi bilo treba spremeniti (odstotki so bistveno nižji), pa prav tako oboji navajajo isto – namen NPZ – dosežki bi se morali upoštevati pri ocenah in vpisu v srednje šole, sicer NPZ nima smisla in zadostuje učiteljevo notranje ocenjevanje (odgovori so pričakovani glede na to, da zunanje preverjanje znanja iz slovenščine poteka že več kot 20 let in da je bilo od tega 15 let namenjeno predvsem objektivnemu, pravičnejšemu/primerljivemu načinu vpisa v srednješolske programe z omejitvami, NPZ v zdajšnjem namenu pa je bilo leta 2007/2008 izvedeno šele tretjič). Vsebinsko oz. v zvezi s preizkusi znanja pa kot to, kar bi bilo treba spremeniti, spet oboji navajajo isto – izhodiščna besedila (ki da so predolga, prezahtevna, naj ne bi bila lirska ...) in tvorbnе naloge. Tudi to je oboje pričakovano – samostojno branje, razumevanje in vrednotenje besedil je izhodišče učnega načrta šole v devetletki (res je to že od leta 1998), tvorjenje besedil pa je najbolj celovit način preverjanja sporazumevalne zmožnosti učencev, ki vključuje tudi vse ostale gradnike (poimenovalno, upovedovalno/skladenjsko, pravopisno, slogovno, metajezikovno/slovnično zmožnost ...), in se je zato ne da naučiti, ampak jo je treba sistematično razvijati pri pouku. Kljub temu, da so te vrste naloge zahtevne tudi za vrednotenje (vrednotenje po smislu – kriterijski način), jih je v preizkuse znanja tudi zaradi vpliva na pouk treba vključevati vedno več. Primerjava z drugimi odgovori kaže, da se učencem tvorbnе naloge in samostojni zapisi odgovorov ter utemeljevanje na osnovi besedil zdijo zahtevni predvsem zato, ker je pisnega tvorjenja besedil

(še posebej o prebranih književnih besedilih) pri pouku premalo; premalo je tudi samostojnega razumevanja prebranih besedil in utemeljevanja svojega razumevanja s primeri iz besedil.

Pričakovana ugotovitev je tudi, da se stališča učencev in učiteljev oziroma njihov odnos do NPZ ujema – učenci NPZ, njegov namen, smisel ... v veliki meri sprejemajo tako, kot jim je predstavljen in kot ga sprejemajo učitelji (to se kaže tudi jezikovno, v ubeseditvi odgovorov, ki so jih učenci napisali sami).

8. PRIPRAVA NA NPZ PRI POUKU SLOVENŠČINE

8.1 Vprašalnik za učence

8.1.1 Ali se pri pouku na NPZ posebej pripravljate

Učenci so izbrali odgovor DA ali NE; če so izbrali DA, so izbrali še načine priprave na NPZ pri pouku.

Priprave na NPZ pri pouku	Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
Da	1108	76,4	76,4	76,4
Ne	328	22,6	22,6	99,0
12,00	3	0,2	0,2	99,2
99,00	12	0,8	0,8	100,0
Skupaj	1451	100,0	100,0	

Tabela 26: Priprava na NPZ pri pouku

Da se na NPZ pri pouku posebej pripravljajo, je napisalo nekaj več kot tri četrtine učencev, nekaj manj kot četrtina pa, da se posebej ne pripravljajo.

8.1.2 Načini priprave na NPZ pri pouku

Učenci so izbirali med 7 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali 3 najpogostejše, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

NAČINI PRIPRAVE NA NPZ IZ SLOVENŠČINE PRI POUKU	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
13.2 Če si izbral DA, kako – Rešujemo nacionalne preizkuse znanja iz prejšnjih let.	1020 70,3 %
13.3 Če si izbral DA, kako – Rešujemo podobne naloge, kot so pri NPZ.	643 44,3 %
13.6 Če si izbral DA, kako – Ponavljamo besedilne vrste, slovnico in pravopis.	452

	31,2 %
13.4 Če si izbral DA, kako – Ponavljamo književna obdobja in to, kateri avtor je kaj napisal.	425 29,3 %
13.7 Če si izbral DA, kako – Vadimo pisanje podobnih besedil, kot so pri NPZ.	213 14,7 %
13.8 Če si izbral DA, kako – Beremo različna besedila in rešujemo z njimi povezane naloge.	207 14,3 %
13.5 Če si izbral DA, kako – Vadimo prepoznavanje pesniških sredstev v književnih besedilih.	179 12,3 %
13.9 Če si izbral DA, kako – Drugače (napiši, kako):	11 0,8 %

Tabela 27: Načini priprave na NPZ pri pouku

Najpogostejši način priprave na nacionalno preverjanje znanja iz slovenščine je reševanje preizkusov znanja iz prejšnjih let – 70,3 %, in reševanje podobnih nalog, kot jih vključujejo nacionalni preizkusi – 44,3 %. Visok odstotek priprav na NPZ predstavlja znanje na prvi taksonomski ravni (faktografsko znanje, podatki) – pri jeziku metajezikovno/slovnično znanje, poznavanje besedilnih vrst in pravopisnih pravil (31,2 %), pri književnosti pa poznavanje književnih obdobj, avtorjev in del (oboje je v preizkusih znanja malo, le po nekaj nalog oz. točk, večina izobraževalnih ciljev se preverja na ravni rabe, v povezavi z besedilom). Tako kot v odgovorih na druga vprašanja je v pripravah na NPZ pri pouku nizek delež branja besedil in z njimi povezanih nalog in nizek delež pisanja (tvorjenja) besedil, na kar pa se nanaša večina nalog na NPZ. Gre za procesna znanja, za razvijanje zmožnosti; v to sodi tudi prepoznavanje pesniških sredstev v književnih besedilih, kar ima v pripravah na NPZ med ponujenimi možnostmi najnižji delež – 12,3 %.

13.10 Če si izbral DA, kako – Drugače – Kako

Od 11 izbranih odgovorov je 9 dopolnjenih z navedbo drugih načinov priprave na NPZ pri pouku, in sicer:

- pregled/reševanje prejšnjih preizkusov znanja, nalog v delovnih zvezkih za NPZ: 6,

- ker se učitelj boji, da ne znamo: 2,
- ker je boljše ustno preverjanje: 1.

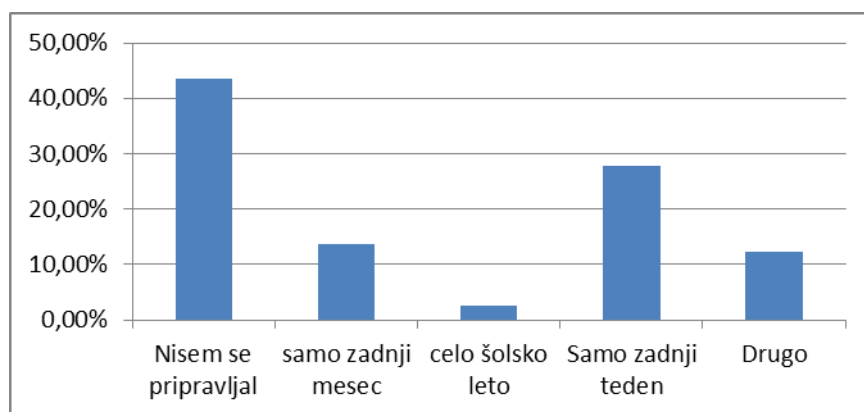
8.1.3 Priprava na NPZ iz slovenščine doma

Učenci so izbrali enega od 4 ponujenih odgovorov ali napisali svoj odgovor.

Priprave na NPZ iz slovenščine doma	Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
Nisem se pripravljaj.	624	43,0	43,6	43,6
Samo zadnji mesec.	195	13,4	13,6	57,3
Celo šolsko leto.	36	2,5	2,5	59,8
Samo zadnji teden.	396	27,3	27,7	87,5
Drugo (napiši).	178	12,3	12,4	99,9
245,00	1	0,1	0,1	100,0
Skupaj	1430	98,6	100,0	
Ni odgovora	99,00	21	1,4	
Skupaj	1451	100,0		

Tabela 28: Priprava na NPZ iz slovenščine doma

Priprava na NPZ iz slovenščine doma – grafični prikaz

Slika 8: Čas priprave na NPZ iz slovenščine doma

Večina učencev (43,6 %) se na NPZ doma ni pripravljala ali pa se je pripravljala le zadnji teden (27,7 %) ali mesec (13,6 %).

8.2 Vprašalnik za učitelje

8.2.1 Pouk in priprava na NPZ

Učitelji so izbrali odgovor DA ali NE in za odgovor DA način priprave.

Priprave na NPZ pri pouku	Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
Da	51	77,3	77,3	77,3
Ne	15	22,7	22,7	100,0
Skupaj	66	100,0	100,0	

Tabela 29: Priprava na NPZ pri pouku

Na NPZ iz slovenščine se pri pouku posebej pripravlja velika večina učiteljev – 77,3 %. Da se posebej ne pripravljajo, je napisalo 22,7 % učiteljev.

8.2.2 Način priprave na NPZ pri pouku

Učitelji so izbirali med DA in NE. Če so izbrali DA, so izbirali med 7 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali največ 3, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

PRIPRAVE NA NACIONALNO PREVERJANJE ZNANJA IZ SLOVENŠČINE PRI POUKU	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
Rešujemo nacionalne preizkuse znanja iz prejšnjih let.	43 65,2 %
Rešujemo podobne naloge, kot so pri nacionalnem preverjanju znanja.	20 30,3 %
Ponavljamo besedilne vrste, slovnico in pravopis.	20 30,3 %
Vadimo pisanje/tvorjenje podobnih besedil, kot so pri NPZ.	20 30,3 %

Vadimo prepoznavanje pesniških sredstev v književnih besedilih.	13 19,7 %
Ponavljamo književna obdobja, avtorje, naslove besedil.	12 18,2 %
Beremo različna besedila in rešujemo z njimi povezane naloge.	12 18,2 %
Drugače (Napišite, kako.):	2 3,0 %

Tabela 30: Način priprave na NPZ pri pouku

Najpogostejši način priprave na NPZ iz slovenščine je reševanje preizkusov znanja iz prejšnjih let – 65,2 %. Sledijo trije načini z enako pogostostjo izbire – 30,3 % – reševanje podobnih nalog, ponavljanje besedilnih vrst, slovnice in pravopisa ter pisanje/tvorjenje podobnih besedil, kot so pri NPZ. 10 % nižjo pogostost izbire imata prepoznavanje pesniških sredstev v književnih besedilih (19,7 %) in ponavljanje književnih obdobj, avtorjev in naslovov besedil; prav tako se jih le petina na NPZ pripravlja tako, da berejo različna besedila in rešujejo z njimi povezane naloge, kar bi bilo glede na način NPZ iz slovenščine najbolj smiselno; za to posebne priprave niso potrebne, saj bi to moral biti prevladujoči način uresničevanja učnega načrta oz. obravnave besedil pri pouku.

13.9 Kako – Drugače

Odgovor sta napisala 2 učitelja, in sicer:

- se ne pripravljamo posebej: 1,
- pri dodatnem pouku: 1.

8.2.3 Priprava na pisanje tvorbnih nalog ob umetnostnem besedilu

Učitelji so sami napisali, kako pripravljajo učence na pisanje tvorbnih nalog pri obravnavi umetnostnih besedil. Od 66 učiteljev, ki so izpolnili vprašalnik, jih je odgovor napisalo 65 (98,5 %), in sicer:

- z razčlenjevanjem besedil, s pogovorom o prebranem in pesniških sredstvih, z razlago, kaj in kako naj pišejo, s primeri iz NPZ iz prejšnjih let: 21 (32,3 %),
- z branjem besedil in s pisanjem tvorbnih nalog, popravljanjem: 12 (18,5 %),
- s podrobnimi navodili in s podvprašanji: 11 (16,9 %),
- z usmeritvami ob interpretaciji besedil, z opornimi točkami, s predstavitvijo kriterijev

za ocenjevanje, s pisanjem spisov, z branjem dobrih nalog ostalih učencev: 10 (15,4 %),

- s pisanjem poustvarjalnih besedil: 6 (9,2 %),
- s pisanjem vodenih spisov, skozi različne sugerirane teme, o katerih pišejo in izpopolnjujejo svoje kriterije pisanja: 3 (4,6 %),
- s pisanjem za domačo nalogo: 1 (1,5 %),
- zelo natančna navodila, vodeni esej: 1 (1,5 %).

8.2.4 Priprava na pisanje tvorbnih nalog ob neumetnostnem besedilu

Učitelji so sami napisali, kako pripravljajo učence na pisanje tvorbnih nalog pri obravnavi neumetnostnih besedil. Od 66 učiteljev, ki so izpolnili vprašalnik, jih je odgovor napisalo 65 (98,5 %), in sicer:

- z branjem različnih vrst besedil, z razčlenjevanjem besedil, iskanjem podatkov, s ponavljanjem/utrjevanjem značilnosti besedilnih vrst, s primeri iz NPZ iz prejšnjih let: 22 (33,8 %),
- z branjem besedil in s pisanjem tvorbnih nalog, popravljanjem: 22 (33,8 %),
- s podrobnimi navodili in podvprašanji, z vzorci besedil, vodeno, s pomožnimi vprašanji: 13 (20 %),
- z iskanjem podobnih besedil, z opornimi točkami, s predstavitvijo kriterijev za ocenjevanje, s predstavitvijo standardov: 3 (4,6 %),
- s pisanjem za domače naloge: 2 (3,1 %),
- s pisanjem odgovorov na vprašanja, z delanjem povzetkov besedil: 2 (3,1 %),
- Rokus – zbirka nalog in vaj za zaključno preverjanje: 1 (1,5 %).

8.3 Povzetek ugotovitev o pripravah na NPZ iz slovenščine pri pouku

Podatki o tem, ali se učitelji in učenci na NPZ iz slovenščine pri pouku posebej pripravljajo, se v obeh vprašalnikih ujemajo – posebej se jih pri pouku na NPZ pripravlja nekaj več kot tri četrtine, nekaj manj kot četrtina pa ne. Ujemajo se tudi podatki o najpogostejših načinih priprave – najpogosteje rešujejo nacionalne preizkuse znanja iz prejšnjih let (učenci 70,3 %, učitelji 65,2 %) in podobne naloge, kot so na NPZ (učenci 44,3 %, učitelji 30,3 %) in ponavljajo besedilne vrste, slovnico in pravopis (učenci 31,2 %, učitelji 30,3 %). Ujemajo se

tudi podatki o branju besedil in reševanju z njimi povezanih nalog kot pripravi na NPZ (učenci 14,3 %, učitelji 18,2 %).

Razlikujejo pa se podatki o pisanju/tvorjenju besedil – po podatkih učencev je pisanja še manj (učitelji 30,3 %, učenci 14,7 %) – in o ponavljanju literarnovednega znanja (učenci 29,3 %, učitelji 18,2 %).

Tudi na tvorjenje/pisanje obeh vrst besedil učitelji učence najpogosteje pripravljajo s primeri nalog iz prejšnjih preizkusov znanja in s podobnimi navodili za pisanje (nekateri tudi s predstavitvijo kriterijev), pri neumetnostnih besedilih pa je visok odstotek odgovorov ponavljanje/utrjevanje značilnosti besedilnih vrst (to ni razvijanje zmožnosti pisanja, ampak metajezikovno znanje/vedenje o jeziku). Iz drugih odgovorov je razvidno tudi, da učenci pisne tvorbnе naloge večinoma pišejo za domačo nalogo, ne pa pri pouku.

Posebne priprave na NPZ iz slovenščine niso potrebne in zaradi načina preverjanja znanja (neznano umetnostno in neumetnostno besedilo, naloge iz besedil, ki preverjajo predvsem zmožnosti/funkcionalno znanje, uporabo literarnovednih in jezikoslovnih pojmov pa v povezavi z jezikovnimi sredstvi/gradniki v obeh besedilih) v smislu ponavljanja/utrjevanja znanja/snovi s preizkusi znanja tudi niso možne. Preizkus znanja za NPZ je oblikovan kot proces obravnave besedil pri pouku (branje, razčlenjevanje, tvorjenje). Reševanje nacionalnih preizkusov znanja iz prejšnjih let je smiselno samo kot seznanjanje s tem, kaj in kako/na kakšen način se znanje preverja; temu je namenjena tudi predstavitev NPZ (sestava preizkusa znanja iz slovenščine po 2. in 3. obdobju, taksonomska zahtevnost ...), ki je tako kot preizkusi znanja, rešitve in navodila za vrednotenje ter poročila o NPZ objavljena na javno dostopni spletni strani Državnega izpitnega centra (in morda še strategijam dela s preizkusom znanja kot besedilom /navodila za reševanje, ki so napisana na prvi strani preizkusa/ – natančno branje besedila in navodil, vračanje v besedilo in ponovno branje besedila ali dela besedila, iskanje utemeljitev v besedilu, samostojno tvorjenje in jezikovno pravilen zapis odgovorov).

Učitelji lahko preizkuse znanja iz prejšnjih let uporabljajo kot načine obravnave besedil pri pouku ali kot primere samostojnega dela učencev z neznanimi besedili, naloge pa kot primere, na kakšen način je mogoče preverjati določene cilje/standarde in na kateri stopnji zahtevnosti ter kako natančno oblikovati navodila, rešitve in kriterije za njihovo vrednotenje tudi pri notranjem ocenjevanju (učitelji so to vrednost NPZ v vprašalnikih tudi sami izpostavili).

Doma se na NPZ večina učencev ni pripravljala ali pa le zadnji teden ali nekaj dni.

9. VPLIV NPZ NA POUK

O razlikah med poukom slovenščine v tistem delu, ki ga je mogoče preverjati s pisnimi preizkusi znanja, in NPZ, smo učitelje in učence vprašali tudi neposredno – učitelje, ali so zaradi NPZ kaj spremenili pri svojem pouku (6. vprašanje), učence pa, kaj se jim je na NPZ iz slovenščine v primerjavi z delom pri pouku zdelo najbolj drugače in zakaj (17. vprašanje).

9.1 Vpliv NPZ na pouk, učitelji

Učitelji so izbirali med 11 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali tiste, ki so se jim zdeli ustrezni, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel in razvrščeni po pogostosti izbir.

ALI STE ZARADI NPZ KAJ SPREMENILI PRI SVOJEM POUKU	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
Sestavo preizkusov znanja (testov).	43 65,2 %
Naslove in navodila za pisne (tvorbne) naloge iz neumetnostnih besedil.	38 57,6 %
Naslove in navodila za pisne (tvorbne) naloge iz umetnostnih besedil.	34 51,5 %
Kriterije za pisne (tvorbne) naloge pri obravnavi neumetnostnih besedil.	30 45,5 %
Kriterije za pisne (tvorbne) naloge pri obravnavi umetnostnih besedil.	30 45,5 %
Način dela z umetnostnimi besedili.	20 30,3 %
Način dela z neumetnostnimi besedili	17 25,8 %
Seznanjanje učencev z njihovim doseganjem ciljev in standardov.	13 19,7 %
Zahtevnost pouka – višja.	8 12,1 %
Zahtevnost preizkusov znanja (testov) – višja.	8

	12,1 %
Zahtevnost preizkusov znanja (testov) – nižja.	4 6,1 %
Zahtevnost ocenjevanja – višja.	3 4,5 %
Zahtevnost ocenjevanja – nižja.	3 4,5 %
Zahtevnost pouka – nižja.	2 3,0 %
Način seznanjanja učencev z ocenami.	1 1,5 %
Drugo (Napišite, kaj.)	-
NPZ ne vpliva na pouk.	2 3,0 %

Tabela 31: Na kaj pri pouku vpliva NPZ

Odgovori učiteljev kažejo, da NPZ pozitivno vpliva na pouk slovenščine, na vse njegove sestavine, na katere lahko vpliva obstoječi način zunanjega preverjanja znanja iz slovenščine – pisni preizkus znanja (test) z izhodiščnim umetnostnim in neumetnostnim besedilom in z nalogami, povezanimi z besedilom. Kot kažejo tudi podatki v vprašalniku za učence, je pri pouku vedno manj preizkusov, ki niso povezani z besedilom; prevladujejo preizkusi znanja (testi) z izhodiščnim besedilom (o tem, koliko je nalog, ki so z njim res povezane oz. iz njega izhajajo, ni podatkov). NPZ vpliva na kakovostnejšo sestavo preizkusov znanja tudi pri pouku – 65,2 %, na sestavo pisnih tvorbnih nalog (57,6 % in 51,5 %), na kriterije za njihovo ocenjevanje (iz umetnostnih in neumetnostnih besedil enako, 45,5 %), na pouk oz. obravnavo umetnostnih in neumetnostnih besedil (30,3 % in 25,8 %) in na to, kar je tudi temeljni namen NPZ – seznanjanje učencev z njihovim doseganjem ciljev oz. standardov znanja – 19,7 %. Da NPZ na pouk ne vpliva, menita le 2 učitelja (3 %) od 66, vključenih v vzorec.

Ugotovitve se ujemajo s podatki iz vprašalnika za učence – kaj je pri pouku drugače kot na NPZ.

9.2 Razlike med NPZ in poukom, učenci

V zadnjem vprašanju v vprašalniku smo učence vprašali, kaj se jim je na NPZ iz slovenščine v primerjavi s poukom zdelo najbolj drugače in zakaj.

Odgovor je od 1451 učencev, ki so izpolnili vprašalnik, napisalo 846 učencev (58,3 %).

Odgovori so navedeni po pogostosti izbir, in sicer:

- naloge, drugačne, več nalog; drugačna vprašanja; snov tudi iz nižjih razredov, od 7. do 9. (drugačne naloge; čisto druga vprašanja kot pri pouku; pri pouku večinoma govorimo o stvareh /pesem/; vključene so bile stvari in prejšnjih let, pri pouku pa ne; miselna in neteoretična vprašanja; bile so različne naloge; pisne naloge; naenkrat veliko snovi; ker tega nismo nikoli vadili ...): 306 (36,2 %);
- besedilo in naloge iz besedila (izhodiščno besedilo; branje; naloge samo/veliko iz besedil; vprašanja iz besedila; da smo morali pesem po svoje razložiti; moral si veliko razmišljati; moral si po svoje razložiti pesem; naloge iz umetnostnega in neumetnostnega besedila; pisanje besedila iz pesmi; pojasnjevanje, kaj pomeni določena stvar v pesmi; razlaganje svojih odgovorov; da je bila pesem, ki je nismo poznali ...): 135 (16,0 %);
- organizacija, izvedba, način pisanja – pozitivno (ko pišeš NPZ, mora biti tišina; bil je mir; popolna tišina; lahko sem v miru pisala; nadzorni učitelji; bila sta dva učitelja v razredu; omejen čas; pisanje celo uro; strog režim glede sedežnega reda; vsi so se držali pravil; da ni bilo za oceno; pri NPZ si bil tiho, ni bilo ustnega odgovarjanja; smo bili bolj resni; čisto samostojno delo ...): 117 (13,8 %);
- podobno kot pri pouku (bilo je enako; NPZ in pouk sta podobna; podobno je; še kar enako; zdelo se mi je v redu; tudi pri pouku imamo podobne naloge ...): 78 (9,2 %);
- dolgo, obsežno, premalo časa (preveč nalog; predolg test; pisali smo celo snov; pisali smo dlje časa; veliko listov; več dela ...): 66 (7,8 %);
- težje, zahtevnejše, strah (težavnost nalog; težje in predolgo; zelo težak test; da je vse strah, kakšni bodo rezultati; veliko bolj zahtevno ...): 44 (5,2 %);
- vse, celotna snov; ocenjevanje (vse; strogo ocenjevanje; da smo izgubljali točke, če smo pozabili piko; točke odbijajo za vsako malenkost; kriteriji ocenjevanja ...): 34 (4,0 %);
- način pisanja NPZ iz slovenščine – negativno (nepotrebno, odveč, veliko stane; potrata papirja; morali smo sami razmišljati; samostojno delo; da učitelji ne smejo pomagati; ker je moral vsak reševati samostojno, sedenje pri miru; ker smo morali delati sami;

- ker nisem smel vprašati učiteljice; da ni nikogar, ki bi ti kaj svetoval ...): 31 (3,7 %);
- organizacija, izvedba, način pisanja – negativno (da nismo mogli ustno odgovarjati; vse je bilo strogo; ni mi bilo všeč; manj je bilo sproščeno ...): 24 (2,8 %);
- lažje kot pri pouku (lažji test kot pri pouku; bilo je lahko): 11 (1,3 %).

9.2.1 Razlogi za razlike med NPZ in poukom, učenci

Odgovor je od 1451 učencev, ki so izpolnili vprašalnik, napisalo 674 učencev (46,5 %).

Odgovori so navedeni po pogostosti izbir, in sicer:

- naloge (pri pouku je manj snovi; pri pouku delamo samo za to leto; naloge so bolj splošne, pričakovala sem več slovnice; imamo pri pouku bolj smiselna vprašanja; so bila drugačna vprašanja; si moral dobro premisliti vsako nalogo; je bilo veliko za pisat; bilo je veliko nalog; težko je utemeljiti svoj odgovor; vprašanja niso bila podobna; med poukom nismo nikoli imeti takšnih nalog; lahko bi bilo več slovnice; pri pouku ne delamo pisnih nalog; mi ni bilo všeč, da je bilo določeno število povedi; učiteljica nam da veliko svobode pri pisanju spisov; morali bi preveriti znanje; nimamo znanja iz nižjih razredov; manj nalog, povezanih z eno zgodbo ...): 263 (39,0 %);
- besedilo, branje, naloge iz besedila (besedila nisem razumel; pri pouku ga nismo obravnavali; besedilo za nas ni bilo čisto razumljivo; pesem za nas ni bila primerna; je bilo treba več prebrati; veliko branja; bilo bi lažje, če bi jo obravnavali v šoli; vse je bilo iz besedila; pesmi nismo brali; v šoli jo razlagamo ustno; ker so temeljile predvsem na razumevanju besedila in ne na snovi; ne razumem pesnikovih razmišljanj; nismo obravnavali tako težke pesmi; nismo nikdar brali takih pesmi; pesem ni primerna za 9. razred; pri pouku besedilo vedno prebere učiteljica ...): 137 (20,3 %);
- bilo je podobno kot pri pouku (delamo tako kot na NPZ; bilo je podobno; enako je kot na kontrolni; take naloge delamo tudi v šoli ...): 77 (11,4 %);
- organizacija, izvedba, način pisanja – pozitivno (so NPZ pomembni; je treba spoštovati tiste, ki so želeli mir in dobre rezultate; sta bila dva učitelja; bila je tišina ...): 29 (4,3 %);
- organizacija, izvedba, način pisanja– negativno (odveč, da pišemo, in na koncu se rezultati sploh ne upoštevajo; lahko bi se vsak učenec usedel, kamor bi hotel; imam

- odločbo; nam nihče ne ukazuje; nekateri so zganjali nemir ...): 51 (7,6 %);
- način pisanja NPZ iz slovenščine – negativno (pri pouku lahko delamo skupaj; če delaš pri pouku, ti učitelj lahko pomaga; imamo bolj sproščen pouk; z učiteljico se da pogovarjati; nisi mogel prepisovati; pri pouku vse razložimo in tako lažje rešujemo; ker ti ni nihče pomagal ...): 35 (5,2 %);
  - daljše, obsežnejše (imamo drugače manj strani; je bil daljši; mi je zmanjkalo časa; je bilo premalo časa; nisem navajen enournega pisanja ...): 31 (4,6 %);
  - težje (pri pouku delamo manj; se nismo mogli naučiti na pamet; so pri pouku lažje naloge ...): 30 (4,5 %);
  - lažje kot pri pouku (bile so lažje; imamo v šoli več primerov, ampak so lažji; pri pouku so težje ...): 11 (1,6 %);
  - kriteriji, ocenjevanje (ni smiselnega odgovora; nikoli nismo bili ob točko za pravopis; se je bolj strogo ocenjevalo; sem navajen pisati s tiskanimi črkami ...): 10 (1,5 %).

9.3 Povzetek ugotovitev o vplivu NPZ na pouk

Odgovori tako učencev kot učiteljev kažejo velik vpliv NPZ na pouk slovenščine v tistem delu, ki se preverja z obstoječim načinom preverjanja znanja – učitelji navajajo, da so spremenili način dela z besedili, sestavo svojih nalog in preizkusov znanja, navodila za tvorbné naloge in kriterije, približno petina tudi način seznanjanja učencev z njihovim doseganjem ciljev/standardov. To so elementi pouka, ki so bistveni za doseganje temeljnega namena pouka slovenščine – razvijanja učenčeve sporazumevalne zmožnosti. Odgovori učencev pa kažejo, da je to proces, ki se ga učitelji zavedajo in ga sprejemajo, imajo pa težave na izvedbeni ravni – učenci navajajo, da niso vajeni samostojnega branja in razumevanja besedila in samostojnega pisanja o prebranem, da jim učitelji pri pouku pomagajo/razložijo naloge, veliko je odgovorov, da so morali samostojno razmišljati (ti odgovori potrjujejo podatke o najpogostejših načinih dela pri pouku – obravnava /še posebej književnih/ besedil v veliki meri poteka tako, da učitelj razloži besedilo, da ga tudi prebere sam, da je pogovor o besedilu zelo voden, učenci pa znanje pokažejo tako, da to ponovijo), da je pri pouku manj nalog povezanih z besedili, da je več slovnice ... Ubeseditev odgovorov učencev tudi v tem sklopu kaže pomembno odvisnost odgovorov učencev od stališč učiteljev (npr. 'pesem ni primerna za 9. razred'; 'pesem je za nas prezahtevna').

10. MNENJE UČENCEV IN UČITELJEV O NALOGAH V PREIZKUSU ZNANJA, REDNI ROK 2007/2008

10.1 Vprašalnik za učence

Učence smo spraševali, kaj in zakaj se jim je zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja (naloge, povezane s pesmijo Janeza Menarta *Spoznal sem ...*) (14. vprašanje) in kaj v jezikovnem delu preizkusa znanja (15. vprašanje) (naloge, povezane z neumetnostnim besedilom *Dvajsetletnica Trubarjeve domačije*).

10.1.1 Težke naloge, književni del preizkusa znanja

Učenci so izbirali med 6 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali 3 najpogostejše, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel.

TEŽKE NALOGE – UMETNOSTNO BESEDILO/KNJIŽEVNOST	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
14.3 Kaj se ti je zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja – Razložiti, kaj pomeni, kar piše v verzu ali kitici.	792 54,6 %
14.6 Kaj se ti je zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja – Napisati besedilo o tem, kaj je povedano v pesmi oz. posamezni kitici (zadnja, tvorba naloge).	679 46,8 %
14.4 Kaj se ti je zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja – Prepoznati in razložiti pesniška sredstva (izpis poosebitve, razlaga primere/škrtanje zgrbljenega lista in peresa/, razlaga metafore / <i>Rad sem v nemirnih sapah smet usode ...</i> /).	650 44,8 %
14.5 Kaj se ti je zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja – Prepoznavanje avtorjev in obdobj.	612 42,2 %
14.1 Kaj se ti je zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja – Utemeljiti, zakaj je besedilo pesem.	323 22,3 %
14.2 Kaj se ti je zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja – Odločiti se o tem, katera trditev o pesmi je pravilna/nepravilna.	251 17,3 %
14.7 Kaj se ti je zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja – Drugo (napiši, kaj):	37 2,5 %

Tabela 32: Kaj je bilo težko, književni del preizkusa

Učenci so v I. delu preizkusa znanja (umetnostno besedilo) kot težke izbrali naloge, ki zahtevajo razumevanje prebranega besedila in tvorjenje besedila – naloge, ki zahtevajo samostojen zapis odgovora v povedi – razumeti in razložiti preneseni pomen v verzu ali kitici (54,6 %) – povprečni dosežek celotne populacije pri teh nalogah je od 49,0 % do 61,0 % /naloge spadajo v rdeče območje, v zgornjo četrtino dosežkov/, preverjajo zmožnost/znanje na ravni razumevanja, analize in sinteze; prepoznati in razložiti pesniška sredstva (44,8 %) – povprečni dosežek celotne populacije pri teh nalogah je od 40,0 % do 78,0 %, so različno zahtevne /rumeno, dosežki okrog polovice, in modro območje, zgornjih 10,0 % dosežkov/, preverjajo znanje na ravni razumevanja in uporabe; in zadnjo nalogo, napisati kratko besedilo o tem, kaj je povedano v pesmi oz. posamezni kitici (tvorbna naloga, 46,8 %) – povprečni dosežek celotne populacije je za A (vsebina) 47,0 % in za B (jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost) 41,0 %; naloga spada v rdeče območje, preverja znanje na ravni razumevanja, analize in sinteze. Kot težko so izbrali tudi literarnovedno nalogo, prepoznavanje avtorjev in obdobj (42,2 %) – povprečni dosežek celotne populacije pri tej nalogi je 51,0%, naloga spada v modro območje, taksonomsko preverja znanje na prvi ravni (znanje/poznavanje).

14.8 Kaj se ti je zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja – Drugo – Kaj

Od 37 izbranih odgovorov je 27 (73 %) dopolnjenih z navedbo tega, kar se je učencem zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja, in sicer:

- razumevanje sporočila: 10 (27 %),
- celotna pesem: 9 (24,3 %),
- književna obdobja: 1 (3,7 %),
- branje: 1 (3,7 %),
- stavčni členi: 1 (3,7 %),
- pisal sem slabo: 2 (7,4 %),
- nič: 3 (11,1 %).

10.1.2 Utemeljitev, zakaj so bile naloge težke

Od vseh izbranih odgovorov je 967 dopolnjenih z navedbo utemeljitev, zakaj se je učencem to, kar so izbrali med ponujenimi odgovori ali napisali sami, zdelo težko v književnem delu preizkusa znanja, in sicer:

- utemeljevanje, napisati razlago, razložiti s svojimi besedami; tvorbnna naloga (ker je težko razložiti, kar je napisano v verzu; ker je bilo treba veliko misliti; v šoli nismo

veliko poudarjali pesmi; ker moraš napisati svoje mnenje; ker je bilo treba veliko pisati; ker se tega ne moreš naučiti na pamet; ker si moral dobro prebrati pesem in utemeljevati tisto, kar še sam nisi razumel; ker so pesniška sredstva težka za prepoznavati; ne moreš razlagati tistega, kar nisi razumel; ker smo morali sami napisati besedilo; to zame ni slovenščina, temveč tvoje osebno mnenje, kot si ti predstavljaš; nisem znala sama napisati razlage; ker ti to vzame največ časa; ker tega ne moremo prav posebej vaditi; ker to najmanjkrat delamo...): 252 (26,1 %);

- težko, zahtevno, zapleteno, nerazumljivo besedilo; neobravnavano v šoli (ker je pesem težko razumljiva in je potrebno misliti, kaj prebereš; nejasna in nerazumljiva pesem; ker se ne da razumeti, kaj je pesnik mislil, ker se ne moreš naučiti; ker sem prvič videl to pesem in je zelo težko; ker sploh nobenemu ni bilo jasno, kaj pomeni besedilo; ker pesmi nismo obravnavali; pesem je bila nerazumljiva; pesem je bila pretežka za nas, to pravijo tudi učiteljice; pesmi po navadi ne razumem dobro in se mi ne da razmišljati; ker smo morali razumeti pesem; ker se na to besedilo nismo pripravljali ...): 243 (25,1 %);
- ker je bilo težko; ker je pretežko; ker tega ne znam; ker mi to ne gre; ker se nisem učil; ker tega ne vem; ker se nisem pripravljal: 193 (20,0 %);
- literarnovedno znanje (ker Menarta nismo obravnavali; ker avtorja nisem poznala; ker se nismo poglobljali v sodobne pisce; ker se o Menartu nismo učili; ker tega nismo veliko delali; ker ne vem, kdaj je živel; ker ne poznam književnih obdobj in avtorjev; težko si zapomnimo letnice vseh pisateljev; nisem vedela, v katerem obdobju je on sploh pisal; ne poznam pesniških sredstev; to je bilo težko najti v pesmi; ker je veliko drugih del in lahko zamenjamo; ne poznam pesniških oblik ...): 172 (17,8 %);
- ker tega v šoli nismo delali; nerazumljiva, nejasna navodila; težka vprašanja; več možnih rešitev; neustrezno točkovanje; neustrezen preizkus (ker tega pri pouku ne delamo; ker književnosti nismo toliko ponavljali kot slovnico; ker so bila vprašanja drugačna kot pri pouku; ker se ni razumelo navodil; naj drugič bolj jasno napišejo vprašanja; ker so bila vprašanja zapletena; v šoli so veliko lažja vprašanja; ker je bilo več možnih rešitev; ker si moral paziti na pravopis ...): 63 (6,5 %);
- težke, nerazumljive besede (ker nisem razumel vseh besed; v pesmi so čudne besede, ki jih ne razumemo; ker je težko razlagati besede; ker ne razumem teh besed in sem jih prvič v življenju slišala; ker so besede obrnjene tako, da se rima; ker so notri bile staromodne besede; ker pesnik piše v narečju ...): 27 (2,8 %);

- branje (težko je bilo prebrati; ker moraš zbrano/pozorno prebrati besedilo; ker sem morala še enkrat prebrati besedilo; zato sem moral za razumevanje pesem večkrat prebrati; nisem bil dosleden pri branju ...): 11 (1,1 %);
- razumevanje metafor, posameznih delov besedila (dolgo sem se odločala, kaj pomeni metafora; kaj me briga, kaj piše v verzu ali kitici ...): 2 (0,2 %).

10.1.3 Težke naloge, jezikovni del preizkusa znanja

Učenci so izbirali med 8 ponujenimi odgovori, med katerimi so izbrali 3 najpogostejše, lahko pa so napisali tudi svoj odgovor. Odgovori so zbrani iz več podrobnejših tabel.

TEŽKE NALOGE – NEUMETNOSTNO BESEDILO/JEZIK	ŠTEVILO/ ODSTOTEK
15.4 Kaj se ti je zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa – Slovnice naloge (glagol, prislov).	635 43,8 %
15.6 Kaj se ti je zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa – Pretvarjanje obkroženega stavčnega člena v odvisnik.	564 38,9 %
15.3 Kaj se ti je zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa – Naloge, pri katerih moraš sam napisati odgovor.	405 27,9 %
15.8 Kaj se ti je zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa – Razumevanje besedila ali posameznih odstavkov.	283 19,5 %
15.7 Kaj se ti je zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa – Prepoznavanje besedilnih vrst (opis, poročilo ...).	281 19,4 %
15.5 Kaj se ti je zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa – Naloge, pri katerih moraš napisati vprašalnico ali vprašanje.	256 17,6 %
15.2 Kaj se ti je zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa – Naloge, ki sprašujejo po podatkih iz besedila.	238 16,4 %
15.1 Kaj se ti je zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa – Branje besedila.	197 13,6 %
15.9 Kaj se ti je zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa – Drugo (napiši, kaj):	63 4,3 %

Tabela 33: Kaj je bilo težko, jezikovni del preizkusa

Učenci so v II. delu preizkusa znanja (neumetnostno besedilo) kot težke najpogosteje izbrali naloge, ki preverjajo metajezikovno zmožnost (znanje o jeziku, izobraževalne cilje) – slovnične naloge (glagol, prislov – 43,8 %), povprečni dosežek celotne populacije pri teh nalogah je od 50,0 % do 73,0 %, naloge so različno zahtevne (spadajo v rumeno in modro območje), preverjajo zmožnost/znanje na ravni znanja in uporabe; in, tako kot v I. delu (književnost), naloge, ki zahtevajo samostojen zapis odgovora v povedi – pretvarjanje obkroženega stavčnega člena v odvisnik (38,9 %) in samostojen zapis odgovora (27,9 %) – povprečni dosežek populacije pri teh nalogah je od 40,0 % do 73,0 %. Za okrog 20 % učencev so težke naloge, ki preverjajo razumevanje izhodiščnega besedila ali posameznih odstavkov (19,5 %), povprečni dosežek celotne populacije je od 46,0 % do 59,0 %, in prepoznavanje besedilnih vrst (19,4 %), sledijo pa naloge, pri katerih moraš napisati vprašalnico ali vprašanje (17,6 %) ter naloge, ki sprašujejo po podatkih iz besedila (16,4 %). Branje neumetnostnega besedila je kot težko izbralo 13,6 % učencev.

15.10 Kaj se ti je zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa – Drugo – Kaj

Od 63 izbranih odgovorov je 57 (90,5 %) dopolnjenih z navedbo tega, kar se je učencem zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa znanja, in sicer:

- tvorjenje besedila; razlaganje, samostojno pisanje odgovorov (opis kraja; opis Rašice; tvorba naloga; sestavljanje opisa kraja; utemeljevanje svojega mnenja; kjer moraš sam pisati ...): 44 (77,2 %);
- vse je bilo težko: 7 (12,3 %);
- iskanje podatkov, spraševanje po podatkih v besedilu: 2 (3,5 %);
- branje besedila, dolge besede: 1 (1,8 %);
- vrsta odvisnika: 1 (1,8 %);
- ni bilo težko: 2 (3,5 %).

10.1.4 Utemeljitev, zakaj so bile naloge težke

Od vseh izbranih odgovorov je 797 dopolnjenih z navedbo utemeljitev, zakaj se je učencem to, kar so izbrali med ponujenimi odgovori ali napisali sami, zdelo težko v jezikovnem delu preizkusa znanja, in sicer (odgovori so zajeti v podrobnejši obdelavi v posebni tabeli in razvrščeni po pogostosti izbiri):

- ker je težko; ker so naloge težke; ker tega v šoli nismo obravnavali (ker se tega nismo učili; ker tega pri pouku nismo delali; ker se nisem učil; ker je to dolgočasno; ker mi

ne gre; ker nisem dosegel veliko točk; ker smo imeli slabo razlago; ker so bili primeri čudni; ker je bil težji NPZ kot druga leta; ni bilo razumljivo; nismo se pripravljali; tega nismo vadili; tega nisem znal ...): 358 (44,9 %);

- tvorjenje besedila, samostojni odgovori, utemeljevanje (je bila težka za napisati; ker je bilo treba iskati podatke; ker je bilo treba utemeljevati; ker je bilo treba misliti samo na opis; ker je bilo največ za pisati; ker je teže, če moraš sam napisati; ker je treba misliti; ker je treba pojasnjevati; ker je treba veliko pisati; ker moraš sam razmišljati; ker moraš po svoje, a še vedno slovnično pravilno razložiti odgovor; ker moraš razmišljati, kako boš kaj napisal; ker moraš kar naprej gledati v besedilo; ker nikoli ne veš, če te popravljavci razumejo; ker si moral misliti na pravopis; ker si moral tam uporabiti znanje, ki si si ga nabral čez vsa leta in če ti kaj ni šlo, si izgubil točke; ne vem, težko je izraziti svojo misel; ne veš, če si odgovor napisal prav, je več možnosti; nisem mogel strniti besedila v 6 povedi; težko je izraziti svoje misli zaradi strogega kriterija ...): 140 (17,6 %);
- slovnica – besedne vrste (ker mi slovnica ne leži; ker je slovnica najtežja; besedne vrste se hitro pozabijo; naloge iz glagola; ker zamešam prislov in medmet; ker se da premalo poudarka na ponavljanje slovnice; ker se lahko vprašaš z napačno vprašalnico; ker se lahko zmotiš; ker se moraš to naučiti; ker so glagoli nepotrebni; ker te snovi pri pouku ne razumem; naloge z glagoli in prislovi so zapletene; ne znam se vprašati po vprašalnicah; pozabil sem, kako se določi prislov; ne znam vseh prislovov na pamet ...): 88 (11,0 %);
- branje; dolgo besedilo (preveč branja; preveč za brat; branje je vzelo dosti časa; besedilo je bilo dolgo; v besedilu je bilo veliko podatkov; besedilo je bilo nezanimivo/dolgočasno; je veliko besedila in je bilo težko najti pravi odgovor; test z besedilom je težak; ker sem površno prebrala besedilo; ker počasi berem; ker pri branju nisem najboljši; ker nerada berem; ker se mi ne da brati; moral si natančno prebrati besedilo; podatki iz besedila; veliko je bilo za brat in potem še enkrat za brat, da si lahko izpisal podatke; težko berem, ko sem živčen; ker nisem prebrala besedila; ker ...): 75 (9,4 %);
- slovnica – stavčni členi, odvisniki (ker nismo ponavljali; ker se hitro zmotiš; ker je veliko odvisnikov; ker je za odvisnik več predlogov; ker jih je težko ločiti; ker jih ne razumem; ker ne znam pretvarjati; ker se nismo učili, kako pretvarjati stavčne člene v odvisnik; možnih je več vprašalnic; moral si vse najti in pretvarjati; ne znam vezniških

besed; nisem se spomnila odvisnikov; pretvarjanje, ker moraš spremeniti celotno poved; niso bili logični stavki ...): 64 (8,0 %);

- zahtevno, težko, nerazumljivo besedilo (ker nisem razumel besedila; besedila ne razumeš in potem ne veš, za kaj gre; besedilo je zahtevno za razumevanje; besedilu vsebuje veliko podatkov; ker je bilo besedilo v pretekliku; ker je bilo navedeno zelo težko besedilo; ker je bilo jezikovno besedilo težko razumeti; posamezni odstavki so napisani na zapleten način; preveč zakomplicirano besedilo; besedila mi ne ležijo ...): 51 (6,4 %);
- besedilne vrste (ker so si besedila podobna; nihče nam ni povedal o opisu kraja; pozabila sem, kaj je opis kraja; na besedilne vrste se nismo pripravljali; sem zamešala opis in poročilo; besedilne vrste so si med seboj podobne; jaz vse besedilne vrste zamenjam; pri opisu kraja sem izgubila veliko točk ...): 18 (2,3 %);
- malo časa; ker je kar nekaj: 3 (0,4 %).

10.2 Vprašalnik za učitelje

Učitelji so napisali, katera naloga in zakaj je bila po njihovem mnenju v preizkusu najboljša v književnem delu preizkusa znanja (16. vprašanje) in katera v jezikovnem delu (17. vprašanje).

10.2.1 Najboljše naloge v književnem delu preizkusa (umetnostno besedilo)

Učitelji so na prvo črto napisali številko naloge, na drugo pa utemeljitev svoje izbire.

Najboljše naloge, književni del

Najboljša naloga – književnost	Število	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
/	25	37,9	37,9	37,9
1.	5	7,6	7,6	45,5
2.	6	9,1	9,1	54,5
3.	1	1,5	1,5	56,1
4.	6	9,1	9,1	65,2
5.	1	1,5	1,5	66,7
6.	7	10,6	10,6	77,3
7.	5	7,6	7,6	84,8
8.	2	3,0	3,0	87,9
9.	1	1,5	1,5	89,4
10.	4	6,1	6,1	95,5
11.	1	1,5	1,5	97,0
X	2	3,0	3,0	100,0
Skupaj	66	100,0	100,0	

Tabela 34: Najboljše naloge, umetnostno besedilo

Odgovor je napisalo 41 učiteljev (62,1 %) od 66, ki so izpolnili vprašalnik. Izbira nalog je precej različna, nobena naloga posebej ne izstopa. Največ učiteljev (7 – 10,6 %) je kot najboljšo izbralo 6. nalogo, ki preverja literarnovedno znanje – izpisati primer poosebitve/personifikacije iz 2. kitice pesmi (1 točka, nalogo je uspešno rešilo 72 % učencev, spada v rumeno območje, taksonomsko preverja znanje na ravni znanja/poznavanja /izobraževalni cilj poosebitev/ in razumevanja). Po 6 učiteljev (9,1 %) je izbralo 2. in 4. nalogo – 2. naloga je izbirnega tipa, obkroževanje pravih oz. nepravilnih trditev o pesmi (2 točki, nalogo je uspešno rešilo 84 % učencev, spada v zeleno območje, taksonomsko preverja znanje na prvi ravni /znanje/poznavanje/); 4. naloga preverja zmožnost prepoznavanja teme oziroma osrednje ideje iz zahteva samostojen zapis odgovora (1 točka, naloga je zahtevnejša, uspešno jo je rešilo 61 % učencev, spada v rdeče območje, taksonomsko preverja znanje na ravni analize).

10.2.2 Najboljše naloge v književnem delu, utemeljitev

Utemeljitev svoje izbire je prav tako napisalo 41 učiteljev (62,1 %), in sicer:

- naloge obkroževanja/povezovanja: 12 (29,3 %);
- naloge, ki zahtevajo samostojen zapis odgovora/utemeljevanje/razlago: 11 (26,8 %);
- tvorbna naloga: 10 (24,4 %);
- naloge, ki preverjajo literarnovedno znanje: 5 (12,2 %);
- naloge, ki so jih učenci dobro reševali: 2 (4,9 %);
- UB, zlasti poezija, se doživlja, ne pa "secira" na naloge: 1 (2,4 %).

Tudi utemeljitve se razlikujejo, nobena posebej ne izstopa – naloge izbirnega tipa so izbrane zaradi lahkega vrednotenja; pozitivno je, da je velik del učiteljev kljub najbolj zahtevnemu vrednotenju po kriterijih kot najboljše izbral naloge, ki zahtevajo samostojen zapis odgovora, utemeljevanje, razlago izhodiščnega besedila ali dela besedila, ter tvorbno nalogo, samostojno pisno oblikovanje besedila o prebranem književnem besedilu (skupaj več kot 50,0 % odgovorov).

10.2.3 Najboljše naloge v jezikovnem delu preizkusa (neumetnostno besedilo)

Učitelji so na prvo črto napisali številko naloge, na drugo pa utemeljitev svoje izbire.

Najboljše naloge, jezikovni del

Najboljša naloga – jezik	Frekvenca	Odstotek	Veljavni odstotek	Kumulativni odstotek
/	28	42,4	42,4	42,4
abc	1	1,5	1,5	43,9
abcdefg	1	1,5	1,5	45,5
abcefk	1	1,5	1,5	47,0
C	1	1,5	1,5	48,5
d	2	3,0	3,0	51,5
F	9	13,6	13,6	65,2
g	7	10,6	10,6	75,8
J	5	7,6	7,6	83,3
L	2	3,0	3,0	86,4
o	3	4,5	4,5	90,9
p	2	3,0	3,0	93,9
T	2	3,0	3,0	97,0
Y	2	3,0	3,0	100,0
Skupaj	66	100,0	100,0	

Tabela 35: Najboljše naloge, neumetnostno besedilo

Odgovor je napisalo 38 učiteljev (57,6 %) od 66, ki so izpolnili vprašalnik. Izbira nalog je tako kot v prvem delu precej različna, nekateri učitelji so izbrali po več nalog. Največ učiteljev (9 – 13,6 %) je kot dobro v II. delu preizkusa izbralo 6. nalogo – dopolnitev preglednice s podatki iz izhodiščnega besedila (3 točke, zmožnost razumevanja besedila oz. zmožnost povzemanja podtem, nalogo je uspešno rešilo 84,0 % učencev, spada v zeleno območje, taksonomsko preverja znanje na ravni razumevanja), in 7. nalogo, ki prav tako sprašuje po podatkih iz besedila, zahteva pa utemeljitev odgovora v povedi (upovedovalna zmožnost) (2 točki, uspešno jo je rešilo 53,0 % učencev, spada v rdeče območje, taksonomsko preverja znanje na ravni razumevanja in analize).

10.2.4 Najboljše naloge v jezikovnem delu, utemeljitev

Utemeljitev svoje izbire je prav tako napisalo 38 učiteljev (57,6 %), in sicer:

- naloge, ki zahtevajo sklepanje: 11 (31,4 %);
- naloge, ki preverjajo metajezikovno znanje: 9 (23,7 %);
- naloge, ki zahtevajo natančno branje in razumevanje besedila: 8 (21,1 %);
- naloge, ki zahtevajo samostojen zapis odgovora/zapis odgovora v povedi: 1 (2,6 %);
- tvorba naloga: 5 (13,2 %);
- naloge, ki preverjajo pravopisno znanje: 3 (7,9 %);
- se ne morem odločiti, nobena: 2 (5,3 %).

Utemeljitev se tudi v jezikovnem delu razlikujejo – visok odstotek učiteljev kot najboljše označuje slovnične naloge/naloge, ki preverjajo metajezikovno znanje; tudi v tem delu pa je veliko učiteljev kot najboljše izbralo naloge, povezane s prebranim besedilom in njegovim razumevanjem oz. taksonomsko zahtevnejše naloge, pri katerih odgovora ni mogoče neposredno najti v besedilu, ampak je potrebno povezati več podatkov (skupaj 50,0 %).

Podobna razvrstitev odgovorov učiteljev v obeh delih kaže podobno razmerje kot podatki o pouku v odgovorih na druga vprašanja v vprašalniku.

10.3 Povzetek ugotovitev o nalogah v preizkusu znanja

Odgovori učencev o tem, kaj je bilo v preizkusu znanja težko, se tako za književni kot za jezikovni del v veliki meri ujemajo s povprečnimi dosežki celotne populacije pri teh nalogah – najtežje so naloge, ki na osnovi prebranega umetnostnega in neumetnostnega izhodiščnega besedila najbolj celovito preverjajo sporazumevalno zmožnost učencev, tj. naloge, ki zahtevajo samostojen zapis odgovora o prebranem besedilu ali delu besedila, ter naloge, ki preverjajo obvladovanje izobraževalnih ciljev v rabi (poznavanje in rabo strokovnih pojmov iz jezika in književnosti v povezavi z umetnostnim in neumetnostnim izhodiščnim besedilom). Taksonomsko so naloge različno zahtevne, na prvi taksonomski ravni so učenci kot težje označili tiste, ki vključujejo izobraževalne cilje/pojme, ki jih v 3. triletju ne obravnavajo na novo, ampak so snov 2. triletja in bi jih pri pouku morali uporabljati (in s tem ponavljati, utrjevati) pri razčlembah besedil (npr. verz, rima, preneseni pomen; glagol, pridevnik, prislov ...).

Odgovori se deloma ujemajo z odgovori učiteljev o najboljših nalogah v preizkusu (razumevanje besedila, utemeljevanje), primerjava z drugimi odgovori v vprašalniku pa kaže,

da večina učiteljev te zmožnosti ne poveže z razvijanjem pri pouku (berejo večinoma sami, prevladujoči način je razlaganje, učenci večino tvorbnih nalog pišejo za domačo nalogo, učenci naj bi znali značilnosti besedilnih vrst ...). Odgovori učencev in učiteljev o tem, da se razlikujejo naloge v preizkusu in na NPZ, da NPZ vpliva na sestavo nalog ... pa kažejo, da pri pouku in notranjem ocenjevanju (največ jih je tudi v gradivih za pouk) prevladujejo naloge, ki niso povezane z besedili in ki ne preverjajo zmožnosti, ampak znanje (metajezikovno/slovnično, literarnovedno), veliko na ravni pomnjenja in manj v rabi (funkcionalno znanje). V preizkusih znanja za NPZ v skladu z učnim načrtom za slovenščino prevladujejo naloge, ki preverjajo funkcionalne cilje/standarde in izobraževalne cilje/strokovne pojme v rabi, v razmerju, kot to predvidevajo cilji/standardi v učnem načrtu.

11. NPZ KOT POVRATNA INFORMACIJA

Učitelji so sami napisali odgovore na vprašanja o tem, kako posredujejo učencem povratno informacijo o njihovem dosežku na NPZ (18. vprašanje), kateri podatki, ki jih dobijo od Državnega izpitnega centra, se jim zdijo najbolj uporabni za pouk (19. vprašanje) ter kaj bi bilo treba vključiti v strokovno izpopolnjevanje v zvezi z NPZ (20. vprašanje).

11.1.1 Način posredovanja povratne informacije učencem o njihovem dosežku na NPZ

Učitelji so sami napisali odgovor, kako seznanijo svoje učence z njihovim dosežkom na NPZ. Od 66 učiteljev jih je odgovorilo 65 (98,5 %), in sicer:

- pri učni uri, frontalno – pregled nalog, rešitev, kriterijev: 50 (76,9 %);
- na individualnih razgovorih z učenci in s starši: 6 (9,2 %);
- individualno – pogovor z vsakim učencem o njegovem dosežku, nalogah, rešitvah: 5 (7,7 %);
- imajo možnost, vendar jih to ne zanima, ker nikamor ne šteje; težko, ker so rešitve in točkovanje zelo zakomplicirane; učinkovitejša bi bila razlaga v učnih skupinah: 3 (4,6 %);
- ne razumem vprašanja: 1 (1,5 %).

11.1.2 Uporabnost podatkov NPZ za pouk

Učitelji so sami napisali odgovor, kateri podatki iz opisa dosežkov po območjih jim pridejo najbolj prav za pouk (šola v začetku junija dobi podatke o dosežkih na državni ravni /za celotno populacijo/ in na enak način obdelane posebej za svojo šolo). Od 66 učiteljev jih je odgovorilo 44 (66,7 % – odstotek je nizek, saj učitelji brez teh podatkov učencem ne morejo dati kakovostne povratne informacije o njihovem doseganju ciljev/standardov na NPZ in tudi ne primerjati svojih dosežkov v razredu oz. skupini z dosežki celotne populacije, ugotavljati, kje so pri svojem pouku uspešni, kaj in kako bi bilo potrebno izboljšati ...), in sicer:

- dosežek šole v odstotkih v primerjavi z državnim povprečjem: 16 (36,4%);
- podatki o nalogah, dosežki po nalogah: 14 (31,8 %);
- grafični prikaz dosežkov: 3 (6,8 %);
- znanje pravopisa – potrebno še bolj poudariti: 1 (2,3 %);
- vse: 1 (2,3 %);

- ne vem, ne zdijo se mi uporabni za pouk: 5 (11,4 %);
- nič; me ni bilo: 4 (9,1 %).

11.1.3 NPZ in izobraževanje učiteljev

Učitelji so sami napisali odgovor, kaj v zvezi z NPZ bi bilo koristno za njihovo strokovno spopolnjevanje. Od 66 učiteljev jih je odgovorilo 61 (92,4 %), in sicer:

- priprava nalog, vrednotenje: 14 (23,0 %);
- priprava tvorbnih nalog, ocenjevanje, kriteriji: 13 (21,3 %);
- delo z umetnostnimi in neumetnostnimi besedili, razčlemba: 3 (4,9 %);
- ker se redno udeležujem študijskih skupin, je izobraževanja v zvezi z NPZ dovolj: 2 (3,3 %);
- spodbujanje različnih miselnih procesov: 2 (3,3 %);
- posredovanje dosežkov na NPZ: 1 (1,6 %);
- kakšen bo poudarek na letošnjem NPZ: 6 (9,8 %);
- menim, da so stroški veliki, učinka ni, šole, ki imajo omejen opis, bi lahko izvedle sprejemne izpite 1 (1,6 %);
- nič: 18 (29,5 %);
- NPZ bi morali biti bolj povezani s standardi učnih načrtov: 1 (1,6 %).

11.2 Povzetek ugotovitev o NPZ kot povratni informaciji

Odgovori učiteljev kažejo, da so podatki NPZ kot povratna informacija učencem in učiteljem na šolah še vedno slabo izkoriščeni (kljub odgovorom v drugih vprašanjih v vprašalniku, da je NPZ dobro, ker učencem in učiteljem omogoča ugotavljanje doseganja ciljev/standardov, primerljivost njihovih dosežkov z dosežki populacije ...). Najpogostejši odgovor je primerjava dosežka šole v odstotkih z državnim povprečjem in primerjava dosežkov po nalogah v odstotkih v primerjavi z državnim povprečjem (skupaj 68,2 %). Najpogostejši način posredovanja informacij o NPZ učencem pa je frontalno, pri učni uri (76,9 %); individualno, v razgovoru z učencem (in s starši), le 16,9 %. Odgovori učiteljev na druga vprašanja v vprašalniku kažejo, da se učitelji večinoma ne sprašujejo o svojem pouku, ampak razloge za (nižje) dosežke iščejo predvsem v učencih. Z namenom NPZ, s podatki, z ugotovitvami in uporabnostjo gradiv, povezanih z NPZ, za pouk ... so dobro seznanjeni učitelji, ki se redno udeležujejo srečanj študijskih skupin. Deloma so se z njimi seznanili tudi učitelji, ki so se

udeležili vsakoletnega enodnevnega izobraževanja v Koloseju, ki ga je pripravil Državni izpitni center skupaj z Zavodom RS za šolstvo, Državno komisijo za NPZ in s Predmetnimi komisijami (september 2007, oktober 2008; gradiva so objavljena na eRicu za učitelje).

Da bodo učitelji sprejeli NPZ predvsem kot kvaliteten zunanji instrumentarij za evalvacijo svojega pouka in znanja svojih učencev, v tistem delu pač, ki ga NPZ preverja s pisnimi preizkusi znanja, bo potreben daljši proces. Za učitelje slovenščine je še posebej pomembno, da znajo poleg podatkov o NPZ po 3. obdobju (9. razred) za učinkovitejši pouk uporabiti podatke o NPZ po 2. obdobju (6. razred).

12. NPZ IZ SLOVENŠČINE 2006–2012

12.1 Metodologija in statistični podatki

12.1.1 Število učencev

NPZ iz slovenščine po 3. obdobju: celotna populacija učencev 9. razreda OŠ (v RS je 450 matičnih OŠ)

2006/2007: 19.056

2007/2008: 18.653

2008/2009: 18.538

2009/2010: 17.778

2010/2011: 17.442

2011/2012: 17.150

12.1.2 Preizkusi znanja in dosežki

Preizkus znanja: čas pisanja 60 minut, I. del izhodiščno umetnostno besedilo in nanj vezane pisne naloge, II. del izhodiščno neumetnostno besedilo in nanj vezane pisne naloga (tako zaporedje, najprej umetnostno nato neumetnostno besedilo, je od leta 2007/2008, pred tem je bilo obrnjeno, tako kot v UN; za zamenjavo se je predmetna komisija odločila, da bi preverila, ali vrstni red vpliva na dosežke (utrujenost, manjša koncentracija ...); ugotovitve kažejo, da ne). List z izhodiščnima besediloma je na začetku preizkusa znanja, učenec ga iztrga in rešuje naloge.

Vrednotenje dosežkov: učitelji slovenščine v centrih za vrednotenje pod vodstvom pomočnikov glavnega ocenjevalca; strokovna priprava in vodenje, sprotno razreševanje morebitnih nejasnosti; vsak učitelj v skladu z moderiranimi navodili ovrednoti ok. 20 preizkusov in izpolni obrazce za točkovanje¹⁶.

Statistična obdelava podatkov: Državni izpitni center (Ric)

Opisi dosežkov po območjih in Poročila o NPZ: PK za slovenščino – vsebinski del Darinka Rosc Leskovec in Vida Gomivnik Thuma (naloge iz književnosti).

---

¹⁶ V šolskem letu 2012/2013 je vrednotenje preizkusov NPZ po 3. obdobju prvič potekalo v elektronski obliki, na daljavo, v posebnem varnem programu za e-vrednotenje Državnega izpitnega centra Scoris Assesor. V e-obliki so potekale tudi poizvedbe in seznanitev šol in učencev z dosežki, vsi ostali postopki od pisanja preizkusov znanja do interpretacije dosežkov pa so ostali enaki.

Metodologija, prikaz in opis/interpretacija dosežkov: vsi učenci opravljajo isti preizkus znanja z nalogami različnih področij in zahtevnosti, podatki o dosežkih na preizkusih in o dosežkih po nalogah so izraženi v odstotnih točkah, v dejanskem številu, nepreračunano; ločeno je prikazan tudi poprečni dosežek za I. (umetnostno besedilo) in II. del (neumetnostno besedilo); dosežki so prikazani še ločeno po spolu (učenci, učenke) na osnovi končnih rezultatov in po nalogah ter kot povprečja po posameznih statističnih regijah (razlike niso velike, se pa kažejo vsa leta enake).

12.2 Besedila, branje, pisanje

Bralna zmožnost ni merljiva sama po sebi, kaže se skozi naloge, rešitve, odgovore, ki pa zahtevajo/vključujejo še druge zmožnosti, npr. pisanje. Izbor ustreznih besedil je ena najzahtevnejših faz priprave NPZ. Besedila so tistih vrst, ki jih za dejavnosti branje in pisanje predvideva učni načrt, so neznana in niso objavljena v gradivih za pouk (učbenikih, delovnih zvezkih, berilih). Izbrana so glede na namen in okoliščine NPZ – celotna populacija, čas pisanja 60 minut (ustrezna dolžina), cilji/standardi, pričakovana spoznavna in jezikovna zmožnost (ustrezna zahtevnost za učence z različnimi zmožnostmi), tema/vsebina (vredna, enako zanimiva za učence in učenke), raznolikost ...

12.2.1 Umetnostna besedila in dosežki na NPZ, redni rok 2007–2012

Šolsko leto	Naslov	Tema	Vrsta besedila	Dolžina	Zahtev.	Povpr. dos. (IT) preizk.	Povpr. dos. (IT) umet. b.	Tvorbna naloga	Povpr. dos. (IT) A vseb. B jez. prav.
2006/2007	I. A. Krilov, Kmet in lisica	Vrednote	Basen (v verzih)	1 stran 46 verzov	Srednje zahtev.; verzi, premi govor, metaf.	64,67 %	65 %	Kaj stori lisica, zakaj, vred., utemeljitev	A 0,48 B 0,47
2007/2008	J. Menart, Spoznal sem	Minljivost	Pesem	5 4- vrstičnih	Zahtev.; metaf.	61,52 %	56,83 %	Povz. teme, utemeljitev	A 0,47

				kitic					B 0,41
2008/ 2009	J. Menart, Obisk	Beda, usodnost	Pesem	7 kitic, 6 4- vrstičnih, 1 3- vrstična	Zahtev.; metaf.	56,09 %	45,25 %	Ugotovitve o IB, združene s pesmijo K. Koviča Moje mesto	A 0,45 B 0,39
2009/ 2010	A. Goljevšček, Srečna draga vas domača (odlomek)	Prešerno- vo življenje	Dramsko besedilo, parodija	2 strani	Srednje zaht.	51,11 %	45,42 %	Razumevanj e IB – kaj meni o Prešernu Urška, kako namerava popr. krivice, čemu, kaj ji svetuje Povoden	A 0,51 B 0,40
2010/ 2011	S. Pregl, Spričevalo (odlomek)	Problemi v šoli	Prozno besedilo (humor)	2 strani	Srednje zaht.	55,00 %	56,67 %	Preoblik. naved. odlomka v dramsko besedilo	A zgr. 0,64 B vseb. 0,67 C jez. prav. 0,51
2011/ 2012	Povodni mož (ljudska)	Ugrabit., kazen	Pesem (balada)	2 strani, 11 kitic razl. dolžine	Zahtev.; metaf., star. jezik	54,59 %	48,33 %	Prim. Micike in Urške iz Pov. moža F. Prešerna	A 0,58 B 0,41

Tabela 36: Umetnostna besedila in dosežki na NPZ, redni rok 2007–2012

Vir: Letna poročila o izvedbi NPZ v šolskih letih od 2005/2006 do 2011/2012 in Opisi dosežkov po območjih, 9. razred, od leta 2006 do 2012, spletna stran Državnega izpitnega centra, Nacionalno preverjanje znanja, Statistični podatki.

Javno so dostopna tudi gradiva za naknadni rok (so povsem primerljiva z gradivi za redni rok, izbira se določi z žrebom /Državna komisija za NPZ/) in gradivo za šolsko leto 2005/2006. V naknadnem roku NPZ opravljajo učenci, ki se iz opravičljivih razlogov niso mogli udeležiti preverjanja v rednem roku (vsako leto od 200 do 300 učencev, celoten postopek je enak, podatki pa zaradi majhnega števila niso neposredno primerljivi).

Umetnostna besedila, naknadni rok:

2006/2007 Miško Kranjec, Zgodba o hvaležnosti, prozno besedilo, odlomek, 1 stran, 9 odstavkov, oštevilčeni;

2007/2008 Fran Milčinski, Ignacija Kanacija, prozno besedilo, odlomek, 1,5 strani;

2008/2009 Vinko Möderndorfer, Truth Story, dramsko besedilo, odlomek, 2 strani;

2009/2010 Matjaž Pikalo, Modri e, prozno besedilo, odlomek, 1,5 strani;

2010/2011 Prokrida in Kefal, antična pripovedka, 1,5 strani;

2011/2012 Neli Kodrič, TITA@boginja.smole.in.težav.si, prozno besedilo, odlomek, 1,5 strani;

(2005/2006 redni rok Jaka Košir, Pišem, pesem, 3 6-vrstične kitice;

naknadni rok Milan Jesih, Deseti raček, dramsko besedilo, odlomek, 1 stran).

12.2.2 Neumetnostna besedila in dosežki na NPZ, redni rok 2007–2012

Šolsko leto	Naslov	Tema	Vrsta besedila	Dolž., oblik.	Zahtev.	Povpr. dos. (IT) preizk.	Povpr. dos. (IT) neum. b.	Tvor. nal.	Povpr. dos. (IT) A bes. v. B vseb. C jez. prav.
2006/2007	Jesen, najlepši in najvarnejši čas za obisk gora (prir. po Gei)	Delo GRSS in varnost v gorah	Intervju	1 stran (42 vrst.); naslov, povz., vpr., odg.	Srednje zahtev.; pripov.; odv., priredja	64,67 %	64,61 %	Proš. za pred.; pod. za naslov. ugot. iz IB	A 0,55 B 0,68 C 0,43
2007/2008	Dvajsetletnica Trubarjeve domačije (prir. po Delu)	Prireditve ob obletnici	Poročilo o dogodku	¾ strani (31 vrstic); naslov, povz., 4 odst.	Manj zaht.; pripov.; naštev.; sklad. nezapl.	61,52 %	64,28 %	Iz danih pod. napisati opis Rašice	A+B 0,58 C 0,59
2008/2009	Ko se je enakopravnost pisala z	Ustoličevanje karantan-	Pripoved	2 strani (38 vrstic);	Srednje zaht.; pripov.;	56,09 %	62,89 %	Obnova 4. odst. iz IB	A 0,75 B 0,58

	veliko začetnico (prir. po Gei)	skih knezov		8 odst., oštevil- čeni, dodan zemlje- vid in slikov- no gradivo	opis postop.; časovno razmerje, sklad. nezapl.				C 0,47
2009/ 2010	Kako se je nosil dr. France Prešeren (prir. po Gei)	Moda v Prešernov em času	Pripoved	2 strani (59 vrstic); podna- slovi, 10 odst., slika	Zahtevno b.; pripov., opis; posredno izraženi podatki	51,11 %	54,53 %	Na osnovi podatkov v IB in slike opisati F. Prešerna	A 0,44 B 0,39 C 0,40
2010/ 2011	Cimet, začimba bogov in ljudi (prir. po Gei)	Pomen cimeta za Šrilanko	Pripoved, opis	1,5 strani, podna- slovi, oblik. v stolp., slik. gradivo	Srednje zaht. b.; pripov., opis postop.; čas. razm.; skladienj. zahtev- nejše	55,00 %	53,33 %	Na osnovi podatkov v IB napisati opis Šrilanke	A 0,40 B 0,44 C 0,36
2011/ 2012	EXPO 2010 zaključen, slovenski paviljon dobil zlato nagrado za kreativnost (prir. po spletnih straneh)	Sodelova- nje Slovenije na svetovni razstavi	Poročilo o dogodku	1,5 strani (62 vrstic), podna- slov, 8 odst.; slik. gradivo	Srednje zaht. b.; pripov., opis; povezo- vanje podatkov	54,59 %	58,75 %	Iz podatkov v IB na kratko predsta- viti sodelo- vanje Slovenije	A vseb. 0,49 B jez. prav. 0,41

Tabela 37: Neumetnostna besedila in dosežki na NPZ, redni rok 2007–2012

Neumetnostna besedila, naknadni rok:

2006/2007 Maček prave sorte (prirejeno po časopisu Nedelo, 15. januar 2006), ocena predstave, $\frac{3}{4}$ strani, 4 odstavki;

2007/2008 Kulturnovzgojni in humanistični program na 22. knjižnem sejmu, Cankarjev dom, 2 strani, program, opis prireditev, prijave;

2008/2009 Za lasišča brez uši (prirejeno po reviji Naša lekarna, november 2006), opis, opis postopka, 1 stran, 9 odstavkov, oštevilčeni;

2009/2010 Zakaj in kako spimo (prirejeno po www.gea-on.net, 20. 10 2008), strokovno besedilo, 5 odstavkov, grafični prikaz, slika, kratke zanimivosti;

2010/2011 Za otroke z otroki (prirejeno po reviji Pil, maj 2010), razpis natečaja, pripoved, opis, 1 stran, oblikovanje v stolpcih, različen tisk, slikovno gradivo;

2011/2012 O filmu Sfinga, tri različna besedila o isti temi (pripoved, ocena, vabilo), 2 strani, medbesedilne primerjave;

(2005/2006 redni rok Iščemo najlepšo slovensko besedo, natečaj (prirejeno po reviji Jana, december 2004), $\frac{1}{2}$ strani, 5 odstavkov;

naknadni rok Albin Belar – naravoslovec, seizmolog in naravovarstvenik (Proteus, 2001), življenjepis, 1 stran, 8 odstavkov, oštevilčeni).

Da so neumetnostna besedila *prirejena*, ne pomeni, da so spremenjena vsebinsko ali po zahtevnosti. Od avtentičnih se razlikujejo samo v tem, da so v njih popravljene jezikovne nepravilnosti oz. nejasnosti. Najpogosteje so to pravopisne in skladenjske napake – napačna raba predložnih zvez, vezniških besed, posebej zaimenskih, napačna raba nanašalnic, besedni red, prepogosto ponavljanje istih stavčnih vzorcev v isti povedi ali v zaporednih povedih (npr. prilastkovih odvisnikov – ki, ki, s katerim ...), nejasno ali napačno izraženo skladenjsko razmerje, nekoherentnost ... Na ravni osnovne šole bi lahko tovrstne pomanjkljivosti izhodiščnih besedil otežile razumevanje do te mere, da bi težko govorili o zanesljivosti podatkov o doseganju ciljev/standardov, saj učenci ne bi imeli možnosti pokazati svoje dejansko znanje (zmožnost razumevanja prebranega besedila je odvisna tudi od jezikovne zmožnosti sporočevalca).

Izhodiščna umetnostna in neumetnostna besedila na NPZ se po dolžini in vrstah besedil/besedilnih vrstah ne razlikujejo od javno dostopnih besedil iz mednarodnih raziskav

bralne pismenosti (PISA 2000 in PISA 2006).¹⁷ Razlikujejo pa se (posebej neumetnostna) vsebinsko – izhodiščna besedila na NPZ obravnavajo teme, ki so/naj bi bile bližje izkušnjam in doživljajskemu svetu toliko starih učencev (na NPZ učencev ob zaključku OŠ, v primeru PISE 15-letnikov v OŠ in SŠ). Javno dostopna besedila PISE 2000 v večji meri obravnavajo »odrasle« teme, npr. del finančnega poročila dobrodelne organizacije, predstavitev dela enega od centrov kadrovske službe za pomoč uslužbencem, ki bi izgubili delo, zapletenost zakonodaje na primeru ravnanja z zamrznjenimi zarodki, uporabo analize DNK pri delu policije ... Razlikujejo se tudi po tem, da vključujejo več posredno izraženih informacij, ki zahtevajo razumevanje na osnovi povezovanja in sklepanja. Na NPZ učitelji taka besedila/dele besedil (in naloge) označujejo kot zavajajoče in jih po njihovem mnenju v preizkusih znanja ne bi smelo biti.

Besedila se razlikujejo tudi po jezikovni zahtevnosti (besedišče, skladnja) – na NPZ so tudi s tega vidika izbrana izhodiščna besedila, ki omogočajo pokazati znanje celotne populacije in zato v skladu z učnim načrtom na vseh ravneh vključujejo primere različno zahtevnih jezikovnih sredstev. Nekatera besedila vključujejo več krajših besedilnih enot o isti temi in preverjajo tudi zmožnost medbesedilnega primerjanja.

12.3 Naloge

Naloge na NPZ preverjajo doseganje ciljev/standardov znanja iz učnega načrta Slovenščina (1998). V enakem razmerju in zahtevnosti, kot to predpisuje učni načrt, vključujejo področja znanj in zmožnosti, ki jih je mogoče preverjati s preizkusi znanja objektivnega tipa – zmožnost samostojnega tihega branja, razumevanja in vrednotenja neznanih neumetnostnih in umetnostnih besedil, jezikovno in metajezikovno zmožnost ter zmožnost pisnega tvorjenja v UN predvidenih krajših pisnih besedil, povezanih s temo izhodiščnega besedila.

Na NPZ celotna populacija učencev rešuje isti preizkus znanja (za razliko od mednarodnih raziskav bralne pismenosti /PISA, PIRLS/, pri katerih vsak učenec rešuje le del nalog, podatki pa se statistično preračunajo na celoto). Število nalog in njihov obseg sta naravnana na predvideni čas reševanja (60 minut). Naloge so javno dostopne v preizkusih znanja, način vrednotenja in točkovanje sta navedena v moderiranih navodilih (spletna stran Državnega

---

¹⁷ Primerjani so besedila in dosežki raziskave PISA, ki so objavljeni na javno dostopni spletni strani Pedagoškega inštituta <http://www.pei.si/Sifranti/InternationalResearches.aspx>. (Dostop 19. 7. 2013.)

izpitnega centra).¹⁸ Uspešnost reševanja je za vsako nalogo predstavljena v odstotnih točkah, nepreračunano; statistični podatki so predstavljeni za celotno populacijo (pa še po regijah, po spolu ...), vsaka šola poleg teh dobi še podatke zase in za svoje učence. Za preizkus znanja kot celoto in za vsako posamezno nalogo v preizkusu so poleg indeksa težavnosti (IT)¹⁹ znani še drugi statistični podatki – indeks diskriminativnosti (ID)²⁰, indeks veljavnosti²¹, indeks zanesljivosti²² in indeks objektivnosti²³.

Zahtevnost (težavnost) nalog je predstavljena na 4-stopenjski lestvici. Dosežki za posamezno raven so predstavljeni v Opisih dosežkov po območjih, ki kažejo, kaj zna večina učencev (zeleno območje), kaj tisti okrog povprečja (rumeno območje), kaj učenci z dosežki v zgornji četrtini (rdeče območje) in kaj tisti z najvišjimi dosežki (modro območje in območje nad modrim)²⁴.

---

¹⁸ Državni izpitni center, Nacionalno preverjanje znanja, Predmeti, Slovenščina po 3. obdobju.
http://www.ric.si/preverjanje_znanja/predmeti/materinscina3/2011120911353483/ (Dostop 17. 9. 2013.)

¹⁹ Indeks težavnosti (IT) je podatek o uspešnosti reševanja preizkusa kot celote in vsake naloge v preizkusu. Ker je na NPZ namen preizkusa kakovostno merjenje znanja na celotnem razponu znanja učencev, mora preizkus vključevati različno zahtevne naloge – od lažjih, ki jih reši večina učencev, do težjih, ki pokažejo razlike v znanju učencev z najvišjimi dosežki na preizkusu.

²⁰ Indeks diskriminativnosti (ID) je podatek o povezanosti dosežka pri posamezni nalogi s skupnim dosežkom na preizkusu in kaže, koliko naloga omogoča zaznavanje razlik v znanju učencev z različnimi dosežki. Pričakovati je, da učenci z višjimi dosežki tudi uspešneje rešujejo posamezne naloge. Prelahke in pretežke naloge nimajo dobre diskriminativnosti oz. ne merijo ničesar.

²¹ Indeks veljavnosti je podatek o tem, da naloga res meri tisto, kar naj bi merila. To je pomemben podatek za pravilno interpretacijo dosežkov. V Opisih dosežkov je za vsako nalogo opredeljen cilj/standard znanja, ki ga naloga preverja, njena taksonomska zahtevnost, način oblikovanja (naloga izbirnega tipa, povezovanja, dopolnjevanja, samostojen zapis daljšega odgovora, tvorba naloga) in podatek o dosežku.

²² Visok indeks zanesljivosti morajo imeti zlasti selekcijski preizkusi znanja. Ker je namen NPZ dodatna informacija o znanju učencev in ne več razvrščanje učencev ob vpisu v srednje šole, kot je bilo skupinsko preverjanje znanja, preizkusi poleg nalog objektivnega tipa vključujejo tudi več odprtih tipov nalog, ki bolj celovito preverjajo sporazumevalno zmožnost učencev, in kriterijsko vrednotenje *po smislu*.

²³ Indeks objektivnosti vključuje vse postopke od priprave preizkusov znanja, izvedbe preverjanja na šolah, vrednotenja preizkusov do interpretacije dosežkov.

²⁴ Kaj statistično pomenijo območja, je za vsako NPZ navedeno v Opisih dosežkov po območjih (http://www.ric.si/preverjanje_znanja/statisticni_podatki/). (Dostop 17. 9. 2013.)

Zeleno območje označuje učence, katerih skupni dosežki določajo mejo *spodnje četrtine* dosežkov (glede na druge dosežke). V tem območju je 10 % učencev; njihovi dosežki so višji od spodnjih 20 % in nižji od 70 % preostalih dosežkov. (V statističnem žargonu pravimo, da so to dosežki med 20. in 30. kvantilom.)

Rumeno območje označuje učence, katerih skupni dosežki določajo mejo *med polovicama* dosežkov. V tem območju je 10 % učencev; njihovi dosežki so višji od spodnjih 45 % in hkrati nižji od 45 % preostalih dosežkov. (V statističnem žargonu pravimo, da so to dosežki med 45. in 55. kvantilom.)

Rdeče območje označuje učence, katerih skupni dosežki določajo mejo *zgornje četrtine* dosežkov. V tem območju je 10 % učencev; njihovi dosežki so višji od spodnjih 70 % in nižji od 20 % preostalih dosežkov. (V statističnem žargonu pravimo, da so to dosežki med 70. in 80. kvantilom.)

Ugotovitve v zvezi z nalogami za navedena preverjanja:

- Primerjava dosežkov med leti kaže, da na uspešnost reševanja vpliva oboje – sama zahtevnost besedila (zmožnost branja) in zahtevnost vprašanj oz. nalog (miselnih procesov, potrebnih za reševanje).
- Odgovori učencev kažejo, da tako pri umetnostnih kot neumetnostnih besedilih veliko učencev naloge rešuje na osnovi razumevanja in zapomnitve po prvem/enem samem branju in da se malo vračajo v besedilo, kar posledično pomeni, da slabše rešujejo naloge, ki se nanašajo na besedilo kot celoto.
- Preizkus sam kot celota je posebna vrsta besedila, je »besedilo o besedilu« – na razumevanje izhodiščnega besedila povratno vplivajo tudi vsa vprašanja o izhodiščnem besedilu, njihovo zaporedje, izpostavljene trditve in primeri.
- Zaporedje dejavnosti oz. nalog v preizkusu zahteva miselni proces, kot ga predvideva učni načrt – samostojno tiho branje besedila, naloge za razumevanje in razčlenjevanje in na koncu tvorba naloga, povezana z izhodiščnim besedilom.
- V obeh delih preizkusa znanja so pričakovano zahtevnejše naloge, ki imajo v vprašanju ali navodilu za reševanje uporabljene strokovne izraze (literarnovedne ali jezikoslovne pojme, kot jih predvideva učni načrt; v Opisih dosežkov so za vsako nalogo navedeni strokovni pojmi, ki jih mora učenec poznati za uspešno reševanje).

Na zahtevnost posamezne naloge in s tem na dosežek vpliva celota vseh dejavnikov:

- zahtevnost izhodiščnega besedila,
- zahtevnost cilja/standarda, ki ga naloga preverja,
- način postavljanja vprašanj (jasnost, skladenjska (ne)zapletenost, postopnost),
- navodilo za reševanje,
- izbor primerov jezikovnih sredstev iz izhodiščnega besedila in vloga teh sredstev v besedilu,
- vrsta/didaktična oblikovanost naloge;
- pričakovana rešitev in navodilo za vrednotenje (točkovanje),
- vrednotenje naloge.

Modro območje označuje učence, katerih skupni dosežki so v *zgornji desetini* dosežkov. V tem območju je 10 % učencev z najvišjimi dosežki; njihovi dosežki so višji od 90 % dosežkov. (V statističnem žargonu pravimo, da so to dosežki nad 90. kvantilom.)

Za vsako od navedenih območij so za vsak preizkus znanja določene naloge, ki so jih učenci reševali uspešno.

Uspešnost reševanja pomeni, da je dano nalogo pravilno rešilo vsaj 65 % učencev z dosežki v danem območju (tako določajo uspešnost tudi v mednarodnih raziskavah znanja). To v splošnem pomeni, da so učenci z višjimi dosežki uspešno reševali tudi naloge iz nižjih območij (znanje namreč razumemo kot naraščajoče).

Bistvena za strokovnost in objektivnost je tudi statistična obdelava podatkov in interpretacija dosežkov.

Na NPZ podatki za vsa leta kažejo, da vrsta nalog objektivnega tipa – ali so naloge oblikovane kot naloge alternativnega tipa (DA/NE, P/N – več zaporednih trditev), izbirnega tipa (vsaj 4 izbire ali več), naloge povezovanja, naloge dopolnjevanja in tvorjenja krajših odgovorov... ne vpliva bistveno na zahtevnost naloge oz. uspešnost reševanja (npr. naloge izbirnega tipa so lahko tako lahke kot zelo zahtevne, taksonomsko lahko preverjajo znanje od ravni poznavanja podatkov do sinteze in vrednotenja). Bistveni so miselni procesi, ki jih mora učenec opraviti tako na ravni sprejemanja kot na ravni tvorjenja besedila, ter skladijska zahtevnost nalog in navodil. Ker NPZ opravlja celotna populacija učencev in ker preizkusi znanja preverjajo tako minimalne kot zahtevnejše cilje/standarde znanja, morajo biti strukturirani na način, da kažejo razlike v znanju tako med učenci z nizkimi kot z visokimi skupnimi dosežki na preizkusu. Zahtevnejše so naloge, pri katerih je treba samostojno tvoriti in zapisati daljši odgovor – oblikovanje skladijsko ustreznih besednih zvez, tvorjenje stavkov, večstavčnih povedi, povezovanje povedi, samostojna razlaga ali utemeljevanje. Tovrstne naloge ne merijo samo branja in razumevanja besedila, ampak v enaki meri kot bralno zmožnost preverjajo tudi skladijsko/upovedovalno zmožnost učencev (tako jezikovno ustreznost kot jezikovno pravilnost). Na NPZ se zmožnost samostojnega pisnega tvorjenja (odgovorov in krajših besedil) vsa leta kaže kot največja pomanjkljivost, zato je zaradi formativne vloge zunanjega preverjanja/vpliva na pouk kljub zahtevnejšemu vrednotenju v preizkuse vsako leto vključenih več tovrstnih nalog.

Na uspešnost reševanja nalog bistveno vpliva tudi jezikovna oblikovanost vprašanj in navodil oz. njihova skladijska zahtevnost. Na NPZ so navodila oblikovana čim bolj razumljivo, jasno in postopno, na način, da jih lahko razumejo tudi učenci z nižjo jezikovno zmožnostjo. Le tako je mogoče zagotoviti, da z nalogo preverimo tisto, kar želimo preveriti (cilj/standard je za vsako nalogo na NPZ opredeljen v mrežnem diagramu oz. specifikacijski tabeli; zapisana je tudi taksonomska zahtevnost naloge, vrsta zmožnosti in strokovni pojmi/izobraževalni cilji, ki jih mora učenec poznati in razumeti za uspešno rešitev naloge in so po triletjih in razredih določeni v učnem načrtu). Če učenec naloge ne more uspešno rešiti, ker ne razume vprašanja oz. navodila, to ne pomeni, da npr. ne razume izhodiščnega besedila, po katerem naloga sprašuje. Naloga bi v tem primeru imela nizko veljavnost, ker ne dobimo podatka o doseganju cilja, ki ga z nalogo merimo.

Na dosežek/rezultat pri nalogah bistveno vpliva tudi vrednotenje – kaj je upoštevano kot pravilni odgovor in koliko natančno (vsebinsko ustrezno in jezikovno pravilno) mora biti izražen (tudi, ali je lahko kaj /neustreznega/ dodano) ter tudi, kako zna tak odgovor razbrati in ovrednotiti ocenjevalec (še tako natančna navodila ne morejo predvideti vseh konkretnih odgovorov učencev). Podatki o številu poizvedb kažejo, da imajo učitelji kljub natančnim navodilom in vodenemu vrednotenju v centrih (pomoč pomočnikov glavnega ocenjevalca v centrih za vrednotenje nalog oz. pri e-vrednotenju na daljavo s posebnim postopkom v programu) še vedno velike težave s kriterijskim ocenjevanjem – z razumevanjem zapisanih odgovorov v obeh skrajnostih, na eni strani kot hiperkorektnost (ne samo pravopisna) v smislu »samo tako in nič drugače« in na drugi strani kot dopuščanje jezikovne in pomenske neustreznosti/nepravilnosti zapisanega v smislu »saj je učenec prav mislil«, kar kaže na nerazumevanje ciljev nalog.

Razumevanje prebranega izhodiščnega umetnostnega in neumetnostnega besedila na NPZ najbolj celovito merijo tvorbné naloge (vrste in dosežki so navedeni v obeh preglednicah).

13. PODATKI IN UGOTOVITVE NPZ O NEKATERIH SESTAVINAH SPORAZUMEVALNE/JEZIKOVNE ZMOŽNOSTI UČENCEV

V skladu z UN naj bi se pri pouku v OŠ ne samo razvijala, ampak tudi ocenjevala predvsem sporazumevalna zmožnost učencev²⁵ – v ustreznem razmerju med obravnavo neumetnostnih in umetnostnih besedil, na različne načine, v ustreznem razmerju med govornim in pisnim delom, med temeljnim in zahtevnejšim znanjem ... Od vsega, kar se pri pouku slovenščine ocenjuje, nacionalno preverjanje znanja v sedanji vlogi (od leta 2005/2006) – kot dodatna informacija o znanju učencev – preverja doseganje tistih ciljev oz. standardov znanja, ki jih je mogoče preverjati pisno, s preizkusom znanja objektivnega tipa (NPZ v prejšnji vlogi so vključevali tudi govorni del). Pri obravnavi neumetnostnih besedil (jezikovnem pouku) se s preizkusi znanja (»testi«) tako preverjajo naslednje zmožnosti in znanje: (Ric, opis preizkusa znanja)²⁶:

- branje neznanega neumetnostnega besedila,
- zmožnost razumevanja prebranega neumetnostnega besedila,
- poimenovalna, upovedovalna/skladenjska, pravopisna in slogovna zmožnost ter zmožnost nebesednega sporazumevanja,
- metajezikovna zmožnost in
- zmožnost pisanja krajšega neumetnostnega besedila dane besedilne vrste.

Vprašanja in naloge, primeri jezikovnih sredstev ... se v skladu z UN povezujejo oz. izhajajo

---

²⁵ V učnem načrtu za slovenščino v OŠ se pojavljata dva strokovna pojma – nadpomenski pojem *sporazumevalna zmožnost* in kot sestavina te *jezikovna zmožnost*.

Primer:

»Pri predmetu slovenščina učenci sprejemajo (poslušajo, berejo), razčlenjujejo in tvorijo (govorijo, pišejo) svoji starosti, sporazumevalnim in spoznavnim/domišljjskim zmožnostim, izkušnjam in zanimanju ustrezna neumetnostna in umetnostna besedila; tako dejavno razvijajo svoje sporazumevalne, spoznavne in ustvarjalne zmožnosti ter si uzaveščajajo temeljne razlike v sprejemanju, tvorjenju in zgradbi neumetnostnih in umetnostnih besedil.« (UN Slovenščina, 1998, str. 106.)

»Ker je zmožnost sprejemanja in tvorjenja besedila odvisna od jezikovne zmožnosti, učenci z lastno dejavnostjo (ne pa z opisovanjem abstraktnega jezikovnega sestava oz. z navajanjem slovničnih/pravorečnih/pravopisnih ipd. pravil) razvijajo svojo zmožnost logičnega mišljenja ter poimenovalno, upovedovalno, pravorečno in pravopisno zmožnost ter odpravljajo najpogostejše poimenovalne, slovnične, govorne in pisne napake.« (Prav tam, str. 107.)

²⁶ Opis preizkusa znanja je za vsako NPZ od začetka šolskega leta objavljen na spletni strani Državnega izpitnega centra http://www.ric.si/preverjanje_znanja/predmeti/ (dostop 19. 7. 2013)

iz prebranega izhodiščnega besedila. Področja preverjanja ostajajo v velikem deležu enaka v vseh preizkusih (temeljna znanja/zmožnosti), spreminjajo pa se besedila, primeri jezikovnih sredstev, tipi/vrste nalog, njihova taksonomska zahtevnost ... za preverjanje istih ciljev/standardov znanja.

V nadaljevanju je predstavljenih nekaj ugotovitev NPZ o jezikovni zmožnosti učencev ob zaključku OŠ, ki se kljub navedenim in še drugim spremenljivkam kažejo iz leta v leto in se v veliki meri potrjujejo tudi s podatki NPZ iz slovenščine po 6. razredu. Vsako leto pa so v preizkuse vključene tudi dodatne naloge za preverjanje področij, za katera statistični podatki kažejo, da bi bilo dobro o njih vedeti več, in tistih, nakaterih se kažejo primanjkljaji. Kljub zahtevnejšemu vrednotenju je zato v obeh delih preizkusa znanja vsako leto vključenih več nalog, ki zahtevajo tvorjenje in zapis daljših odgovorov in utemeljevanje s sklicevanjem na jezikovna (in nejezikovna) sredstva v besedilu.

13.1 O besedilih, branju in razumevanju prebranega

Razvijanje zmožnosti branja je eden temeljnih ciljev UN za slovenščino po vsej vertikali OŠ, tudi še v zadnjem triletju, ko naj bi večina učencev že imela razvito ustrezno hitrost in tehniko branja. S predvidenimi besedilnimi vrstami in pridobivanjem jezikovnega znanja po triletjih in razredih se stopnjuje zahtevnost branja ter razvijajo različne bralne strategije. V skladu z UN so tudi izhodišče preverjanja znanja z nacionalnimi preizkusi besedila²⁷, in sicer, kot v UN, najprej sprejemanje (branje), nato razčlenjevanje (razumevanje besedila, preverjanje jezikovnega in metajezikovnega znanja) in na koncu tvorjenje (pisanje krajšega besedila, povezanega z izhodiščnim besedilom)²⁸. Izhodiščna besedila za NPZ so premišljeno izbrana glede na namen in okoliščine preverjanja – so tistih besedilnih vrst, ki jih učni načrt predvideva pod dejavnostjo branje, neznana, ustrezne dolžine in zahtevnosti glede na

---

²⁷ Učni načrt, 1998, Standardi znanja ob zaključku 3. triletja, str. 120: »Učenec prebere strokovna in publicistična besedila (navedena v učnem načrtu), nato pa: ... «

²⁸ Končni namen jezikovnega pouka je po UN 1998 »opismenjenost v smislu kar najboljšega praktičnega in ustvarjalnega obvladovanja vseh štirih sporazumevalnih dejavnosti, pa tudi znanja jezikovnosistemskih osnov«.

pričakovano spoznavno in jezikovno zmožnost učencev²⁹, vsebinsko/tematsko zanimiva za učence in učenke, omogočajo preverjanje raznolikih in različno zahtevnih ciljev/standardov znanja (veljavnost preizkusov). Posebne vrste besedilo je tudi sam preizkus znanja z zaporedjem in vrstami nalog ter jezikovno zahtevnostjo nalog in navodil (npr. pomoč pri reševanju je razumevanje samostalniškega števila v navodilu – dvojina: *iz uvodnega dela izhodiščnega besedila izpiši stopnjevana pridevnika* (preizkus za redni rok 2008, na katerega se nanaša raziskava); *na koga se nanašata zaimka v navedeni povedi* (preizkus za redni rok 2009); *v povedi obkroži glagola* (preizkus za redni rok 2011).

Kot je razvidno iz zgoraj navedene preglednice o besedilih in dosežkih ter iz dosežkov po posameznih nalogah, podatki NPZ za vsa leta kažejo, da:

- so za učence neumetnostna besedila v primerjavi z umetnostnimi (receptijska, metaforična zmožnost) v večini (pričakovano) lažja za razumevanje;
- sama besedilna vrsta in dolžina besedil ne vpliva bistveno na njihovo zahtevnost³⁰ (besedila na NPZ so dolga od 3/4 do 2 strani, zahtevajo različne bralne strategije, nekatera vključujejo tudi nebesedne dele);
- se razumevanje neumetnostnih besedil ne razlikuje glede na predstavljene teme oz. vsebino (kar je pričakovano glede na premišljen izbor besedil za namen NPZ – npr. o varnosti v gorah /intervju z načelnikom GRS iz revije GEA/, prireditve ob obletnici Trubarjeve domačije /poročilo iz časopisa Delo/, ustoličevanje karantanskih knezov, moda v Prešernovem času /oboje pripoved iz revije GEA/, program in prireditve na Knjižnem sejmu /program CD/, zakaj in kako spimo /strokovno besedilo, spletna stran/ ...);
- večina učencev v izhodiščnih besedilih najde podatke, ki so neposredno zapisani in niso povezani z razumevanjem sobesedila ali besedila kot celote – v vseh preizkusih znanja tovrstne naloge spadajo v zeleno ali rumeno območje;

---

²⁹ Po UN 1998 se takšen smisel in namen predmeta »na raznih stopnjah šolanja prilagaja duševni doraščlosti in duhovni dojemljivosti oziroma razvojni stopnji učencev«.

³⁰ Kot kažejo odgovori učiteljev (in učencev) v raziskavi, zahtevnost besedil na NPZ povezujejo predvsem z njihovo dolžino, ne pa z zahtevnostjo na drugih ravneh sprejemanja; po mnenju obojih so izhodiščna besedila predolga in prezahtevna, ker naj bi učenci z nižjimi učnimi zmožnostmi tudi še ob zaključku osnovne šole imeli težave s tehniko branja, kar je po učnem načrtu eden temeljnih ciljev pouka po celotni vertikali. Odgovori v raziskavi kažejo, da učitelji v zadnjem triletnem bralne zmožnosti ne razvijajo sistematično in da je ne razvijajo pri pouku; učenci naj bi brali predvsem doma.

- so za razumevanje zahtevnejša besedila s podatki, zapisanimi na različnih mestih, s posredno izraženimi podatki in s podatki, pri katerih je treba iz posameznosti sklepati o celoti oz. jo povzeti, npr.: *ali bi se novinarka lahko udeležila sprehoda po Rašici in nato ob 13. uri vodenega ogleda Trubarjeve domačije, utemeljitev* (preizkus za redni rok 2008, II. del, 7. naloga, IT 0,54, rdeče območje); *kaj je značilno za knežji kamen in kaj za vojvodski prestol, izbirni tip* (preizkus za redni rok 2009, II. del, 6. naloga, IT 0,55, rdeče območje); *katera podatka v izhodiščnem besedilu govorita o tem, da je Prešeren izražal svojo svobodomiselnost tudi s svojim videzom* (preizkus za redni rok 2010, II. del, 6. naloga, IT 0,12, območje nad modrim);
- ima veliko učencev pri branju in razumevanju težave pri ločevanju bistvenega od nebistvenega v besedilu in posledično tako pri umetnostnih kot neumetnostnih besedilih s prepoznavanjem teme in sporočila, povzetega v naslovu, npr.: *kaj pomeni, da »se je enakopravnost pisala z veliko začetnico«* (preizkus za redni rok 2009, II. del, 3. naloga, IT 0,34, območje nad modrim); *zakaj je cimet v naslovu besedila poimenovan začimba bogov* (preizkus za redni rok 2011, IT 0,46, območje nad modrim);
- na razumevanje besedil bistveno vpliva njihova skladenjska zahtevnost/(ne)zapletenost – veliko učencev ima težave s prepoznavanjem nanašalnic v izhodiščnem besedilu ali (navedenem) delu besedila, z razumevanjem vzročno-posledičnih razmerij, časovnega zaporedja, s posamostaljenim izražanjem oz. strnitvami. Odgovori učencev in učiteljev v raziskavi kažejo, da je pri pouku premalo samostojnega branja besedil in premalo nalog za razumevanje, ki vključujejo zahtevnejše miselne procese.

Za bralno zmožnost devetošolcev je narejena primerjava podatkov NPZ in PISE 2009, ugotovitve so podobne (tudi, npr. v gradivu PISE neizpostavljen pomemben podatek, da je bralna zmožnost naših 15-letnikov do povprečja v primerjavi z EU in OECD veliko višja, nižja pa pri zahtevnejšem branju, kar kaže, da naša OŠ veliko naredi za učence s primanjkljaji/nizjimi učnimi zmožnostmi).³¹

---

³¹ OECD PISA 2009, PRVI REZULTATI, Pedagoški inštitut Ljubljana, december 2010, podatki za PISA 2009, str. 13: iskanje in priklic informacij: dosežek slovenskih učencev za 2 % boljši od EU in povsem enak kot v OECD; povzemanje in interpretiranje besedila: dosežek slovenskih učencev za 1 % boljši od EU in za 1 % slabši od OECD; razmišljanje o besedilu in vrednotenje besedila: dosežek slovenskih učencev za in 5 % slabši od EU in za 8 % slabši od OECD.

Bralna zmožnost ni merljiva sama po sebi, kaže se skozi naloge, rešitve, odgovore, ki pa od učencev poleg razumevanja prebranega zahtevajo še druge zmožnosti, npr. pisanje/pisno tvorjenje odgovorov.

13.2 O nekaterih sestavinah jezikovne zmožnosti – poimenovalni, upovedovalni/skladenjski in pravopisni zmožnosti

V UN 1998 je jezikovna zmožnost opredeljena pod pojmom funkcionalni cilji (raba jezika, kaj so učenci sposobni narediti); zapisani so na različnih mestih po sporazumevalnih dejavnostih. V UN 2011³² so ti cilji za vsako vzgojno-izobraževalno obdobje določeni v posebnem sklopu – razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti ter zmožnosti nebesednega sporazumevanja (za izboljšanje sporazumevalne zmožnosti). Jezikovna zmožnost naj bi se pri slovenščini (razvijajo jo, hote ali nehote, tudi vsi drugi predmeti) po UN razvijala skozi obravnavo neumetnostnih in umetnostnih besedil in vse štiri sporazumevalne dejavnosti ter predvsem z (miselno in jezikovno) aktivnostjo učencev³³ in v povezavi s temami drugih predmetnih področij (jezikovne zmožnosti pač ni brez vsebinskega/stvarnega znanja in logičnega mišljenja)³⁴.

Za poimenovalno zmožnost podatki NPZ kažejo, da učenci večinoma nimajo težav z razumevanjem osnovnega pomena besed v izhodiščnih besedilih (kar je pričakovano glede na premišljen izbor besedil). Imajo pa učenci, razen tistih z visokimi dosežki na preizkusu, težave z razumevanjem prenesenih pomenov besed, s prepoznavanjem in z vlogo slogovno/stilno zaznamovanih besed ter z razumevanjem stalnih besednih zvez/frazemov in pomenskih razmerij med besedami, še posebej v povezavi s temo/sporočilom izhodiščnega besedila, npr.: *kaj v naslovu izhodiščnega besedila pomeni glagol se je nosil* (preizkus za redni rok 2010, II. del, 2. naloga, IT 0,53, rdeče območje), *kateri postopek je v besedilu poimenovan dišeča žetev lubja* (preizkus za redni rok 2011, II. del, 6. naloga, IT 0,51, rdeče

---

³² NPZ poteka po UN 1998; pouk po posodobljenem učnem načrtu (2011) bo v 9. razredu prvič potekal v šolskem letu 2013/2014.

³³ UN 1998, str. 107: »Ker je zmožnost sprejemanja in tvorjenja besedila odvisna od jezikovne zmožnosti, učenci z lastno dejavnostjo ...«

³⁴ UN 1998, str. 106: »Pri obravnavi neumetnostnih besedil se predmet povezuje z učenčevimi izkušnjami in predznanjem ter z vsebinami in dejavnostmi pri naravoslovnih in družbenih predmetih ...«; oboje v UN še na drugih mestih.

območje). Večje težave s poimenovalno zmožnostjo se kažejo pri tvorjenju daljših odgovorov in pri tvorbnih nalogah (nenatančna, pomensko in slogovno neustrezna raba besed glede na okoliščine in namen besedila, ponavljanja ...). Po podatkih iz raziskave, iz dela z učitelji v študijski skupinah in iz spremljav pouka, ki jih opravlja ZRSŠ, je mogoče sklepati, da se pri pouku poimenovalna zmožnost ne razvija sistematično, da je premalo samostojnega dela z besedili in da se učenci z besedami ukvarjajo predvsem v njihovi slovarski vlogi, ni pa povezave med slovničnim znanjem o besedah/vrstah besed in njihovo vlogo/rabo v besedilih.

Še manj je po podatkih NPZ povezave med doseganjem funkcionalnih ciljev (jezikovna zmožnost) in izobraževalnih ciljev (metajezikovna zmožnost, poznavanje jezikoslovnih pojmov, teoretično znanje) pri upovedovalni/skladenjski zmožnosti. Večina učencev (izjema so spet tisti z visokimi dosežki) npr. prepozna stavčne člene ali vrste odvisnikov in priredij, ne zna pa se vprašati po določenem delu (enostavne) povedi, stavku, delu besedila: *vprašaj se po obkroženem stavku (... da bi pričakalo novega kneza)* (preizkus za redni rok 2009, II. del, 17. a-naloga, IT 0,27, modro območje); prepozna zaimek, ne najde pa nanašalnice v povedi ali sobesedilu: *na koga se nanašata zaimka v navedeni povedi (...mu, ...njem)* (preizkus za redni rok 2010, II. del, 14. b-naloga, IT 0,51, rdeče območje). Težave se kažejo pri razumevanju prebranega in pri tvorjenju, v pomenski ustreznosti in oblikovni pravilnosti besed in besednih zvez, pri ustreznosti odgovorov na vprašanja, razumevanju in izražanju logičnih razmerij, pretvorbah, npr: *obkroženi stavčni člen (zaradi svojih zdravilnih lastnosti) pretvori v ustrezni odvisnik* (preizkus za redni rok 2011, II. del, 21. a-naloga, IT 0,32, modro območje). Po UN za OŠ naj bi bilo slovnično znanje predvsem v funkciji izboljševanja jezikovne zmožnosti učencev³⁵.

Sklepati je mogoče, da se skladenjska/upovedovalna zmožnost pri pouku premalo razvija v povezavi z razumevanjem besedil in vlogo jezikovnih sredstev v besedilih in da je pri pouku (ne samo slovenščine) nasploh premalo samostojnega tvorjenja (miselnega in jezikovnega) daljših odgovorov. Učenci tako pri pridobivanju/razvijanju znanja kot pri ocenjevanju prevečkrat odgovarjajo le enobesedno ali s kratkimi besednimi zvezami ter z različnimi

---

³⁵ »Ker je zmožnost sprejemanja in tvorjenja besedila odvisna od jezikovne zmožnosti, učenci z lastno dejavnostjo (ne pa z opisovanjem abstraktnega jezikovnega sestava oz. z navajanjem slovničnih/pravorečnih/pravopisnih ipd. pravil) razvijajo svojo zmožnost logičnega mišljenja ter poimenovalno, upovedovalno, pravorečno in pravopisno zmožnost ter odpravljajo najpogostejše poimenovalne, slovnične, govorne in pisne napake.« (UN Slovenščina, 1998, str. 107.)

nalogami dopolnjevanja, obkroževanja, povezovanja že danih podatkov³⁶. Izkušnje z vrednotenji NPZ kažejo tudi, da ima velik povratni vpliv na pouk način ocenjevanja – kako kaj preverjati, kaj pravzaprav preverjamo (in še prej razvijamo) in kako ovrednotimo odgovore (kriteriji/merila ocenjevanja). Pri tem gre pri učiteljih za oboje – na eni strani za hiperkorektnost (ne samo pravopisno) v smislu »samo tako in nič drugače« in na drugi strani za dopuščanje jezikovne in pomenske neustreznosti/nepravilnosti zapisanega v smislu »saj je prav mislik«, kar kaže na nerazumevanje ciljev nalog.³⁷ NPZ že nekaj let poskuša vplivati na razvijanje skladenjske zmožnosti pri pouku tudi s tem, da je v preizkuse znanja vsako leto vključenih več nalog, ki zahtevajo samostojno tvorjenje in zapis odgovorov in utemeljevanje s sklicevanjem na besedilo.

Podobne so ugotovitve NPZ o pravopisni zmožnosti – v dosežkih so razlike med poznavanjem pravil in rabo. V preizkusu znanja za redni rok 2011 se je, npr., kot zahtevna (spet razen za učence z visokimi skupnimi dosežki) pokazala naloga, pri kateri je bilo treba v besedilu poiskati in razvrstiti primere lastnih imen (II. del, 6. naloga, IT 0,30, modro območje). O pravopisni zmožnosti NPZ kaže veliko različnih podatkov – kakšna je uspešnost pri nalogah, ki preverjajo samo katerega od konkretnih ciljev/standardov (npr. zapisovanje vrstilnih števnikov s številkami in z besedami), kakšna pri nalogah, ki zahtevajo zapis odgovora v povedi (npr. raba vejice pri pretvorbah stavčnih členov v odvisnike), kakšna v tvorbnih nalogah različnih besedilnih vrst (dvgovornih, npr. uradno vabilo, prošnja, in enogovornih, npr. obnova, opis, pripoved), kaj se kaže v preizkusih kot celoti ... Jezikovna pravilnost pri tvorbnih nalogah je za vse preizkuse navedena v preglednici zgoraj, kaže se kot zahtevna, dosežki večinoma spadajo v modro območje, npr.: *na osnovi podatkov v izhodiščnem besedilu in slike opisati Franceta Prešerna* (preizkus znanja za redni rok 2010, II. del, 19. naloga, IT 0,40, modro območje). Na vrednotenju nalog NPZ se pokaže, da je tudi

---

³⁶ Ugotovitve potrjujejo tudi podatki o tovrstnih nalogah pri tretjih predmetih na NPZ (predmeti, ki jih vsako leto za NPZ določi ministrstvo; na NPZ 2012 kemija, fizika, glasbena vzgoja ter drž. in dom. vzgoja ter etika) – ne glede na različnost predmetov, različno zahtevnost ciljev/standardov znanja in različno taksonomsko stopnjo so se naloge, ki so vključevale razumevanje daljših navodil ali samostojno tvorjenje in zapis odgovorov, pokazale kot zahtevnejše (uvrstile so se v rdeče in modro območje ali območje nad modrim); podatki in ugotovitve so bili predstavljeni na posvetu ZRSS o bralni pismenosti avgusta 2012 na Rogli (avtorica dela predavanje in delavnica). <http://www.zrss.si/pdf/Zbornik-posvet-BP-Rogla2012.pdf> (dostop 19. 7. 2013)

³⁷ V vsakoletna poročila o NPZ so vključeni tudi podatki o vpogledih, ki kažejo, kje je bilo pri vrednotenju največ napak.

pri razvijanju pravopisne zmožnosti pri pouku v OŠ še veliko odprtih vprašanj, strokovnih in didaktičnih³⁸.

13.3 O metajezikovni zmožnosti (slovničnem znanju, poznavanju in uporabi jezikoslovnih pojmov)

V UN 1998 so to izobraževalni cilji, opredeljeni po triletyh: »Učenci pridobivajo temeljne jezikoslovne pojme (in sicer predvsem na ravni njihove rabe)« in »V besedilih prepoznavajo navedene pojme in jih poimenujejo z ustreznimi jezikoslovnimi izrazi« ter razredih: »Ob slovarsko-slovnični razčlembi besedil spoznavajo naslednje jezikovne pojme in izraze zanje: ...«. V UN 2011 je razvijanje metajezikovne zmožnosti zapisano v posebnem sklopu za celotno vzgojno-izobraževalno obdobje: »Učenci sistematično opazujejo ... ter dejavno, problemsko in procesno spoznavajo ...«, vrste besedil in jezikoslovni izrazi, ki jih morajo učenci poznati in razumeti, pa so določeni po razredih in zapisani pod pojmom Vsebine. V obeh UN so v tem delu največje razlike med minimalnimi in temeljnimi standardi znanja in pričakovano tudi največje razlike v dosežkih med učenci na NPZ. Na NPZ tudi naloge za preverjanje metajezikovne zmožnosti izhajajo iz izhodiščnega besedila in so v skladu z učnim načrtom različno zahtevne – vključujejo tako tipične, enobesedne, pomensko, oblikovno in pravopisno nezahtevne primere jezikovnih sredstev kot tudi zahtevnejše, večbesedne, v netipični vlogi, naloge so tudi didaktično različno oblikovane. Primer: prepoznavanje glagola, preizkus za redni rok 2011: *v povedi obkroži glagola /poved Lahko pa jih narežejo na krajše paličice ali zdrobijo v prah./* – navodilo pove, da sta glagola dva, sta v sedanjiku in enobesedna, brez zahtevnejših glasovnih sklopov (II. del, 16. naloga, IT 0,60, rdeče območje); *iz dela izhodiščnega besedila z naslovom ... izpiši tri glagole v pretekliku* – glagolov je 6, vsi

³⁸ Primer iz Poročila o NPZ 2010:

Uspešnost učencev pri tvorbnih nalogah (delno 9. naloga in 19. naloga, skupaj 7 točk): Naloge tvorjenja v obeh delih preizkusa najceloviteje preverjajo pisno sporazumevalno zmožnost učencev. Zmožnost samostojnega tvorjenja besedila v II. delu preizkusa znanja delno preverja 9. naloga (zakaj so besede »frajgajstarstvo«, »špancirštok« in »škricar« zapisane v narekovajih; naloga zahteva samostojno tvorjenje odgovora in prepoznavanje slogovne zaznamovanosti teh besed, 1 točka od dveh je namenjena jezikovni pravilnosti odgovora). Naloga je bila za učence zahtevnejša (IT 0,53), uvrščena v rdeče območje, kar pomeni, da so jo uspešno reševali učenci, katerih skupni dosežki določajo mejo zgornje četrtine dosežkov. Tudi lani so imeli učenci pri nalogi, ki je zahtevala samostojno tvorjenje odgovora, nižje dosežke (IT 0,34). Nizka uspešnost naloge se pokriva z nizko uspešnostjo pri reševanju 4. naloge v I. delu preizkusa znanja (IT 0,13, območje nad modrim območjem), ki na enak način preverja temo izhodiščnega umetnostnega besedila. Zmožnost tvorjenja krajšega besedila dane besedilne vrste preverja 19. naloga – na osnovi podatkov v izhodiščnem besedilu in spodnje slike opiši Franceta Prešerna; napiši zaokroženo besedilo, ki bo imelo največ šest povedi. Učenci so morali uporabiti znanje o besedilni vrsti opis osebe (kaj sodi v opis osebe) in iz izhodiščnega besedila ter slike izbrati ustrezne podatke. Kriterij A je zajel vsebino, kriterij B ustreznost besedilni vrsti opis osebe ter kriterij C jezikovno pravilnost (tj. slovnično in pravopisno pravilnost). Naloga po vseh treh kriterijih spada v modro območje, kar pomeni, da so jo uspešno rešili le učenci, katerih skupni dosežki določajo zgornjo desetino dosežkov. Pri kriteriju A (vsebina) je IT 0,44, pri kriteriju B (besedilna vrsta) je IT 0,39 in pri kriteriju C (jezikovna pravilnost) je IT 0,40.

http://www.ric.si/preverjanje_znanja/statisticni_podatki/ (dostop 19. 7. 2013)

so večbesedni, nekateri zapisani ločeno (II. del, 15. naloga, IT 0,39, modro območje); *prepoznavanje vzročnega razmerja v enostavni povedi, izraženega z zaradi* (II. del, 21. a-naloga, IT 0,79, zeleno območje). Preizkus za redni rok 2012: *izhodiščno besedilo je publicistično, iz česa v besedilu to prepoznamo* (II. del, 5. naloga, IT 0,20, območje nad modrim); *iz navedene povedi izpiši samostalniki in pridevniki, ki spadata v isto besedno družino (branja, bralni)* (II. del, 3. naloga, IT 0,27, modro območje); *glagoloma v povedi spremeni glagolski vid, iz dovršnikov tvori nedovršnika (so se prižgale, so se spremenili)* (II. del, 16. naloga, IT 0,50); *kaj je podčrtani del povedi (odvisni stavek)* (21. b-naloga, IT 0,71, rumeno območje).

V zvezi z metajezikovno zmožnostjo podatki NPZ kažejo, da bi bilo za boljšo jezikovno zmožnost učencev pri pouku dobro posvetiti pozornost predvsem trem področjem: povezavi jezikovnih sredstev z njihovo vlogo v besedilih, povezavi jezikovne in metajezikovne zmožnosti ter procesnosti, nadgradnji in poglobljanju pri obravnavi, utrjevanju in rabi jezikoslovnih pojmov. Oba UN (UN iz leta 1998 in posodobljeni UN iz leta 2011) določata, da učenci pri obravnavi besedil v 3. triletju poznajo, razumejo, uporabljajo, znajo opisati ... tudi jezikoslovne pojme (in seveda tudi nadgrajujejo zmožnosti) iz 1. in 2. triletja, podatki NPZ pa kažejo največje vrzeli prav v tistem znanju/zmožnostih, ki se obravnavajo na prehodih (že iz razreda v razred, še bolj pa med triletji). Kot zahtevno se v 3. triletju npr. kaže prepoznavanje pridevnika in prislova, stopnjevanje, prepoznavanje neimenovalniških oblik zaimkov, raba premega in odvisnega govora, raba velike začetnice v večbesednih lastnih imenih, pisanje nikalnice ne ... Vse navedeno in še kaj učenci po UN res obravnavajo v 2. triletju, kar pa ne pomeni, da to ni nujni del obravnave besedil tudi v 3. triletju in sestavina sporazumevalne zmožnosti učencev za vso njihovo nadaljnjo (šolsko in nešolsko) rabo jezika.

Kot kažejo podatki o NPZ in odgovori učiteljev in učencev v raziskavi v prvem delu naloge, veliko učiteljev pri jezikovnem pouku daje prednost slovničnemu znanju pred razvijanjem jezikovne zmožnosti, oboje pa, v nasprotju z določili učnega načrta, v veliki meri poteka brez povezave z besedili, predvsem kot reševanje nalog v delovnih zvezkih.

14. SKLEP

Raziskava o NPZ iz slovenščine ter primerjava ugotovitev z dosežki na NPZ kaže pomemben pozitiven vpliv NPZ na pouk slovenščine tako pri obravnavi umetnostnih besedil (književnost) kot pri obravnavi neumetnostnih besedil (jezik). Vpliva na izbiro didaktičnih strategij pri pouku (odgovori učiteljev na vprašanje, kaj so zaradi NPZ spremenili pri svojem pouku in na vprašanje o individualizaciji), na ocenjevanje znanja/zmožnosti pri pouku, zlasti na sestavo preizkusov znanja in navodil za pisanje pisnih nalog, ter na oblikovanje kriterijev za njihovo ocenjevanje.

Velika večina učiteljev in učencev, ki so bili vključeni v raziskavo, ima do NPZ pozitiven odnos – na prvo mesto so oboji postavili njegov zdajšnji namen, možnost objektivne zunanje informacije o znanju učencev oz. doseganju ciljev/standardov v učnem načrtu in primerljivost z dosežki celotne populacije učencev. Med pomanjkljivostmi obstoječega sistema so oboji navedli to, da se dosežki ne upoštevajo pri vpisu učencev v srednje šole ali pri oceni iz predmeta; odgovora sta pričakovana glede na namen prejšnjih dveh sistemov zunanjega preverjanja iz slovenščine (skupinsko preverjanje znanja, nacionalni preizkusi znanja), s katerima ima veliko učiteljev slovenščine dolgoletne izkušnje.

Na vsebinski ravni največ učiteljev kot dobre v preizkusu znanja izpostavlja tvorbu naloge in naloge, ki zahtevajo utemeljevanje odgovorov z navedbami iz izhodiščnega besedila, hkrati pa kot negativno izpostavljajo to, da so zahtevne za vrednotenje (odgovori po smislu, v skladu z izhodiščnim besedilom oz. po kriterijih). Samostojnemu tvorjenju in pisanju daljših odgovorov, oblikovanju vprašanj, navodil za pisanje, zahtevnosti, vrednotenju, kriterijem ... je zato, ker tovrstne naloge najbolj celovito preverjajo sporazumevalno zmožnost učencev in ker pomembno vplivajo na večjo aktivnost in samostojno delo učencev pri pouku, v procesu pridobivanja znanja, v preizkusih znanja vsako leto namenjen večji delež. Odgovori učencev v raziskavi kažejo, da je pisnega tvorjenja besedil (in pred tem sprejemanja, samostojnega branja /in poslušanja/) pri pouku malo, učenci besedila večinoma pišejo (in berejo) za domačo nalogo; najmanj pišejo besedila (spise) o prebranih književnih besedilih, nekaj več je pisnega tvorjenja neumetnostnih besedil (od navedenih vrst besedil v odgovorih učencev in učiteljev je velik del v skladu z učnim načrtom, pojavljajo se tudi besedilne vrste, ki jih UN za OŠ ne predvideva, npr. seminarska naloga, esej, reklama).

Ugotovitve raziskave kažejo, da bo za to, da bodo učitelji znali (in hoteli) uporabiti podatke o NPZ, ki jih dobijo od Državnega izpitnega centra, za evalvacijo oz. spremljanje svojega dela, doseganje ciljev/standardov in za pomoč pri načrtovanju, kako odpraviti morebitne primanjkljaje, potreben daljši čas. Kot povratno informacijo večina učiteljev, ki so sodelovali v raziskavi, uporabi le dosežek šole v primerjavi z državnim povprečjem in dosežke po nalogah, ne pa vsebinskih podatkov, navedenih v Opisih dosežkov in Poročilu o NPZ.

Podatki NPZ po obeh triletjih, državni in šolski, ki jih pozna samo vsaka šola zase, naj bi služili ravno temu – objektivnemu, zunanjemu vpogledu šol in učiteljev v svoj pouk, v to, katere cilje/standarde znanja učenci dosegajo v skladu z določili v učnem načrtu, in odpravljanju morebitnih primanjkljajev ter premislekom o tem, kaj narediti za izboljš(ev)anje sporazumevalne zmožnosti učencev. Šolskemu sistemu in stroki pa naj bi bil objektiven vpogled v stanje osnova pri sprejemanju odločitev in uvajanju sprememb ter tudi pri zagotavljanju pogojev za to, da bi bilo to, za kar se odločimo, da je pomembno in je zato zapisano v učnem načrtu in drugih dokumentih, tudi uresničljivo. Cilj NPZ v sedANJI vlogi je, kot piše tudi na spletni strani Državnega izpitnega centra, »pridobiti dodatne informacije o znanju učencev in to vgraditi v prizadevanje za kakovostnejše učenje in poučevanje.«

Po podatkih iz raziskave v magistrskem delu in iz dosežkov NPZ na državni ravni, za celotno populacijo učencev, bi bilo v skladu z učnim načrtom za doseganje višje sporazumevalne zmožnosti učencev pri pouku treba posvetiti večjo pozornost predvsem naslednjim področjem: branju – samostojnemu branju in razumevanju tudi daljših in zahtevnejših umetnostnih in neumetnostnih besedil, razmišljanju o njih, sklepanju in utemeljevanju s sklicevanjem na besedilo (vključujoč rabo v UN določenih strokovnih pojmov), vrednotenju besedil in medbesedilnemu primerjanju (da učenci slabo rešujejo naloge, ker slabo berejo, ne more biti izgovor, branja moramo pri pouku naučiti vse učence, tudi tiste z nižjimi učnimi zmožnostmi, to je po UN temeljni cilj pouka slovenščine po celotni vertikali OŠ, tudi še v zadnjem VIO); pisanju – samostojnemu tvorjenju in pisanju ugotovitev o besedilih/prebranem v obliki daljših odgovorov in tvorbnih nalog (kar ne gre brez razvite jezikovne in metajezikovne zmožnosti/poznavanja pravil in rabe strokovnih pojmov, ki jih za učence učni načrt po VIO in razredih opredeljuje pod Vsebinami in se nadgrajujejo in poglobljajo po VIO in iz razreda v razred); povezovanju jezikovnih sredstev z njihovo vlogo v besedilih; povezovanju jezikovne in metajezikovne zmožnosti (slovnično znanje v OŠ naj bi učencem služilo predvsem za izboljšanje njihove sporazumevalne zmožnosti/rabe jezika tako pri

sprejemanju kot pri tvorjenju besedil) in večji zahtevnosti pouka v smislu miselnih procesov in dejavnosti učencev tako pri pridobivanju kot pri vrednotenju znanja. Kako to dosega, določa učni načrt, temeljni dokument za pouk slovenščine v osnovni šoli, NPZ pa je eden od zunanjih, objektivnih mehanizmov za ugotavljanje doseganja ciljev/standardov znanja, ki ima, kot potrjuje tudi raziskava, za pouk pomembno formativno vlogo.

VIRI IN LITERATURA

Bucik, Valentin, 2000: Zunanji preizkusi znanja, sestavljeni in uporabljeni po standardnih postopkih. *Vzgoja in izobraževanje*, 31/2–3. 23–26.

Cankar, Gašper, 2007: Razvoj povratne informacije o dosežkih učencev na Nacionalnem preverjanju znanja za osnovne šole. *Kakovost v vzgoji in izobraževanju: zbornik posveta*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.

Cankar, Gašper, 2008: Nacionalno preverjanje znanja kot pripomoček za izboljšanje poučevanja. *Sodobna pedagogika*, posebna izdaja. 130–141.

Cankar, Gašper, 2010: Prehajanje na višje ravni izobraževanja in razlike v strukturi glede na spol v luči dosežkov na zunanjih preizkusih znanja. *Sodobna pedagogika* 2. 98–116.

Ferbežar, Ina, 1999: Merjenje in merljivost v jeziku. *Slavistična revija* 47/4. 417–436.

Ferbežar, Ina, in Pirih Svetina, Nataša, 2004: Certificiranje slovenščine kot drugega/tujega jezika – zgodovina in perspektive. *Jezik in slovstvo* 49/3–4. 17–33.

Ferbežar, Ina, Stabej, Marko, 2008: Razumeti razumevanje. *Jezik in slovstvo* 53/1. 15–31.

Gomivnik Thuma, Vida, 1997: Taksonomska obravnava nalog objektivnega tipa. *Slovenščina v šoli* 2/4. 31–39.

Gomivnik Thuma, Vida, 1998: Možnosti in omejitve zunanjega preverjanja znanja osmošolcev. *Slovenščina v šoli* 3/6. 35–37.

Gomivnik Thuma, Vida, 2003: *Uporaba nalog objektivnega tipa pri zunanjem preverjanju znanja iz književnosti ob zaključku osnovne šole. Magistrsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Kožuh, Boris, 2011: *Statistične metode v pedagoškem raziskovanju*, 4. ponatis. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Kranjc, Simona, 1995: *Razvoj govora predšolskih otrok. Magistrsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Kranjc, Simona, 1998: *Skladnja otroškega govora od prvega do tretjega leta. Doktorska disertacija*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Kranjc, Simona, 2003: Pouk slovenskega jezika v osnovni šoli. Krakar, Boža (ur.): *Slovenski jezik, literatura in kultura v izobraževanju: zbornik predavanj*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 37–55.

Križaj Ortar, Martina, in Bešter, Marja, 1995/1996: Prenova jezikovnega pouka pri predmetu slovenski jezik. *Jezik in slovstvo* 41/1–2. 5–16.

Križaj Ortar, Martina, 2005: Učenčeva sporazumevalna zmožnost v slovenščini. *Vzgoja in izobraževanje* 37/1. 69–71.

Kunst Gnamuš, Olga, 1992: *Sporazumevanje in spoznavanje jezika*. Ljubljana: DZS.

Letno poročilo o izvedbi NPZ v šolskem letu od 2005/2006 do 2011/2012.

http://www.ric.si/preverjanje_znanja/statisticni_podatki/ (Dostop 19. 7. 2013)

Marentič Požarnik, Barica, Plut Pregelj, Leopoldina, 2009: *Moč učnega pogovora*. Ljubljana: DZS.

Marentič Požarnik, Barica, 2011: Kaj je kakovostno znanje in kako do njega? O potrebi in možnostih približevanja dveh paradigem. *Sodobna pedagogika* 2. 28–50.

Marjanovič Umek, Ljubica, 2008: Različna pojmovanja znanja: povezanost z učenjem, poučevanjem in ocenjevanjem. *Sodobna pedagogika*, posebna izdaja. 10–23.

Marjanovič Umek, Ljubica, 2011: Vloga jezika in socialnih kontekstov pri razvoju mišljenja in oblikovanju znanja. *Sodobna pedagogika* 2. 68–83.

Mužić, Velimir, 1999: *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.

Napotki za pripravo preizkusov znanja v osnovni šoli. Ljubljana: Državni izpitni center. http://www.ric.si/preverjanje_znanja/splosne_informacije/ (Dostop 19. 7. 2013.)

Nacionalno preverjanje znanja učencev v Evropi: namen, organiziranje in uporaba rezultatov, 2010. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

OECD PISA 2009, Prvi rezultati, 2010. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Opisi dosežkov učencev 9. razreda in specifikacijske tabele preizkusov znanja od 2006/2007 do 2011/2012. http://www.ric.si/preverjanje_znanja/statisticni_podatki/ (Dostop 19. 7. 2013.)

Opis preizkusa znanja, slovenščina ob koncu 3. obdobja.

http://www.ric.si/preverjanje_znanja/predmeti/materinscina3/2011120911353483/ (Dostop 17. 9. 2013.)

Pravilnik o nacionalnem preverjanju znanja v osnovni šoli, Uradni list RS, št. 67/2005, spremembe 64/2006, 2/2010, 30/2013.

http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r04/predpis_PRAV6684.html (Dostop 19. 7. 2013.)

Rosc Leskovec, Darinka, 1996: O nekaterih vplivih zunanjega preverjanja znanja učencev 8. razreda na pouk slovenskega jezika. *Slovenščina v šoli* 1/1. 33–35.

Rosc Leskovec, Darinka, 1998: Objektivnost – ena od temeljnih zahtev zunanjega preverjanja znanja učencev 8. razreda. *Slovenščina v šoli* 3/4. 60–63.

Rosc Leskovec, Darinka, 1998: Tine, pesnik, in zunanje preverjanje znanja. *Slovenščina v šoli* 3/6. 33–35.

Rosc Leskovec, Darinka, 2001: Frazeologija v zunanjih preizkusih znanja iz slovenskega jezika za osmošolce. Ivšek, Milena (ur.): *Materni jezik na pragu 21. stoletja: zbornik mednarodnega simpozija, Portorož 1999*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rosc Leskovec, Darinka, 2005: Ne samo razvijati, tudi preverjati in ocenjevati moramo predvsem sporazumevalno zmožnost. Ivšek, Milena (ur.): *Od načrtovanja do ocenjevanja pri slovenščini*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rosc Leskovec, Darinka, 2011: Jezikovna zmožnost in slovnično znanje na nacionalnem preverjanju znanja iz slovenščine. Žakelj, Amalija, Borstner, Marjeta (ur.): *Razvijanje in vrednotenje znanja: zbornik povzetkov strokovnega posveta, Maribor*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. <http://www.zrss.si/pdf/razvijanje-vrednotenje-znanja-2012.pdf> (Dostop 19. 7. 2013.) 23.

Rosc Leskovec, Darinka, 2012: Pogled na NPZ z vidika bralne pismenosti. <http://www.zrss.si/pdf/Zbornik-posvet-BP-Rogla2012.pdf> (Dostop 19. 7. 2013.)

Rutar Ilc, Zora, 2008: Opisni kriteriji in opisniki – izhodišče za povratno informacijo o kvalitativnih vidikih znanja. *Sodobna pedagogika*, posebna izdaja. 24–47.

Sagadin, Janez, 1993: *Poglavja iz metodologije pedagoškega raziskovanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

Sagadin, Janez, 2003: *Statistične metode za pedagoge*. Maribor: Obzorja.

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina, 1998. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina, 2011.

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf (Dostop 19. 7. 2013.)

Verschueren, Jef, 2000: *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba / *cf.

Vogel, Jerca, 2004: Preverjanje ciljev pouka slovenščine pri razčlembi izhodiščnega besedila na maturi. Ivšek, Milena (ur.): *Poučevanje materinščine – načrtovanje pouka ter preverjanje in ocenjevanje znanja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Zadravec Pešec, Renata, 1994: *Pragmatično jezikoslovje, temeljni pojmi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, Center za diskurzivne študije.

Zakon o osnovni šoli /ZOsn/, Uradni list RS, št. 12/1996, spremembe 33/1997, 54/2000, 59/2001, 71/2004, 23/2005, 53/2005, 70/2005, 60/2006, 63/2006, 81/2006, 102/2007, 107/2010, 87/2011, 40/2012. http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO448.html (Dostop 19. 7. 2013.)

Žakelj, Amalija, Cankar, Gašper, Bečaj, Janez, Dražumerič, Stane, in Rosc Leskovec, Darinka, 2009: *Povezanost rezultatov NPZ pri matematiki in slovenščini s socialno-ekonomskim statusom učencev: poročilo o raziskavi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

SEZNAM PRILOG

Priloga 1: Šole v vzorcu in število učencev

Priloga 2: Vprašalnik za učence

Priloga 3: Vprašalnik za učitelje

Priloga 4: Preizkus znanja, Slovenščina, 3. obdobje, redni rok 2008

Priloga 5: Navodila za vrednotenje, Slovenščina, 3. obdobje, redni rok 2008